

SİDDHARTHA

HERMANN HESSE

Çeviri: KÂMURAN ŞİPAL

30. BASKI

can
roman



Nakkal Elektronik Yayıncılık

Kitabın ilk düzenlenme tarihi: Ağustos 2012

Daha fazla kitap ve bilgi için iletişim adresimiz:

www.nakkal.net ~ www.enakkal.blogspot.com

Eksikler ve bilgi için:

infonakkal@gmail.com

Yasal Uyarı

İçindekiler

1946 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Hermann Hesse

SIDDHARTHA

Almanca Aslından Çeviren Kâmuran Şipal

Sevgili ve saygıdeğer Romain Rolland!

Düşün yaşamında kısa süre önce baş gösteren tıknefesliliği ansızın benim de yaşamaya başladığım, uluslarüstü yükümlülüklere karşı ortak inançla yabancı kıyılardan birbirimize el uzattığımız 1914 sonbaharından beri, size olan sevgimin bir nişanesini, aynı zamanda çalışmalarımdan bir örneği tarafınıza sunma, düşünce dünyamın kapısından içeri bir göz atabilmenizi sağlama isteğini duydum sürekli. Henüz tamamlanmamış olan bu Hint masalının ilk bölümünü size ithaf etmeme izin veriniz lütfen.

Birinci Bölüm

Brahmanın Oğlu

Evin gölgesinde, ırmak kıyısının güneşli, sandallar arasında, söğütlerin, incir ağacının gölgesinde arkadaşı Brahman oğlu Govinda'yla birlikte büyüdü Siddhartha, Brahmanın yakışıklı oğlu, yavru şahin. Işıl ışıl omuzlarını güneş yakıp kararttı ırmak kıyısında, yıkanırken, kutsal suyla arınırken, kutsal kurban törenlerinde. Siyah gözlerinin içine gölgeler yürüdü mango koruluğunda, oğlan çocuklarının oyunlarında, annesinin şarkılarında, kutsal kurban törenlerinde, bilgin babasından aldığı derslerde, bilge kişilerin söyleşilerinde. Hanidir bilgelerin söyleşilerine katılıyordu Siddhartha, Govinda'yla söyleşi sanatını talim ediyor, Govinda'yla meditasyon konusunda alıştırmalar yapıyordu. Şimdiden öğrenmişti Om'u, bu sözler sözünü sessizce söylemeyi, her nefes alışta onu sessizce kendi içine, her nefes verişte sessizce kendi dışında konuşmayı, bütün ruhuyla, alnı berrak bir zihnin parlaklığıyla çevrilmiş. Varlığının derinliklerinde Atman'ı duymayı şimdiden öğrenmişti, yok edilmez, evrenle kaynaşmış Atman'ı.

Oğlunu, bu zeki, bu bilip öğrenmeye susamış delikanlıyı gördükçe kıvancından yerinde duramıyordu babası, ona geleceğin büyük bir bilge kişisi ve rahibi gözüyle bakıyordu, Brahmanlar arasında bir prens görüyordu onda.

Annesinin yüreği sonsuz bir sevinçle çarpıyordu onu gördükçe, yürürken, otururken ve kalkarken gördükçe onu, güçlü kuvvetli, yakışıklı, ince ve uzun bacakları üzerinde yürüyen, görgü kurallarına tam bir uygunluk içinde kendisini selamlayan Siddhartha'yı. Işıl ışıl alnı, krallara özgü gözleri, dar kalçalarıyla Siddhartha kentin sokaklarından geçerken, genç Brahman kızları sevgiyle göğüs geçiriyordu.

Ama onu herkesten çok Govinda, arkadaşı, Brahman oğlu Govinda seviyordu. Siddhartha'nın gözlerini ve yumuşak sesini seviyor, onun yürüyüşünü ve hareketlerindeki kusursuz inceliği seviyor, o ne yapar, ne söylerse hepsini seviyordu ve en çok da aklını, zekâsını seviyordu onun, seçkin ve ateşli düşüncelerini, kor gibi yanan iradesini, yüce misyonunu seviyordu. Biliyordu Govinda: Sıradan bir Brahman olmayacaktı Siddhartha, kurban törenlerinde hizmet eden miskin biri, açgözlü bir büyü taciri, kendini beğenmiş kof bir söz ustası, kötü kalpli ve sinsi bir rahip, kalabalığın oluşturduğu sürüde kimseye zararı olmayan aptal bir koyun olmayacaktı. Hayır. Sonra kendisinin de, Govinda'nın da niyeti yoktu böyle biri, binlerce Brahmandan biri olmaya. Dostunun peşinden ayrılmayacaktı, sevgili dostu Siddhartha'nın, bu görkemli kişinin.

Baktı ki Siddhartha günün birinde bir tanrı oldu, o nurlu kişilerin arasına karıştı, peşinden gidecekti dostu olarak, eşlikçisi, bir hizmetkârı, mızrak taşıyıcısı olarak, gölgesi olarak onun.

Böylece herkes seviyordu Siddhartha'yı Onu görmek herkese haz veriyor, herkesin gönlünü şenlendiriyordu. Ama o, Siddhartha, hazdan ve neşeden uzak yaşıyordu. İncir bahçesinin pembe yollarında gezinen, meditasyon koruluğunun mavi gölgesinde oturan, her gün günahlardan arınma saatinde kollarını ve bacaklarını kutsal suyla yıkayan, koyu gölgeli mango ormanında tanrılara sungular sunan, davranışları kusursuz denecek kadar zarif, herkes tarafından sevilen, herkesin neşesi Siddhartha'nın yüreğinde neşe barınmıyordu. Düşler geliyordu ona ve dur durak bilmeyen düşünceler geliyordu ırmağın suyundan akarak, gecenin yıldızlarından ışıldayarak, güneşin ışınlarından eritilerek. Düşler geliyordu ona ve ruh tedirginliği geliyordu tanrılara sunulan sungurlardan tüterek, Rigveda dizelerinden eserek, yaşlı Brahmanların derslerinden damla damla sızarak.

Siddhartha, içinde bir hoşnutsuzluk beslemeye başlamıştı. Ve hissetmeye başlamıştı ki, babasının sevgisi, annesinin sevgisi, ayrıca dostu Govinda'nın sevgisi onu her zaman mutlu kılamayacaktı, açlığını gideremeyecek, karnını doyuramayacak, ona yetmeyecekti. Saygıdeğer babası ve öbür öğretmenleri, bilge Brahmanlar bilgeliklerinin en büyük ve önemli kısmını kendisine sunmuş, kendi feyizlerini onun beklenti içindeki testisine akıtmışlardı ama Siddhartha testinin bir türlü dolmadığını, aklının bu kadarla yetinmek istemediğini, ruhunun dinginliğe kavuşup gönlündeki açlık ve susuzluğun giderilemediğini sezmeye başlamıştı. Kutsal suyla yıkanmak iyi, güzeldi ama suydu yıkanılan nihayet ve su günahlardan arındırmıyordu, manevi susuzluğu dindirmiyor, yürekteki sıkıntıyı silip atamıyordu. Tanrılara sunulan sungulara ve yalvarıp yakarmalara söz yoktu, ama bu kadarcık mıydı hepsi? Sungular mutluluk getiriyor muydu? Sonra, bu tanrılarda durum nasıldı? Gerçekten Prajapati mi yaratmıştı dünyayı? Atman değil miydi yaratan, Atman, o, biricik varlık, evrende tek varlık? Tanrıları da birer yaratık değil miydi, benim ve senin gibi yaratılmış, zamana bağımlı, ölümlü yaratıklar? Eğer böyleyse durum, iyi bir şey mi, doğru bir şey miydi, anlamlı ve en yüce davranış mıydı tanrılara kurbanlar sunmak? Atman'dan, bu biricik varlıktan başkasına kurbanlar sunulabilir, başkasına tapınılabilir miydi o zaman? Ve nerede bulunabilirdi Atman, yeri yurdu neresi olabilir, ezeli ve ebedi kalbi nerede çarpabilirdi insanın kendi Ben'inden, kendi özünden, herkesin kendi içinde taşıdığı o yok edilmezden başka? Peki, neredeydi bu Ben, bu öz, bu en son nesne? Et değil bu, kemik değildi, düşünme değil, bilinç değildi, böyle diyordu bilgelerin bilgeleri. Nerede, peki neredeydi o zaman? Oraya kadar, Ben'e, bana, Atman'a kadar sokulabilmek için, aramaya değer bir başka yol var mıydı? Yazık, kimse çıkıp gösteremiyordu bu yolu, kimse onu bilmiyordu, ne babası biliyor, ne öğretmenler biliyor, ne de sungu törenlerinde söylenen ilahiler biliyordu. Bilmedikleri şey yoktu Brahmanların ve kutsal kitaplarının, her şeyi biliyorlardı, her şeyle, en çok da dünyanın yaradılışı, sözün, yemeğin, nefes almanın, nefes vermenin doğuşuyla, duyuların düzenlenişi ve tanrıların işleriyle ilgilenmişlerdi -sonsuz denecek kadar çok şey biliyorlardı- ama bir şeyi, o biricik şeyi, o en önemli, o tek önemli şeyi bilmedikten sonra neye yarardı bu?

Doğru, kutsal kitaplardaki, özellikle Samaveda Upanişad'larındaki pek çok dizede bu özün, bu en son nesnenin sözü ediliyordu. Ve "Senin ruhun

bütün dünyadır,” diye yazıyordu bu görkemli dizelerde. Ayrıca uyurken, derin uykudayken insanın kendi özüyle buluştuğu ve Atman’da var olduğu yazıyordu. Olağanüstü bir bilgelik içermekteydi bu dizeler, en yüce bilgilerin tüm bilgisi bu dizelerde sihirli sözler halinde bir araya toplanmıştı, arıların topladığı bal kadar saf ve temiz. Hayır, bilge Brahmanların sayısız kuşaklarınca devşirilip bu dizelerde saklanmış, akla durgunluk verecek kadar zengin bilgiler küçümsenecek gibi değildi. Ama neredeydi o Brahmanlar, neredeydi o rahipler, o bilgeler ya da tövbekârlar, bu alabildiğine derin bilgileri bilmekle kalmayıp yaşamış olanlar? Neredeydi o bilge kişi ki, Atman’da sılaya kavuşmuşluğu sihirli bir güçle uykudan uyanıklık haline aktarabilmiş, yaşamın, atılan her adımın, söylenen her sözün, işlenen her işin içine çekip almayı başarmış olsun? Babası, bu saf ve temiz, bu bilgin, bu son derece saygıdeğer kişi başta olmak üzere saygıdeğer pek çok Brahman tanımıştı Siddhartha. Babası hayranlık duyulacak biriydi, tavır ve davranışları sessiz ve soyluydu, yaşamı arınmış, sözleri bilgeceydi, alnı seçkin ve yüce düşünceler barındırıyordu. Ama bu kadar çok şey bilen babasının bile mutlu bir yaşamı var mıydı, huzur içinde miydi babası, o da yalnızca arayan biri, susuzluktan kavrulan biri değil miydi? Onun da, bu susamış kişinin de dönüp dolaşıp susuzluğunu gidermesi gerekmiyor muydu kutsal pınarlardan, kurbanlardan, kutsal kitaplardan, Brahmanların söyleşilerinden? Neden babası, bu noksansız kişi her gün temizlenip günahlarından kurtulmaya, temizlenip arınmaya çalışıyordu, her gün yeniden bu yola başvuruyordu? Atman kendi içinde değil miydi onun, yüreğinde o gerçek, o ilk pınar akmıyor muydu? Onu bulmak gerekiyor, kendi Ben’inde bu asıl pınarı bulmak, onu bulup özümlemek gerekiyordu! Başka türlüsü aramaktı yalnız, dolambaçlı yoldu, yolunu şaşırmaktı.

İşte böyleydi Siddhartha’nın düşünceleri, buydu onun susamışlığı, buydu onun derdi. Sık sık bir Çandogya-Upanişad’dan şu sözleri tekrarlıyordu kendi kendine: “Doğrusu, Brahman’ın adı Satyam’dır - doğrusu, kim bunu bilirse, her gün cennet ona açar kapısını.” Cennet çokluk yakın görünüyordu Siddhartha’ya, ama ona asla tamamen erişmiş, son susuzluğunu asla gidermiş değildi. Ve bilip tanıdığı, kendisine hocalık yapan bütün bilgelerden ve bilgelerin bilgelerinden hiçbiri yoktu ki tamamen erişmiş olsundu ona, o cennete; hiçbiri yoktu ki tastamam gidermiş olsundu ezeli susuzluğunu.

Dostuna, “Govinda,” dedi Siddhartha, “Govinda, sevgili dostum, gel benimle banyan ağacının oraya gidip murakabeye dalalım.”

Banyan ağacının altına gidip oturdular, bir köşeye Siddhartha oturdu, onun yirmi adım kadar ötesinde Govinda. Govinda Om çekmeye hazır otururken, Siddhartha aşağıdaki dizeleri mırıldanarak tekrarladı:

"Om yaydır, ruh da ok,

Okun hedefi Brahman,

Nişan almalı hedefe durmadan."

Meditasyonun normal süresi sona erince, Govinda doğrulup kalktı. Akşam olmuş, akşamları yapılan kutsal yıkanma vakti gelmişti. İsmiyle seslendi Siddhartha’ya. Siddhartha cevap vermedi. Murakabeye dalmış oturuyordu Siddhartha. Öylece oturup duruyordu, gözleri hayli uzaktaki bir hedefe takılıp kalmış, dilinin ucu dişlerinin arasından biraz dışarı çıkmıştı, nefes almıyordu âdeta. Öylece oturup duruyordu meditasyona dalmış, hep Om’u düşünerek, ruhunu ok yapıp Brahman’a yollamıştı.

Bir gün kentlerinden geçip giden Samanalar gördü Siddhartha, yollara düşmüş çileciler, kara kuru üç adam, ne yaşlı, ne genç, omuzları toz toprak ve kan revan içinde, neredeyse çıplak, güneşte yanıp kavrulmuş, çevreleri yalnızlıkla sarılmış, dünyaya yabancı ve düşman, insanların diyarında gurbete düşmüş, sıska çakallar. Durgun tutkulardan, kendini helak edercesine Tanrı hizmetine adamalardan ve nefsini acımasızca yenme çabalarından burcu burcu bir koku peşlerisıra sıcak sıcak esip geliyordu.

Akşam meditasyondan sonra Siddhartha şöyle dedi Govinda’ya: “Yarın sabah erkenden, dostum, Siddhartha Samanalara katılmak üzere yola çıkacak. O da bir Samana olacak.”

Bu sözleri işiten ve dostunun durgun yüzünde gerilmiş bir yaydan çıkan ok gibi yolundan döndürülmez kararı okuyan Govinda’nın benzi sarardı. Hemen, daha ilk bakışta anlamıştı Govinda: Artık başlıyordu, artık kendi yolunda yürüyecekti Siddhartha, artık yazgısı tomurcuğa duracaktı ve

onunkisiyle benim yazgım da. Ve Govinda'nın kuru bir muz kabuğu gibi sararmıştı benzi.

"Ah, Siddhartha," diye yükseltti sesini, "baban izin verecek mi bakalım?"

Siddhartha, uykudan uyanan biri gibi dostuna baktı. Ok gibi hızla okudu Govinda'nın ruhunu, ruhundaki korkuyu okudu, ruhundaki teslimiyeti okudu.

"Dostum Govinda," dedi alçak sesle. "Fazla söz gereksiz. Yarın gün ağarır ağarmaz Samanalar gibi yaşamaya başlayacağım. O kadar."

Siddhartha, babasının bir hasırın üzerinde oturmakta olduğu odaya girdi, babasının arkasına gelip durdu; derken Brahman babası arkasında birinin durduğunu sezdi: "Sen misin Siddhartha?" dedi.

"Söyle peki, ne söylemeye geldinse!"

Siddhartha da şöyle konuştu: "İzninle, baba, yarın evinden ayrılmak ve gezgin çilecilerin arasına karışmak geçer içimden, bunu söylemek için geldim sana. Bir Samana olmaktır gönlümün arzusu. Babam, bu isteğime karşı çıkmaz umarım."

Brahman baba sustu; susması o kadar uzun sürdü ki, küçük pencerenin önünden yıldızlar geçti ve yıldızların konumları değişti sürekli! Derken odadaki sessizlik son buldu. Konuşmadan ve kımıldamadan, kollarını kavuşturmuş ayakta dikiliyordu oğul, konuşmadan ve kımıldamadan hasırın üzerinde oturuyordu baba ve yıldızlar gökyüzünden geçip gidiyordu. Birden konuşmaya başladı baba: "Ağzından sert ve kızgın sözler çıkması bir Brahmana yakışmaz. Ne var ki, öfkeyle kabarır yüreğim. Bu ricayı ikinci kez duymak istemem senden."

Yavaşça doğrulup kalktı Brahman baba; Siddhartha, kollarını kavuşturmuş, oracıkta durmaya devam etti.

"Niçin bekliyorsun?" diye sordu babası.

“Niçin olduğunu biliyorsun,” dedi Siddhartha. Hırsla odadan çıkıp gitti babası, hırsla yatağına yöneldi ve uzanıp yattı.

Bir saat geçti, uyku girmedi gözüne, doğrulup kalktı, bir aşağı bir yukarı gezindi, derken evden çıktı. Odanın küçük penceresinden içeri baktı. Siddhartha’yı, kollarını kavuşturmuş, olduğu yerde dururken gördü. Açık renk üstlüğü soluk soluk ışıldıyordu. Yüreğinde tedirginlik, Brahman baba dönüp yatağına geldi.

Yine bir saat geçti, uyku girmedi gözlerine, bunun üzerine yeniden doğrulup kalktı, bir aşağı bir yukarı gezindi, derken evin önüne çıktı; ay doğmuştu. Odaya varıp küçük pencereden içeri baktı, Siddhartha, kollarını kavuşturmuş, olduğu yerde duruyor, çıplak baldırlarında ay ışığı yansıyordu. Yüreğinde endişe, Brahman baba dönüp yatağına geldi.

Bir saat geçti, yine kalkıp geldi, iki saat sonra yine kalkıp geldi, küçük pencereden baktı içeri, Siddhartha’nın ayakta öylece durduğunu gördü ay ışığında, yıldızların ışığında, karanlıkta. Ve birer saat aralarla çıkıp geldi sürekli; suskun, odadan içeri baktı, yerinden kımıldamadan içerde durduğunu gördü Siddhartha’nın, yüreğine öfke, yüreğine huzursuzluk doldu, yüreğine duraksama, yüreğine acı doldu.

Ve gecenin gün ağarmadan önceki son saatiydi ki, çıkıp yeniden geldi ve odaya girdi, Siddhartha’yı ayakta dururken buldu; oğlu büyümüş göründü gözüne, sanki yabancılaşmış göründü.

“Siddhartha,” dedi, “niçin bekliyorsun?”

“Niçin olduğunu biliyorsun.”

“Hep böyle durup bekleyecek misin sabah olana kadar, öğle olana kadar, akşam olana kadar?”

“Hep böyle durup bekleyeceğim.” “Yorulacaksın, Siddhartha.”

“Yorulacağım.”

“Uyuyakalacaksın, Siddhartha.” “Uyumayacağım.”

“Öleceksin, Siddhartha.”

“Öleceğim.”

“Ve babanın sözünü dinlemektense ölmeyi yeğleyeceksin?”

“Siddhartha, her zaman babasının sözünü dinledi.”

“Yani niyetinden vazgeçecek misin?” “Siddhartha, babasının ona söylediğini yapacaktır.”

Günün ilk ışığı odadan içeri vurdu. Brahman baba, Siddhartha’nın dizlerinin hafifçe titrediğini gördü, ama bir titreme fark etmedi yüzünde, Siddhartha’nın gözleri uzaklara bakıyordu: Derken anladı baba, Siddhartha’nın şimdiden onun yanında, kendi yerinde yurdunda bulunmadığını, onu şimdiden terk edip gittiğini.

Brahman baba, usulca Siddhartha’nın omzuna dokundu.

“Ormana gideceksin ve bir Samana olacaksın,” diye başladı konuşmaya. “Baktın ki ormanda mutluluğa kavuştun, dön gel ve öğret bana mutluluk neymiş. Düş kırıklığına mı uğradın, yine dön gel, yine seninle birlikte tanrılara sungular sunalım. Git şimdi, anneni öp, nereye gittiğini söyle ona. Ben de artık ırmağa yollanayım, kutsal suyla arınayım, ilk ibadetimi yerine getireyim.”

Bunun üzerine, elini oğlunun omzundan çekip odadan çıktı Brahman baba. Yürümeye davranan Siddhartha yalpaladı, yan tarafına yıkılacak gibi oldu. Kendini zorlayıp toparlandı, babasının önünde eğildi, sonra annesine gidip babasının söylediğini yaptı.

Gün ağarmaya başlar başlamaz uyuşmuş bacaklarıyla usul usul yürüyerek hâlâ sessiz olan kentten çıkıyordu ki, en son kulübenin yanına çömelmiş bir karaltı doğrulup kalktı ve yollara düşmüş Siddhartha’ya katıldı - Govinda.

“Geldin,” dedi Siddhartha ve gülümsedi.

“Geldim,” dedi Govinda.

Samanaların Yanında

Aynı günün akşamı yetiştiler çilecilere, bir deri bir kemik Samanalara, onlara katılmak istediklerini söylediler, itaatte kusur etmeyeceklerini açıkladılar. Samanalar da geri çevirmedi onları.

Siddhartha, giysisini yolda rastladığı yoksul bir Brahmana verdi. Kendisi edep yerini örten bir bez parçası ve haki renkte dikişsiz bir üstlükle kaldı. Günde yalnız bir öğün yemek yiyor, pişmiş şeyleri hiç ağzına koymuyordu. On beş gün oruç tuttu bir defasında, bir defasında da yirmi sekiz gün. Kalçalarındaki et eriyip gitti. Büyümüş gözleri sıcak düşlerle yandı, tutuştu, kuruyup incelmiş parmaklarında tırnakları iyice uzadı ve çenesini çalı gibi, bakımsız bir sakal kapladı. Bakışları buz gibi soğudu kadınlarla karşılaştıkça; şık giyimli insanlarla dolu bir kentten geçerken ağzı küçümsemeyle büzüldü. Tacirlerin ticaretle uğraştığını, prenslerin avlanmaya gittiğini, yaslıların ağlayıp sızlayarak ölülerinin yasını tuttuğunu, fahişelerin gelip geçenlere kendilerini peşkeş çektiğini, hekimlerin hasta tedavisiyle uğraştığını, rahiplerin ekin ekilecek günü saptadığını, sevgililerin seviştiğini, annelerin çocuklarını emzirdiğini gördü, ama bütün bunlar gözlerinin bakışına değmeyecek şeylerdi, hepsi yalan söylüyordu, hepsi pis pis kokuyor, yalan dolan kokuyor hepsi, hepsi soyluluk, mutluluk ve güzellik bağışlayan şeylermiş gibi sahte bir izlenim uyandırmaya çalışıyordu, ama her şey gerçekte çürüyüp kokuşmaydı yalnızca. Dünyanın acı bir tadı vardı. Eziyetti yaşamak.

Bir hedef bulunuyordu Siddhartha'nın önünde, tek bir hedef: Arınmış olmak, susamalardan arınmış, istemelerden arınmış, düşlerden, sevinçlerden, acılardan arınmış. Ölerek kendinden kurtulmak, ben olmaktan çıkmak, boşalmış bir yürekle dinginliğe kavuşmak, benliksiz düşünmelerle

mucizelere kapıları açmak, işte buydu onun hedefi. Ben tümüyle saf dışı bırakılıp öldürüldü mü, gönüldeki tüm tutku ve dürtülerin sesleri kısıldı mı, işte o zaman gözlerini açacaktı en son şey, varlıktaki artık Ben olmayan öz, o büyük giz.

Siddhartha güneşin dikey ışınlarının altında suskun duruyordu acıdan yanıp tutuşarak, susuzluktan yanıp tutuşarak ve ne acı ne susuzluk hissedinceye kadar durdu öylece. Yağmur mevsiminde yağmurlar altında durdu suskun, saçlarından üşüyen omuzlarına, üşüyen kalçalarına ve bacaklarına sular damladı, omuzları ve bacakları artık üşümeyinceye kadar, artık duyarsızlaşıncaya, artık sesleri çıkmaz oluncaya kadar dikildi öylece Siddhartha. Dikenli çalıların ortasında suskun, çömelip oturdu, ateşler içinde yanan cildinden kanlar aktı damla damla, çıbanlardan irin aktı ve Siddhartha taş kesilmiş gibi kaldı yerinde, yerinden hiç kımıldamadı artık kan akmaymcaya, artık cildi ateşler içinde yanmayıncaya kadar.

Siddhartha dimdik oturdu ve nefesini tutumlu kullanmayı öğrendi, az nefesle yetinmeyi, nefesini tutmayı öğrendi. Nefesle işe başlayarak kalp atışlarını yavaşlatmayı öğrendi, atışların sayısını giderek azaltmayı, ilkin birkaç atışa düşürmeyi, sonunda neredeyse sıfıra indirmeyi öğrendi.

Samanaların en yaşlısından ders gören Siddhartha nefsini öldürme egzersizleri, meditasyon egzersizleri yapıyordu yeni Samana kurallarına uyarak. Bambu ormanının üstünde bir balıkçıl kuşunun uçtuğunu gören Siddhartha kuşu kendi ruhuna aktarıp dağların, ormanların üstünden uçup gidiyor, balıkçıl kuşu oluyor, balık yiyor, balıkçıl kuşlarının açlığını duyuyor, onlar gibi sesler çıkararak konuşuyor, onların ölümüyle ölüyordu. Ölmüş bir çakalın leşinin kumsalda uzanmış yattığını gören Siddhartha’nın ruhu ölü çakalın vücudundan içeri süzülüyor, ölü çakal oluyor, kumsalda uzanmış yatıyor, şişiyor, pis kokular saçıyor, çürüyor derken, sırtlanlar tarafından didik didik ediliyor, atmacalar tarafından yüzülüyor derisi, bir iskelete dönüşüyor, un ufak oluyor giderek, kırlara bayırlara savruluyordu. Ve Siddhartha’nın ruhu dönüp geliyordu geriye, ölümü yaşamış, çürüyüp kokmuş, toz olup savrulmuş, yaşam çevrimindeki o buruk esrikliği tatmış oluyordu. Ve yeni bir susamışlık içinde bir avcı gibi bekliyor, çevrimden kurtulmasını sağlayacak, nedenleri sona erdirip çilesiz bir sonsuzluğu başlatacak boşluğu gözlüyordu. Duyularını öldürüyor, belleğini öldürüyor,

binlerce yabancı kılıkta Ben'inden sıyrılıp çıkıyor dışarı, hayvan oluyor, leş oluyor, taş oluyor, tahta oluyor, su oluyor ve her defasında yeniden uyanarak kendi kendisine kavuşuyor, gökyüzünde ister güneş parlasın, ister ay, yine Ben olup çevrim içinde salınımını sürdürüyor, susuyor, susuzluğunu dindiriyor, yeniden susuyordu.

Siddhartha pek çok şey öğrendi Samanaların yanında, kendisini Ben'den uzaklaştıran pek çok yolu yürümesini öğrendi. Acılara katlanarak, gönüllü ıstırap, açlık, susuzluk ve yorgunluk çekip bunları yenerek nefsini öldürme yolunda yürüdü. Meditasyonla, tüm imge ve düşünceleri kafasından uzaklaştırarak benliğini öldürme yolunda yürüdü. Bu yollarda ve daha başkalarında yürümesini öğrendi, kendi Ben'ini terk etti binlerce kez, saatler ve günlerce Ben'sizlikte yaşadı. Ama yollar kendisini ne kadar Ben'den uzaklara alıp götürse de, bir yerde durup ileri geçmiyor, onu yine alıp Ben'e getiriyordu. İsterse Siddhartha binlerce kez Ben'den kaçıp gitsin, hiçlikte yaşasın, hayvanda, taşta kalsın bir süre, sonunda yine Ben'e dönüşün elinden kurtulamıyor, vakti gelince yine kendini bulmaktan kaçamıyordu, güneş ışığında ya da mehtapta, gölgede ya da yağmurda yeniden Ben oluyor, Siddhartha oluyor ve zorunlu çevrimin sıkıntısını duyuyordu yine.

Yanı başında Govinda vardı, gölgesi Govinda; o da aynı yolları izliyor, aynı zahmetlere katlanıyordu. Tapınma ve egzersizlerin zorunlu kıldığından başka bir konuşma seyrek geçiyordu aralarında. Zaman zaman birlikte köyleri dolaşıyor, kendileri ve öğretmenleri için yiyecek dileniyorlardı.

Yine dilenmeye gittikleri bir gün, "Ne diyorsun, Govinda?" diye başladı Siddhartha konuşmaya. "Ne diyorsun? İlerledik mi sence? Hedeflerimize ulaştık mi?"

Govinda şöyle cevap verdi: "Öğrendik ve öğrenmeye devam ediyoruz. Sen büyük bir Samana olacaksın, Siddhartha. Bir gün gelecek, ermiş biri olacaksın, ey Siddhartha."

Siddhartha da şöyle konuştu: "Ama bana öyle gelmiyor, dostum. Bugüne kadar Samanaların yanında öğrendiklerimi, dostum Govinda, başka bir yerde daha tez ve kolay öğrenebilirdim. Diyelim fahişelerin yaşadığı bir

semtte hangi meyhaneye girsem, arabacılardan ve zar atıp kumar oynayanlardan öğrenebilirdim hepsini.”

Govinda şöyle cevap verdi: “Dostum Siddhartha şaka ediyor benimle. Öyle bir yerde, o sefil insanlar arasında nasıl öğrenebilirdin meditasyonu, nefesini tutmayı, nasıl öğrenebilirdin açlığa ve acıya karşı duyarsız kalmayı?”

Ve Siddhartha kendi kendisiyle konuşur gibi alçak sesle söyle dedi: “Nedir bu murakabe? Neymiş bedenden çıkıp gitme? Neymiş oruç? Neymiş nefesin tutulması? Ben’den kaçıştır bu, benliğin eza ve cefasından kısa süre için yakayı kurtarmaktır, acıya ve yaşamın anlamsızlığına karşı kısa süreli bir duyarsızlıktır. Han köşesinde birkaç tas pirinç şarabı ya da mayalanmış hindistancevizi sütü içen bir sığırtmaç da kısa süre için aynı duyarsızlığı yaşar. Kendi benliğini duyumsamaktan çıkar böyle zamanlarda, yaşamın acılarını hissetmez olur, kısa süreli bir duyarsızlığa kavuşur. Şarap tasının üzerinde sızıp kal r, uzun çalışmalar sonucu bedenlerinden çıkıp giderek Ben’sizlikte kalan Siddhartha ile Govinda’nın ele geçirdiği şeyin aynısını ele geçirir. İşte sana gerçek, dostum Govinda!”

Govinda yanıt verdi: “Böyle diyorsun ama, dostum, biliyorsun ki, Siddhartha bir sığırtmaç, bir Samana da ayyaşın biri değildir. İçki içen biri duyarlılığını kaybeder kaybetmeye, kısa süre kaçıp kurtulur acılardan, dinlenir, ama sonunda bu kuruntudan dönüp gelir geriye, her şeyi bıraktığı gibi bulur, ne bilgeliği artmış, ne yeni bilgiler edinmiş, ne eskiden birkaç basamak daha yukarı çıkmıştır.”Siddhartha gülümsedi: “Bilemeyeceğim. Ayyaşlığı hiç denemedim. Ama ben alıştırma ve meditasyonlarla Siddhartha’nın ancak kısa süre kendini duyarsızlaştırabildiğini, ana karnındaki bir çocuk kadar bilgelik ve esenlikten uzak olduğunu biliyorum, dostum Govinda, biliyorum bunu!”

Yine bir başka sefer Govinda’yla ormandan çıkıp köye inerek kardeşleri Samanalar ve öğretmenleri için biraz yiyecek dilenmeye gittiklerinde, Siddhartha şöyle konuştu: “Ne diyorsun, dostum Govinda, acaba doğru yolda mıyız? Acaba bilim denen şeye, esenlik denen şeye yaklaşıyor muyuz? Bir kısır döngü içinde dolanıp duruyor muyuz yoksa - oysa biz çevrim denen şeyden kaçıp kurtulmayı düşünmüyor muyduk?”

Govinda buna şöyle karşılık verdi: “Pek çok şey öğrendik, Siddhartha, öğreneceğimiz daha pek çok şey var. Kısır döngü içinde dolanıp durmuyoruz, yukarı doğru ilerliyoruz sürekli, çember dediğin bir spiraldir, birçok basamağını da çıktık bu spiralin.” Siddhartha sordu bunun üzerine: “Bizim en yaşlı Samanamız, bizim saygıdeğer öğretmenimiz kaç yaşındadır sence?”

Govinda, “Altmışında vardır belki,” diye cevap verdi.

Siddhartha: Altmış yaşma geldi, öyleyken Nirvana’ya ulaşamadı. Yetmişine, seksenine gelecek, sen de, ben de, biz de onun kadar yaşlanacağız, egzersiz yapacak, oruç tutacak ve murakabeye dalacağız. Ama Nirvana’ya ulaşamayacağız asla, o da ulaşamayacak, biz de. Ah, dostum Govinda, öyle sanıyorum ki, ne kadar Samana varsa hiçbiri, ama hiçbiri Nirvana’ya ulaşmayacak. Ele geçireceğimiz tek şey kimi avuntular, kimi duyarsızlıklar olacak, birtakım beceriler elde edeceğiz ve bunlarla aldatacağız kendimizi. Ama asıl önemli olan şeyi, o yollar yolunu bulamayacağız.”

“Böyle ürkütücü sözler söylemesen daha iyi olmaz mı, Siddhartha,” dedi Govinda. “Aramızdaki bunca âlim kişiden, bunca Brahmandan, katı ve saygıdeğer bunca Samanadan, arayıp duran, canla başla çalışan bunca kutsal kişiden hiç kimse çıkıp da yollar yolunu nasıl bulamaz, bilmem?”

Ama Siddhartha alay olduğu kadar hüzün de içeren, biraz mahzun, biraz alaycı bir sesle şöyle konuştu usulcacık: “Çok geçmeden, Govinda, Samanaların yolunu, seoinle bunca zamandır yürüdüğü bu yolu terk edecek dostun. Susuzluk çekiyorum, ah Govinda ve Samanaların bu uzun yolunda susuzluğum şuncacık azalmadı. Bilme denen şeye susadım durdum hep, içim sorularla dolup taştı sürekli. Yıllar yılı Brahmanlara başvurup sorularıma yanıt aradım, Veda’larda yanıt aradım yıllar yılı. Belki sorularımı, dostum Govinda, Kalao kuşuna ya da şempanzeye sorsam, bundan daha kötü, daha aptalca ve daha yararsız bir şey yapmış olmazdım. Hiçbir şey öğrenilemeyeceğini öğrenmek için hayli zaman harcadım ve harcıyorum hâlâ, dostum Govinda; şimdiye kadar öğrendiğim tek şey, hiçbir şey öğrenemeyeceğim oldu. İnanıyorum ki, bizim ‘öğrenme’ dediğimiz şey gerçekte yok. Tek bir bilgi var, dostum, bu da dört bir yandadır, bu da Atman’dır, benim içimde, senin içindedir bu da, her varlığın içindedir. Ve

artık şuna inanıyorum ki, bu bilginin bilme isteğinden, öğrenme isteğinden daha azılı bir düşmanı olamaz.”

Govinda yolda durdu birden, ellerini kaldırarak şöyle dedi: “Böyle konuşarak dostunu endişelendirmesen daha iyi olmaz mı, Siddhartha! Ne yalan söyleyeyim, bu sözlerin korkutuyor beni. Hem düşünsene: Senin dediğin gibiyse durum, öğrenme denen şey gerçekte yoksa, nerede kalır o zaman duaların kutsallığı, nerede kalır Brahmanların saygınlığı, Samanaların kutsallığı? Yeryüzündeki kutsal, değerli ve saygın şeylerin nice olur hali, ey Siddhartha!” Ardından Govinda iki dizelik bir şiir mırıldandı kendi kendine, Upanişad’lardan bir şiir:

Her kim düşünür derin derin,

Atman’ın gömülür derinliklerine,

Sözlerle anlatılamayacak kadar büyür Yüreğindeki mutluluk.

Siddhartha susuyordu. Govinda’nın kendisine söylediği sözleri düşünüyordu, sonuna dek, enine boyuna düşündü her sözü. Evet, diye düşündü, başını eğmiş durarak, bize kutsal görünen şeylerden ne kalırdı o zaman geriye? Ne kalırdı? Ne korurdu değerini? Böyle düşündü ve başını salladı hayır anlamında.

İki delikanlı üç yıla yakın bir süre Samanaların arasında yaşayıp onların egzersizlerini paylaştıktan sonra günün birinde, düz sapa pek çok yolu geride bırakarak bir haber ulaştı onlara, bir rivayet, bir söylence: Biri çıkmış sözde, Gotama’ymış adı, ulu biri, Buddha’ymış, kendi varlığında dünya acısını yenmiş ve yeniden doğuşların çarkını durdurmuş. Çevresinde öğrencileri, vaazlar vererek ülkeyi bir baştan bir başa dolaşıp duruyormuş, parasız, pulsuz, yurtsuz yuvasız, kadınsız, sırtında çilecilerin sarı üstlüğü; ama nurlu bir yüzü varmış, mutlu bir kişiymiş, Brahmanlarla prensler boyun eğmiş önünde, onun öğrencisi olmuşlar.

Bu söylence, bu rivayet, bu masal sağda solda yankılanmaya başlamış, kokusu etrafa yayılmıştı; kentlerde bunun sözünü ediyordu Brahmanlar, ormanda Samanalar bundan konuşuyor, Gotama ismi, Buddha ismi ikide bir

Siddhartha ile Govinda'nın kulağına geliyordu iyi ya da kötü, övücü ya da yerici sözlerin eşliğinde.

Hani bir ülkede veba kol gezer de bir söylentidir yayılır ortalığa, falan ya da filan yerde bir adamın yaşadığı, bir bilgenin, sözü ve nefesiyle hastalığa yakalanmış herkesi iyi edebilen keramet sahibi birinin olduğu söylenir ve nasıl ki bu söylenti ülkeyi baştan başa dolaşır da herkes bundan söz eder, pek çok kişi inanır söylentice, pek çok kişi kuşku duyar doğruluğundan, ama pek çok kişi de o bilge, o kurtarıcı kişiyi gidip görmek üzere vakit geçirmeden yola düşer, tıpkı bunun gibi o söylenti, Sakya soyundan gelen Gotama-Buddha, Sakya soyundan gelen bilge kişi söylentisi ülkeyi baştan başa dolaşmıştı. İnananların söylediğine göre en yüce bilgiyi edinmişti o, daha önce yaşadığı hayatları anımsıyordu, Nirvana'ya ulaşmıştı ve yaşam çevriminden bir daha oraya dönmemek üzere kurtarmıştı kendini, artık varlıkların o kasvetli ırmağına dalmayacaktı. Olağanüstü ve inanılmayacak pek çok şey anlatılmaktaydı hakkında; kerametler göstermiş, şeytanı dize getirmiş, tanrılarla konuşmuştu. Ne var ki, ona düşman kişilerin ve inanmayanların dediklerine bakılırsa, bu Gotama kendini beğenmiş bir düzenbazdı, gününü gün etmeye bakıyor, tanrılara sunulan sunguları küçümsüyordu, bilginliği falan da yoktu ve ne meditasyon ne de riyazet tanıyordu.

Buddha söylencesi hoş geliyordu kulağa, bu çeşit haberlerden bir büyü kokusu yayılıyordu. Hastaydı dünya çünkü ve yaşama katlanmak zordu - ama bakın işte, bir pınar fışkırmaya başlamıştı bir yerden, bir habercinin müjdesi yankılanmaya başlamıştı, avutucu, yumuşak, değerli sözverilerle doluydu. Buddha söylentisinin duyulduğu her yerde, Hindistaridaki beldelerin hepsinde delikanlılar kulaklarını dikti, özlem uyandı içlerinde, umut uyandı, kentler ve köylerdeki Brahmanoğulları -yeter ki ondan, o ulu kişiden, Sakyamuni'den bir haber getirsin- her yabancıya kucak açtılar.

Orman içindeki Samanalara da, Siddhartha ile Govinda'ya kadar da ulaşmıştı söylence, yavaş yavaş, damla damla; her damla umut, her damla kuşku yüklüydü. Ama Samanalar hiç sözünü etmiyorlardı bunun, çünkü Samanaların başı söylenceye düşman gözüyle bakıyordu. Kendini Buddha diye tanıtan kişinin daha önce çilecilerden biri olup ormanda yaşadığını, ama sonradan dünyanın hazlarına yönelip zevk ve safa içinde rahat bir ömür

sürmeye başladığını işitmişti, bu Gotama hakkında doğrusu hiç de iyi düşünmüyordu.

Günün birinde dostuna dönerek: “Ey Siddhartha,” dedi Govinda. “Bugün köydeydim, bir Brahman evine buyur etti beni, evinde Magadha’dan gelmiş bir Brahmanoğlu vardı, Buddha’yı kendi gözleriyle görüp vaaz verdiğini işitmiş. Ne yalan söyleyeyim, bunu işitince göğsüme bir ağrı saplandı, nefesim tıkanır gibi oldu. Keşke ben de, biz de, Siddhartha, ölmeden bu kusursuz kişinin öğretisini dinlemek mutluluğuna kavuşsaydık! Söyle, dostum, biz de oraya gidip Buddha’nın öğretisini kendi ağzından işitsek iyi olmaz mı?”

Siddhartha da şöyle cevap verdi buna: “Her zaman, dostum, her zaman öyle düşünmüştüm ki, Govinda Samanaların yanından ayrılmayacak; hep şuna inanmıştım ki, altmış yıl da, yetmiş yıl da yaşasa Govinda’nın amacı Samanalara yaraşan hüner ve marifetleri öğrenmek, meditasyon egzersizlerini sürdürmektir. Ama şimdi anlıyorum ki Govinda’yı yeterince tanımamışım, yeterince bilememişim. Demek, pek sevgili dostum, bundan böyle yeni bir yola sapacak, kalkıp Buddha’nın öğretisini müjdelediği yere gideceksin.”

Govinda: “Hoşuna gidiyor alay etmek. İyi ya, buyur alay et, Siddhartha! Ama sende de bu öğretiyi işitmek için bir istek, bir heves uyanmadı mı? Sonra, bir keresinde bana, çok sürmeyecek, Samanaların yolundan ayrılacağım diyen sen değil miydin?”

Siddhartha güldü kendine özgü gülüşüyle; sesine hem hüznün gölgesi hem de alayın gölgesi düşmüştü. Şöyle yanıt verdi: “Çok iyi, Govinda, çok iyi konuştun, yanlış da anımsamadın. Ancak, isterdim ki, benden duyduğun öbür şeyi de anımsayasın, yani benim öğretilere ve öğretmenlere karşı güvenimi yitirdiğimi, bunlardan bıkıp usandığımı, öğreticilerin ağzından çıkan sözlere fazla inanç beslemediğimi. Ama istediğin olsun, dostum, gidip dinleyelim bu öğretiyi - hani bunun en seçkin meyvesini çoktan tattığımıza her ne kadar yürekten inanıyorsam da, olsun.”

Govinda, “İsteğimi geri çevirmeyişin sevindirdi beni. Ama söyler misin, nasıl olabilir böyle bir şey? Daha Gotama’nın öğretisini işitmemişken, nasıl bu öğreti en seçkin meyvesini bize sunmuş olabilir?”

Siddhartha: “Biz yiyelim şimdi bu meyveyi, sonra bakalım ne olacak, ey Govinda! Gotama’nın şimdiden bize sunduğu meyveye gelince, bu meyve onun bizi Samanaları terk etmeye çağırmasıdır. Gotama’nın bize daha başka ve daha seçkin meyveler sunup sunmayacağını ise, ey dostum, hiç telaşa kapılmadan bekleyip görelim.”

Siddhartha aynı gün en yaşlı Samanaya gidip kararını bildirdi, ayrılmak istediğini söyledi. Genç birine, bir öğrenciye yaraşır nezaket ve alçakgönüllükle kararını açıkladı bu en yaşlı Samanaya. Ne var ki, Samana iki delikanlının kendisini terk edecek olmasına kızdı, bağırıp çağırdı, aşağılayıcı kaba sözler söyledi.

Govinda korktu birden, ne diyeceğini şaşırdı. Ama Siddhartha ağzını Govinda’nın kulağına yaklaştırıp şöyle fısıldadı: “Sen seyret şimdi, ben bu ihtiyara yanında boş yere vakit geçirmeyip kendisinden bir şeyler öğrendiğimi göstereceğim.”

Bunun üzerine Samananın hemen önüne gelip durdu, bütün manevi gücünü toparlayıp yaşlı adamın bakışını kendi bakışlarıyla yakaladı, büyüledi onu, konuşamaz duruma soktu, iradesini etkisiz kılıp kendi iradesi altına aldı, söyleyeceklerini hiç sesini çıkarmadan yerine getirmesini buyurdu. Yaşlı adamın sesi kesildi, gözlerindeki ifade donuklaştı, iradesi felce uğradı, kolları sarktı iki yana, Siddhartha’nın büyüsüne teslim oldu. Siddhartha’nın düşünceleri egemenliği altına aldı Samanayı, bu düşüncelerin kendisinden istediği şeyleri çaresiz yapmak zorunda kaldı yaşlı adam, pek çok kez Siddhartha ile Govinda’nın önünde eğildi, onları kutsayan hareketler yaptı, kekeleyerek her ikisine iyi yolculuklar diledi. Delikanlılar da yaşlı adamın önlerinde eğilmelerine teşekkürle eğilerek karşılık verdiler, hoşça kal deyip selam vererek yanından ayrıldılar adamın.

Yolda giderlerken Govinda: “Ey Siddhartha,” dedi, “Samanaların yanında benim sandığımdan çok daha fazla şey öğrenmişsin. Güç bir iştir çünkü, hayli güç bir iştir, yaşlı bir Samanayı büyülemek. Doğrusu, onların yanında kalsaydın, çok geçmeden, suyun üstünde yürümesini de öğrenirdin.”

“Ben suyun üstünde yürümek istemiyorum ki,” diye karşılık verdi Siddhartha. “Bırakalım yaşlı Samanalar böyle kerametlerle oyalanıp dursun.”

Gotama

Savathi kentinde çocuklar bile ulu Buddha ismini duymuştu ve hiçbir ev yoktu ki, Gotama'nın öğrencilerinin, bu suskun dilencilerin uzatacağı tası sadakayla doldurmasın. Kent yakınında, Gotama'nın en çok sevdiği yer olan Jetavana koruluğu bulunmaktaydı; ulu Buddha'nın bu sadık hayranı zengin tüccar Anathapindika, koruluğu Gotama'ya ve öğrencilerine armağan etmişti.

Gotama'nın kaldığı yeri arayıp soran iki delikanlıya anlatılanlarda ve verilen cevaplarda hep bu koruluğun adı geçmekteydi. Savathi kentine gelen iki delikanlıya, kapısının önünde durup bir sadaka istedikleri ilk evden yemek verdiler, onlar da alıp yediler yemeği ve Siddhartha yemeği getiren kadına sordu:

"Ey, hayırsever kadın! Buddha'yı, bu çok saygıdeğer kişiyi nerede bulabileceğimizi söylersen bizi çok sevindirirsin, çünkü bizler ormanda yaşayan iki Samanayız ve buraya o kusursuz insanı görmeye, onun öğretisini kendi ağzından dinlemeye geldik."

Kadın da şöyle cevap verdi: "Doğrusu, tam yerine geldiniz, Samanalar. Size söyleyeyim Buddha'yı nerede bulacağınızı: Jetavana'da Anathapindika'nın koruluğunda kalır bu ulu kişi. Siz de orada geceleyebilirsiniz ey hacılar, çünkü dört bir taraftan akın akın gelip onun öğretisini kendi ağzından dinlemek isteyenler için yeterince yer vardır korulukta."

Çok sevinmişti Govinda ve içi sevinçle dolup taşarak "Güzel," dedi yüksek sesle. "Hedefimize ulaştık öyleyse, yolculuğumuz sona erdi! Peki,

söyler misin bize, ey hacıların anası, sen hiç gördün mü onu, Buddha'yı, kendi gözlerinle gördün mü?"

Kadın; "Pek çok kez gördüm onu, bu ulu kişiyi," diye yanıtladı. "Pek çok gün onu kentin sokaklarından geçip giderken gördüm, hiç konuşmadan, sırtında sarı bir üstlük; evlerin kapılarının önünde hiç konuşmadan durup sadaka tasını uzatıyor, dolu tasla yine uzaklaşıp gidiyordu."

Sevincinden yerinde duramayan Govinda kadına daha pek çok şey sormak, ondan daha pek çok şey işitmek isterdi. Ne var ki, Siddhartha yola devam etmeleri konusunda uyardı onu. Kadına teşekkür edip yürüdüler, daha sonra yolu sormaları pek gerekmedi, çünkü Gotama'ya bağlı çok sayıda hacı ve keşiş Jetavana'ya gitmek üzere yola çıkmıştı. Gece vakti koruluğa vardıklarında, gelenlerin ardı arkası kesilmiyor, bağırıp çağırmalar, konuşmalar işitiliyor, gece için barınacak yer isteyenlere yer gösteriliyordu. Ormandaki yaşama alışmış Siddhartha ile Govinda sessiz sedasız hemen bir köşe bulup sabaha kadar yatıp dinlendiler.

Güneş doğduğunda ne büyük bir kalabalığın, Gotama'ya inananlar ve onu merak edenlerin oluşturduğu bir sürü kişinin korulukta gecelediğini görünce şaşırdılar. Şahane koruluktaki yolların hepsinde dolaşan sarı giysili keşişler görülüyordu, sağda solda ağaçların altına oturmuş bazıları da murakabeye dalmıştı ya da ruhani konularda sohbet ediyorlardı. Koruluktaki gölgeli bahçeler bir kent görünümüydeydi âdeta, ortalık arı kovanı gibi insan kaynıyordu. Keşişlerin büyük çoğunluğu öğle yemeği için, bütün gün yenecek bu tek öğün için bir şeyler dilenmek üzere ellerinde sadaka kaplarıyla koruluktan çıkıp gitmişti. Buddha'nın kendisi, bu nurlu kişi de sabahları dilenmeye gidiyordu hep. Siddhartha görür görmez tanımıştı Buddha'yı, sanki Tanrı işaret etmişti onu. San cüppeli gösterişsiz adamı, elinde sadaka kabı, sessiz sedasız koruluktan çıkıp giderken görmüştü.

Govinda'ya dönüp alçak sesle, "Bak, bak!" dedi. "Şu adamı görüyor musun, işte Buddha o."

Govinda baktı dikkatle, sarı cüppeli keşiş yüzlerce başka keşişten farksız görünüyordu. Ama Govinda da tanıdı çok geçmeden: Bu, oydu. Ve Buddha'nın peşine takıldılar, seyrettiler, incelediler onu. Buddha kendi

yolunda yürüyordu alçakgönüllü ve düşüncelere dalmış; dingin yüzünde ne neşe, ne keder okunuyordu, kendi içine doğru hafiften gülümser gibiydi. Dudaklarında gizli saklı bir gülümsemeyle, sessiz, dingin, âdeta sağlıklı bir çocuğu anımsatarak yürüyordu Buddha; cüppesini sırtında taşıyor, adımlarını bütün keşişler gibi kurallara tamamen uygun atıyordu. Ama yüzünde ve yürüyüşünde, yere indirilmiş durgun bakışında, sessizce sarkan elinde, ayrıca sessizce sarkan elinin her parmağında huzur okunuyor, kusursuzluk okunuyor, bir arayışa, bir öykünmeye rastlanmıyordu, hepsi de sararıp solmayacak bir dinginlik içinde, sararıp solmayacak bir ışık, el sürülemeyecek bir huzur içinde nefes alıp veriyordu.

İşte bu durumda Gotama sadaka toplamak için kente doğru ilerlemekteydi; her iki delikanlı Samana da onu yalnızca dinginliğinin kusursuzluğundan, hiçbir arayışa, hiçbir isteyişe, hiçbir öykünmeye, hiçbir çabaya yer vermeyen, yalnız ışık ve huzur okunan varlığındaki sükûnetten tanımıştı.

“Bugün yeni öğretinin ne olduğunu onun kendi ağzından dinleyeceğiz,” dedi Govinda.

Siddhartha cevap vermedi. Öğretiyi pek merak etmiyordu aslında, yeni bir şey öğreneceğine inanmıyordu, çünkü Govinda gibi kendisi de Buddha öğretisinin içeriğini ikinci ve üçüncü ağızdan anlatılarla da olsa tekrar tekrar işitmişti. Gotama’nın başına, omuzlarına, ayaklarına, sessizce sarkan eline bakıyordu Siddhartha ve ona öyle geliyordu ki, Gotama’nın parmaklarındaki boğumlardan her biri öğretiydi, her biri konuşuyor, nefes alıyor, burcu burcu kokuyor, doğrunun parıltısını taşıyordu. Bu adam, bu Buddha serçe parmağının devinimlerine varıncaya kadar sahiciydi. Bu adam kutsal biriydi. O zamana kadar Siddhartha asla bir insana bu kadar saygı, bu kadar sevgi duymamıştı.

Siddhartha ile Govinda kente kadar izlediler Buddha’yı, sonra hiç konuşmadan döndüler, çünkü bu günü riyazetle geçirmeyi düşünüyorlardı. Bir süre sonra kentten çıkıp geldiğini gördüler Buddha’ nın, çevresini kuşatmış öğrencilerinin arasında yemeğini yediğini -yediği şeyle bir kuş bile doymazdı-yemeğin ardından mango ağaçlarının gölgesine çekildiğini gördüler.

Akşamleyin hava biraz serinleyip konaklama yerine canlılık geldikten ve herkes bir araya toplandıktan sonra Buddha'nın vaazını dinlediler. Sesini işittiler Buddha'nın ve sesi de kusursuzdu, kusursuz bir dinginlik içindeydi, huzurla dolup taşıyordu. Acılardan bahsediyordu. Gotama, acıların kaynağından ve onların nasıl yok edileceğinden söz ediyordu.

Sakin konuşması durgun ve berrak bir su gibi akıyordu. Istıraptı yaşam, ıstırapla doluydu dünya, ama ıstıraptan kurtulmanın yolu keşfedilmişti: Buddha'nın yolundan giden, esenliğe kavuşmaktaydı.

Yumuşak ama kararlı bir sesle konuşuyordu ulu kişi, dört temel kuralı anlatıyor, izlenecek sekiz yoldan bahsediyordu, öğretinin alışılmış yöntemini sabırla izliyor, örnekler getiriyor, yinelemelere başvuruyordu; dinleyenlerin üzerinde süzülen sesi hafif ve aydınlıktı, bir ışık gibi, yıldızlarla döşenmiş bir gökyüzü gibi.

Buddha -gece olmuştu artık- konuşmasına son verir vermez, hacılardan bazısı öne çıktı, cemaate alınmayı istediler ulu kişiden. Buddha'nın öğretisine sığındılar. Gotama da, "Öğretinin ne olduğunu dinlediniz," dedi. "Öğreti müjdelendi size. Gelin öyleyse buraya, kutsallık içinde yürüyün, tüm acılara son verin!" sözleriyle onları cemaati içine kabul etti.

Derken Govinda da, bu çekingen delikanlı da fırlayıp çıktı öne, "Ben de ulu kişi Gotama'ya ve onun öğretisine sığınıyorum," diyerek öğrencileri arasına kabul edilmesini diledi Buddha'dan ve dileği kabul edildi.

Buddha gece istirahatine çekilir çekilmez Siddhartha'ya dönerek coşkuyla şöyle söyledi Govinda: "Siddhartha, sana sitemde bulunmak bana düşmez. İkimiz de ulu kişinin konuşmasını dinledik, ikimiz de öğretinin ne olduğunu duyduk. .Govinda işitti öğretiyi ve ona sığındı. Ama sen, sevgili dostum, sen de esenlik yolunda yürümeyecek misin? Duraksayacak, bekleyecek misin hâlâ?"

Govinda'nın sözlerini duyan Siddhartha bir uykudan uyanır gibi oldu. Uzun süre Govinda'nın yüzüne baktı. Sonra yavaşçacık, alay içermeyen bir sesle, "Govinda, dostum," dedi, "atacağın adımı atmış, izleyeceğin yolu seçmiş bulunuyorsun artık. Her zaman, ah Govinda, her zaman dostum oldun benim, her zaman bir adım geriden beni izledin. Sık sık şöyle

düşünmüşümdür: Govinda, bir defa da bensiz bir adım atmayacak mı tek başına, kendi ruhunun sesini dinleyerek? Görüyorum ki bir erkek olmuşsun artık, kendi yolunu kendin seçiyorsun. Dilerim sonuna kadar izlersin bu yolu, sevgili dostum! Dilerim esenliğe kavuşursun!”

Siddhartha’nın söylediklerini henüz tümüyle anlamamış Govinda, sesinde sabırsız bir tonla sorusunu tekrarladı: “Konuşsana sevgili dostum, cevap ver lütfen! Başka türlü zaten olamaz ya, sen yine de söyle bana, bilgin dostum, ben de senin gibi ulu Buddha’ya sığınacağım, de!”

Siddhartha, elini Govinda’nın omzuna koydu: “Sen benim hayır duamı işitmedin, sevgili Govinda. Tekrar ediyorum: Dilerim sonuna kadar izlersin bu yolu! Dilerim esenliğe kavuşursun!”

Ancak bunun üzerine dostunun kendisini terk ettiğini anladı Govinda ve ağlamaya başladı. “Siddhartha!” diye haykırdı sızlanarak. Siddhartha, dostça konuştu onunla: “Unutma, Govinda, sen artık Buddha’nın Samanalarındansın. Yerin yurdun, annen ve babanla kopardın bağını, kökeninle ve malın mülkünle kopardın bağını, kendi iradenden yüz çevirdin, dostlarından yüz çevirdin. Buddha Öğretisi böyle istiyor çünkü, o ulu kişi böyle istiyor. Sen kendin de böyle istedin. Yarın, dostum Govinda, senden ayrılacağım.”

İki dost uzun süre dolaştı korulukta, sonra uzun süre öylece yattılar, uyku tutmadı ikisini de. Govinda dönüp dolaşıp dostunu sıkıştırdı, neden onun da Gotama’nın öğretisine sığınmaya yanaşmadığını, bu öğretide ne kusur bulduğunu söylemesini istedi. Ne var ki, Siddhartha her defasında kaçındı konuşmaktan ve şöyle dedi: “Memnun olmalısın, ey Govinda! Ulu kişinin öğretisine diyecek yok, nasıl olur da bir kusur bulabilirim bu öğretide.”

Sabahleyin henüz şafakta Buddha’nın izleyicilerinden, onun en yaşlı keşişlerinden biri koruluğu dolaşıp öğretiye yeni sığınanları yanına çağırdı; sarı giysilerini kuşandıracaktı onlara, girdikleri tarikat konusunda ilk dersleri verecek, ilk ödevlerinin ne olduğunu anlatacaktı. Birden Govinda ileri fırlayarak gençlik dostunu bir kez daha kucakladı, ardından yeni keşiş adaylarının arasına katıldı.

Siddhartha ise düşüncelere dalmış, koruluk içinde yürüyordu.

Birden karşısına çıktı Gotama, bu ulu kişi, saygıyla selamladı onu. Siddhartha, Buddha’nın o iyilik ve huzur taşan bakışı karşısında cesaretini toplayıp onunla konuşmak istediğini söyledi, izin istedi bu saygıdeğer kişiden. Ulu Gotama da sesini çıkarmadan, buyur konuş der gibi başını eğdi.

Siddhartha şöyle başladı söze: “Dün, ey ulu kişi, senin o eşsiz öğretini dinlemek mutluluğuna kavuştum. Bu öğretiyi senin ağzından dinlemek için dostumla uzaktan kalkıp gelmiştim. Dostum senin öğrencilerinin yanında kalacak artık, sana sığındı. Bense arayış yolculuğuna başlayacağım yeniden.” “Nasıl istersen,” diye cevapladı saygıdeğer Buddha nazikçe.

“Fazlasıyla pervasız konuştuğumun farkındayım,” diye sürdürdü konuşmasını Siddhartha. “Ne var ki, düşüncelerimi kendisine içtenlikle açıklamaksızın ulu Gotama’dan ayrılmak istemem. Saygıdeğer Gotama söyleyeceklerime biraz daha kulak verebilecek mi?”

Sesini çıkarmadan, evet der gibi başını salladı Buddha.

Siddhartha: “Öğretinde bir taraf var ki, ey ulu kişi, özellikle hayranlığımı uyandırdı,” diye devam etti. “Öğretinde her şey mükemmel denecek kadar açık seçik, her şey kanıtlanmış; dünyayı hiçbir yerinde eksik bir halka içermeyen kusursuz bir zincir olarak gösteriyorsun, neden ve sonuçlardan örülmüş ezeli ve ebedi bir zincir. Şimdiye kadar bu asla böylesine açık seçik görülmüş, böylesine yadsınmaz biçimde ortaya konmuş değil; senin öğretinin penceresinden bakıp dünyayı kusursuz bir, ilişkiler örgüsü olarak, hiçbir yerinde bir boşluk içermeyen, kristal kadar berrak, rastlantılardan bağımsız, tanrılardan bağımsız olarak gören bir Brahmanın, sevincinden içi içine sığmayacaktır. Dünya iyi mi, kötü mü, dünyada yaşamak çile midir, sevinç mi, bir yana bırakalım, belki bu önemli değildir o kadar - ama dünyanın birlik bütünlüğü, tüm olup bitenler arasındaki ilişki, büyük ya da küçük tüm nesnelerin aynı akıntıyla, aynı nedenler yasasıyla, aynı varoluş ve yok oluş yasasıyla kuşatıldığı senin yüce öğretinden, ey kusursuz insan, açıkça görülmekte. Ne var ki, gene senin öğretinde sözü edilen tüm nesneler arasındaki birlik ve tutarlılığın bir yerinde bir kopukluk var, küçük bir boşluk, bu boşluktan birlik ve bütünlük dünyasının içine yabancı bir şey sızıyor, yeni bir şey, daha önce var olmayan, budur diye gösterilemeyen ve kanıtlanamayan bir şey: Senin dünyayı alt etmeye, esenlik sağlamaya

yönelik öğretin bu. Bu küçük boşluk, bu ufak kopukluk ise tutarlılık içindeki ezeli ve ebedi dünya yasasını çökertiyor, geçersiz kılıyor. Öğretine karşı böyle bir eleştiri yöneltmemi bağışlarsın umarım."

Siddhartha'yı dinlemişti Gotama, sesini çıkarmadan tepkisiz. Siddhartha sözünü bitirdikten sonra, o iyilik taşan, nazik ve duru sesiyle bu kez kendisi, bu kusursuz kişi konuşmaya başladı: "Öğretiyi dinledin Brahmanoğlu; üzerinde bu kadar derinlemesine kafa yorduğun için ne mutlu sana! Bir boşluk buldun öğretide, bir kusur buldun. İlerde de yine üzerinde düşünürsün dilerim. Ama izin verirsen, ey öğrenmeye meraklı delikanlı, seni görüşlerin karmaşasına, sözcükler etrafında sürdürülen tartışmalara karşı uyarmak isterim. Önemli olan görüşler değildir asla, bunlar güzel ya da çirkin, zekice ya da budalaca olabilir, isteyen benimser, isteyen elinin tersiyle itebilir bunları. Benden dinlediğin öğretiye gelince, kendi görüş ve düşüncemi içermiyor bu, öğrenmeye meraklı kişiler için dünyayı açıklamak gibi bir amaç güttüğü de yok. Bir başkadır onun amacı; acılardan kurtulmaktır. Gotama'nın da öğrettiği budur işte, başka şey değil."

"Umarım, ey ulu kişi, bana kızmazsın," dedi delikanlı Siddhartha. "Seninle kavga etmek, sözcükler etrafında tartışmak istediğim için böyle konuşmadım. Doğrusu haklısın, görüşler önemli değil o kadar. Ama şunu da söylemek isterim izninle: Bir an bile kuşku duymadım senden. Senin Buda olduğundan, hedefe ulaştığından, o en yüce hedefe, binler ve binlerce Brahman'ın, Brahmanoğlunun uğruna yollara döküldüğü hedefe ulaştığından kuşku duymadım. Ölümden kurtulmanın çaresini buldun. Kendi aramalarının sonunda, kendi izlediğin yolda, düşünerek, meditasyonla, bilip kavrayarak, ilhamla sağladın bunu. Öğretiyle değil! Ve -ben böyle düşünüyorum, ey ulu kişi- kimse öğretiyle kurtuluşa kavuşamaz! Kimseye, ey saygıdeğer kişi, ilham saatinde senin neler yaşadığını sözle olsun, öğretiyle olsun aktaramaz, anlatamazsın! Nurlanmış kişi Buddha'nın öğretisi pek çok şey içermekte, pek çok kişiye dürüst yaşamının, kötülüklerden kaçınmanın yolunu öğretmektedir. Ama bir şey var ki, bu açık seçik, bu saygın öğretide yer almıyor: Ulu kişi Buddha'nın, yüz binlerce kişi arasında yalnızca onun yaşantısındaki giz. İşte öğretiyi senden duyunca düşündüğüm ve farkına vardığım şey bu. Bu yüzdendir ki yolculuğumu sürdüreceğim - bir başka öğreti, daha iyi bir öğreti aramak için değil hani, çünkü biliyorum ki böyle bir öğreti yoktur, tüm öğretilere ve

öğretmenlere sırt çevirip hedefime tek başıma ulaşmak ya da bu uğurda ölmek için yapacağım bu yolculuğu. Ama sık sık bugünü düşüneceğim, ey ulu kişi, gözlerimle bir ermişi gördüğüm bu saati düşüneceğim.”

Buddha’nın gözleri suskun yere bakıyor, anlaşılmaz yüzü kusursuz bir sükunet içinde ışıl ışıl parıldıyordu.

Ulu kişi yavaş yavaş konuşarak, “Dilerim düşüncelerinde yanılmış olmazsın!” dedi. “Dilerim hedefine varırsın! Ama söyler misin bana: Benim Samanalarımı, öğretime gelip sığınan pek çok kardeşimi gördün mü? Peki inanıyor musun, yabancı. Samana, inanıyor musun ki, öğretiye sırt çevirip dünya yaşamına, zevk ve hazların yaşamına gerisin geri dönmek bunlar için daha iyi olur?”

“Böyle bir düşünce uzak benden,” diye sesini yükseltti Siddhartha. “Hepsi de öğretiye bağlı kalsın, hepsi de hedeflerine ulaşsın isterim! Bir başkasının yaşamı konusunda yargıda bulunmak bana düşmez! Bir tek kendim, yalnızca kendim için bir yargıya varabilir, bir şeyi seçer ya da yadsıyabilirim. Ben’den kurtulmaya çalışırız biz Samanalar, ey ulu kişi. Öğrencilerinden biri olsam, korkarım kendi Ben’im sadece görünürde, sadece yalancıktan sükûn bulup esenliğe kavuşacak, oysa gerçekte yaşamını sürdürüp büyüyecek giderek, çünkü o zaman öğretiyi, senin peşine takılmamı, sana duyacağım sevgiyi, keşişler topluluğunu kendi Ben’im yapmış olacağım.”

Hafif bir gülümseme, sarsılmaz bir aydınlık ve dostluk ifadesiyle yabancı delikanlının gözlerinin içine baktı Gotama, elini belli belirsiz oynatarak onu uğurladı.

“Akıllı birisin,” dedi saygıdeğer kişi. “Akıllıca konuşmasını biliyorsun, dostum. Pek fazla akıllılıktan da sakın!”

Böyle söyleyerek yürüyüp gitti Buddha, bakışı ve hafif gülümseyişi Siddhartha’nın belleğine kazınıp bir daha çıkmadı. Şimdiye kadar onun gibi bakan, gülümseyen, oturan ve yürüyen kimse görmedim, diye geçirdi içinden Siddhartha, doğrusu ben de onun gibi bakıp gülümseyebileyim, oturup yürüyebileyim isterdim, öylesine özgür, öylesine saygıdeğer, öylesine gizli, öylesine açıkyürekli, öylesine çocuksu ve gizemli. Doğrusu

ancak kendi Ben’inin özüne girebilmiş biri böyle bakar ve yürür. Pekâlâ, ben de kendi Ben’imin özüne girmeye çalışacağım.

Bir insan gördüm, diye geçirdi içinden Siddhartha, bir tek insan gördüm şimdiye kadar önünde gözlerimi yere indirmeden duramadığım. Bundan böyle kimsenin önünde gözlerimi yere indirmeye niyetim yok, kimsenin. Bu insanın öğretisi beni kendine çekemediğine göre, başka hiçbir öğreti bunu yapamayacaktır.

Buddha yağmaladı beni, diye geçirdi içinden Siddhartha, beni yağmaladı, öte yandan bağışta bulundu bana. Beni yağmalayıp dostumu elimden aldı, daha önce bana inanmış olan, şimdiyse Gotama’nın gölgesi olan dostumu. Öte yandan Siddhartha’yı bağışladı bana, kendimi bağışladı.

Uyanış

Buddha'yı, kusursuz kişiyi geride bırakıp, dostu Govinda'yı geride bırakıp koruluktan ayrılan Siddhartha, o zamana kadarki kendi yaşamını da korulukta bıraktığını ve bu yaşamın kendisinden koptuğunu hissetti. İçini tümüyle dolduran bu duygunun üzerinde düşündü ağır ağır yürüyüp giderken. Derin derin düşündü bunu, âdeta derin bir su içinde kendini koyverip duygunun ta dibine, nedenlerin bulunduğu yere kadar indi, çünkü düşünmek -öyle görünüyordu ona- nedenleri bilip tanımak demekti, ancak bu yoldan duygular bilgilere dönüşür ve yitip gitmeyerek bir varlık kazanır, içlerindeki özü ışıyarak çevrelerine yansıtırdı.

Siddhartha bir yandan ağır ağır yürüyor, bir yandan düşünüyordu. Artık bir delikanlı olmaktan çıkmış, yetişkin bir erkek olmuştu. Gömleğini bırakıp giden bir yılan gibi kendisini terk edip gitmişti bir şey, bütün gençlik yılları boyunca ona eşlik etmiş, onun olmuş bir şey yoktu artık: Öğretmenlerinin olması, öğretiler dinleme isteği. Yoluna çıkan en son öğretmeni de, onu da, bu en yüce ve en bilge öğretmeni de, bu en kutsal kişiyi de, Buddha'yı da terk etmiş, ondan ayrılmak zorunda kalmış, öğretisini benimseyememişti.

Düşüne düşüne yürüyen Siddhartha, bir ara yavaşladı ve sordu kendi kendine: "Peki ama, nedir senin öğretilerden ve öğretmenlerden öğrenmek istediğin ve sana öğretmenlik edenlerin bir türlü sana öğretemediği?" Ve şu yanıtı verdi soruya: "Hikmetini ve içyüzünü öğrenmek istediğim şey, Ben'di. Kurtulmak, alt etmek istediğim şey Ben'di. Ama alt edemedim, sadece yanılttım, sadece kaçtım ondan, sadece saklanıp gizlendim. Doğrusu, dünyada benim bu Ben'im kadar, bu yaşıyor olduğum, başkaları gibi ve başkalarından ayrı biri olduğum, Siddhartha olduğum bilmecesi

kadar kafamı başka hiçbir şey kurcalamadı. Ve dünyada kendim kadar, Siddhartha kadar az bildiğim başka hiçbir şey yok!

Bir yandan ağır ağır yürüyüp bir yandan düşünen Siddhartha, kafasındaki bu düşüncenin ağma yakalamışken durdu birden. Ve bu düşünceden hemen bir başka düşünce uç verdi, şöyleydi bu yeni düşünce: "Kendi hakkımda hiçbir şey bilmeyişim, Siddhartha'nın bana böylesine yabancı, böylesine bilinmez kalışı bir nedenden, bir tek nedenden kaynaklanıyor: Kendimden korkuyordum çünkü, kendimden kaçıyordum! Atman'ı arıyor, Brahman'ı arıyordum; Ben'imi parçalara ayırmak, kabuklarından birer birer soyup almak, bilinmedik özünde tüm kabukların çekirdeğini, Atman'ı, yaşamı, Tanrısal'ı, o en son nesneyi ele geçirmek istiyordum. Ama bunu yaparken kendi kendimden oldum."

Siddhartha, birden gözlerini açıp çevresine bakındı, bir gülümseme kapladı yüzünü ve uzun düşlerden uyandığına ilişkin derinlemesine bir duygu ayak parmaklarının uçlarına kadar bir sel gibi doldu içine. -Ve hemen yine yürümeye koyuldu, ne yapacağını artık bilen biri gibi hızla yürüyordu.

Oh der gibi derin bir nefes alarak şöyle düşündü: "Yo, Siddhartha'nın bundan böyle elimden kayıp gitmesine izin vermeyeceğim! Bundan böyle düşünmeye ve yaşamaya Atman'la ve dünya ıstırabıyla başlamayacağım. Bundan böyle kendimi öldürüp, kendimi parçalara ayırıp da yıkıntıların ardında bir giz aramaya kalkmayacağım. Bundan böyle ne Yogo-Veda, ne Atharva-Veda, ne çileciler, ne de herhangi bir öğreti olacak öğretmenim. Kendi kendime öğretmenlik yapacak, kendi kendimin öğrencisi olacak, kendimi tanımaya, Siddhartha'nın gizini tanıyıp öğrenmeye çalışacağım."

Dünyayı ilk kez görüyormuş gibi çevresine bakındı Siddhartha. Güzeldi dünya, renkliydi, garip ve gizemliydi! Burada mavi, şurada san, orada yeşildi. Gökyüzü akıyor, ırmak akıyor ve orman gözlerini dikmiş bakıyor ve dağ gözlerini dikmiş bakıyordu; hepsi güzel, hepsi gizemli ve büyüleyiciydi, bütün bunların ortasında da o vardı, Siddhartha, uykulardan uyanmış, kendine giden yolda Siddhartha. Bütün bunlar, bütün bu sarılar, maviler, akarsular ve ormanlar ilk defadır ki gözlerinden geçerek Siddhartha'nın benliğinden içeri sızıyordu, artık Maya'nın büyüsü değildi bunlar, Maya'nın yarattığı bir serap değildi, görüngüler dünyasındaki anlamsız, nasılsa var olmuş bir çeşitlilik, birlik ve bütünlük peşindeki derin

düşünceli Brahmanların küçümsediği bir çeşitlilik değildi. Mavi maviydi, ırmak ırmaktı; her ne kadar Siddhartha'daki mavinin ve ırmağın içinde o biricik ve Tanrısal varlık yaşamını sürdürüyorsa da, Tanrısal varlığın hikmeti burada sarı, orada mavi, burada gökyüzü, orada orman, bir başka yerde Siddhartha olmaktı. Amaç ve töz nesnelerin arkasında bir yerde değil, onların içindeydi, her şeydeydi kısaca.

Hızlı hızlı yürüyen Siddhartha, "Ne sağır, ne körmüşüm," diye geçirdi içinden. "Anlamını çıkarmak istediği bir yazıyı okuyan biri, işaretleri ve harfleri küçümsemez; yanılsama, rastlantı ve değersiz bir kabuk diye bakmayıp okur, inceler ve sever onları, her harf karşısında böyle davranır. Oysa dünya kitabını ve kendi varlığımın kitabını okumak isteyen ben ne yaptım, önceden varsaydığım bir anlam uğrunda işaretleri ve harfleri hor gördüm, görüngüler dünyasına yanılsama dedim, kendi gözümü ve kendi dilimi nasılsa var olmuş değersiz nesneler saydım. Olamaz böyle şey, geride kaldı bu, artık uyandım, gerçekten uyandım ve ancak bugün açtım dünyaya gözlerimi."

Siddhartha aklından bunları geçirirken durdu yeniden, birden durdu, yolun üzerinde uzanmış yatan bir yılanla karşılaşmış gibiydi tıpkı.

Çünkü ansızın bir şeyi daha anlamıştı: Onun, gerçekten uykudan uyanan ya da dünyaya gözlerini yeni açan Siddhartha'nın yaşamına yeniden ve en başından başlaması gerekiyordu. Aynı sabah, artık uyanışın eşiğinde, artık kendi kendine götüren yolun üzerinde olduğu, Jetavana koruluğundan, o ulu kişinin kaldığı koruluktan ayrıldığı o sabah, çilecilikle geçen onca yıldan sonra yurduna ve babasına dönmekti niyeti, bu da ona yadırganacak hiçbir tarafı olmayan doğal bir şey görünmüştü. Ama şimdi, yolunun üzerinde bir yılanla karşılaşmış gibi durduğu an, o uyanmışlığın içinde bir düşünce daha geldi aklına: "Eski Siddhartha değilim ki artık, çileci değilim artık, rahip değilim, Brahman değilim artık. Evde, babamın yanında ne işim var? Öğrenmeleri sürdürecek miyim? Tanrılara sungular mı sunacak, meditasyonlara mı dalacağım? Bütün bunlar gerilerde kaldı çünkü, izlediğim yolda bütün bunlar yok artık."

Kımıldamadan yolun üzerinde duruyordu Siddhartha; bir an, şöyle nefes alıp verecek kadar kısa bir süre bir üşüme duydu kalbinde, ne kadar yalnız olduğunu görünce küçük bir hayvan gibi, bir kuş ya da bir tavşan gibi içinin

ürperdiğini hissetti. Yıllar yılı yersiz yurtsuz yaşamış, ama farkında olmamıştı. Şimdi ise hissediyordu bunu. Evden en uzak yerlerdeki meditasyonlarda bile kendisine babasının oğlu gözüyle, bir Brahman, yüksek sınıftan biri; ruhani bir kişi gözüyle bakmıştı. Oysa Siddhartha'dan başka bir şey değildi artık, uykudan uyanmış bir kişiydi, o kadar. Derin derin nefes aldı, bir an üşür gibi oldu, bir ürperti duydu vücudunda. Hiç kimse onun kadar yalnız değildi. Hiçbir soylu yoktu ki soylular arasında, hiçbir zanaatkar yoktu ki zanaatkarlar arasında yaşamasın ve onların yanında sığınacak yer bulmasın kendine, onların yaşamını paylaşmasın, onların dilini konuşmasın. Hiçbir Brahman yoktu ki, yeri Brahmanların çevresi olup onlarla birlikte sürdürmesin yaşamını; hiçbir çileci yoktu ki, Samanaların topluluğu içinde barınmasın. Ormandaki en yitik münzevi bile tek başına ve yalnız değildi, onun bile bir çevresi vardı, o bile belli bir sınıfa mensuptu ve bu sınıf yurdu, vatanıydı onun. Govinda keşişlikte karar kılmıştı ve binlerce keşiş kardeşi olmuştu; hepsi de Govinda'nın giysisini giyiyor, onun dilini konuşuyordu. Oysa kendisinin, Siddhartha'nın neresiydi yeri? Kimlerin yaşamını paylaşacaktı Siddhartha? Kimlerin dilini konuşacaktı?

Çevresindeki dünyanın eriyip kendisinden uzaklaştığı, gökyüzünde bir yıldız gibi tek başına kaldığı andan, bir üşüme ve umutsuzluğun üzerine çullandığı bu andan sıyrılıp çıktı Siddhartha, öncekinden daha çok Ben'di, daha bir sıkıca toparlanmıştı. Bu, en son ürpertisiydi uyanışın, Siddhartha hissediyordu bunu, en son kasılmasıydı doğumun. Ve hemen yine yola koyuldu, hızlı hızlı ve sabırsızlıkla yürümeye başladı, eve gitmeyecekti artık, babasına gitmeyecek, geri dönmeyecekti.

İkinci Bölüm

Kamala

Siddhartha yolda giderken her adımda yeni bir şey öğrendi, dünya değişmişti çünkü ve kalbi büyülenmiş gibiydi. Güneşin ormanlık dağlar üzerinden doğduğunu ve uzaklardaki palmiyeli kıyılarda battığını gördü. Gece gökyüzünde bir düzen içinde yıldızları gördü ve mavilikler içinde bir kayık gibi yüzen hilal şeklindeki ayı gördü. Ağaçları, yıldızları, hayvanları, bulutları, ebemkuşağını, kayaları, otları, çiçekleri, çayı ve ırmağı gördü ayrıca, sabahları çalıların üzerinde ışıl ışıl parıldayan çiyleri gördü, uzaklardaki yüce dağları gördü, mavi ve soluktular; kuşlar ötüşüyor, arılar vızıldıyor, rüzgâr pirinç tarlalarında gümüşsü parıltılarla esiyordu. Bütün bunlar, bu bin bir çeşit ve rengârenk her şey var olmuştu hep; güneş ve ay hep parlamış, ırmaklar çağıldamış, arılar vızıldamıştı; ama bütün bunlar daha önce Siddhartha için geçici ve aldatıcı bir seraptan öte bir anlam taşımamıştı, kuşkuyla bakmıştı hepsine, töz olmadıklarından, töz denen şey görünürlüğün arkasında saklı yattığından düşüncelerin ağma yakalanıp yok edilmeye mahkûm nesneler bilmişti bunları. Oysa şimdi özgürlüğüne kavuşmuş gözleri nesnelerin ardında değil, ön tarafındaydı; görünür dünyayı görüp tanıyor, bu dünyada kendine bir yurt edinmeye bakıyor, tözü aranıyor, nesnelerin arkasına dolanmaya çalışmıyordu. Böyle bakılınca, böyle aramadan, böyle yalın, böyle çocuksu gözlerle bakılınca, güzeldi dünya. Ay ve yıldızlar güzeldi, güzeldi çay ve sahil, orman ve kaya, keçi ve

gülböceği, çiçek ve kelebek güzeldi. Güzel ve iç açıcıydı dünyayı böyle gezip dolaşmak, böyle çocuksu, böyle uyanmış, çevresine karşı böyle kucak açarak, güvensizlikten böylesine uzak. Güneş insanın başını bir başka türlü yakıyor, ormanın gölgesi bir başka serinlik veriyordu; bir başkaydı çayın ve sarnıcın, bir başkasıydı kabağın ve muzun tadı. Gündüzler kısaydı, geceler kısa, her geçen saat denizde bir yelken gibi uçup gidiyordu altındaki tekne, hâzinelerden geçilmeyen, haz ve zevklerden geçilmeyen bir yelken gibi dolu dizgin. Siddhartha'nın gözü ormanın kubbemsi tepesinde dolaşan bir maymun topluluğuna ilişti ve tüm doğallıklarıyla, doyumsuzca öttüğünü duydu kuşların. Bir koçun bir koyunu kovalayıp onunla çiftleştiğini gördü. Bir sazlığın gölgesinde akşam açlığını gidermek isteyen bir turnabalığının avlandığını gördü; korkuya kapılmış çırpınan küçük balıklar, gövdeleri ışıl ışıl parıldayarak turnabalığınm önünden kümeler halinde yıldırım hızıyla kaçıyordu; sabırsız ve atak turnabalığının suda oluşturduğu telaşlı girdaplardan bir güç ve tutku tütüyordu duman duman.

Japonya’daki yeğenim Wilhelm Gundert’e

Bütün bunlar öteden beri var olmuş, ama Siddhartha görmemişti; eskiden bir başka yerdeydi. Şimdiyse yanlarındaydı hepsinin, onlardan biriydi. Gözlerinden içeri ışık ve gölgeler doluyor, kalbinden içeri ay ve yıldızlar doluyordu.

Yolda, Jetavana koruluğunda görüp yaşadıkları da Siddhartha’nın belleğinde canlandı bir bir, orada dinlediği öğretiyi, Tanrısal Buddha’yı, Govinda’dan ayrılışını, ulu kişi Gotama’yla konuşmasını anımsadı. Ulu kişiye söylediği sözleri anımsadı yeniden, her bir sözü yeniden; ve o zaman gerçekte henüz pek bilmediği şeyler söylediğini fark ederek hayretler içinde kaldı. Ne söylemişti Gotama’ya: Onun, Buddha’nın hâzinesi ve gizi öğreti değil, ilham saatinde yaşadığı, dile gelmeyecek ve öğretilemeyecek yaşantıydı. Ve kendisi de söz konusu yaşantıyı yaşamak için yollarâ düşmüş, yaşamaya da başlamıştı. Artık kendi kendini yaşamaktı ona düşen; kendi özbeninin Atman olduğunu, Brahman gibi aynı sonsuz tözden yaratıldığını çoktan biliyordu. Ne var ki, bu özbeni gerçekten bulamamıştı bir türlü, çünkü onu düşüncelerin ağıyla yakalamaya çalışmıştı. Bedenin özben olmadığı, duyuların oyununun özben olmadığı nasıl kesinse, düşünceler de, akıl da, öğrenilen bilgelikler de, bir düşünceden sonuçlar çıkarma ve yeni düşünceler üretme becerisi de özben değildi. Hayır, düşüncelerin dünyası da özben’in uzağındaydı, duyuların rastlantı niteliği taşıyan Ben’ini öldürüp düşüncelerin ve bilgeliklerin rastlantı niteliğindeki Ben’ini beslemek de hedefe götürmeyecekti. Her ikisi de, gerek düşünceler, gerek duygular hoş şeylerdi, en son anlam her ikisinin arkasında gizliydi, her ikisine de kulak vermek, her ikisiyle de oynamak gerekiyordu, ikisi de küçümsenmemeli ya da abartılmamalıydı, yapılacak şey her ikisine kulak verip Ben’in gizli seslerini yakalamaktı. Seslerin kendisinden istemediği

hiçbir şeyin peşinden koşmayacak, seslerin kendisine salık vermediği hiçbir şeyde oyalanmayacaktı Siddhartha. Neden Gotama bir vakit, o saatlerin saatinde Bo-ağacının* altında, kendisine ilham geldiği ağacın altında oturmuştu? Bir ses işitmişti çünkü, kendi yüreğinden yükselen bir ses ve bu ses ona bu ağacın altında oturup dinlenmesini buyurmuştu. Gotama ne riyazete, ne sungulara, ne kutsal yıkanmalara, ne dualara öncelik vermiş, ne yemeyi, ne içmeyi, ne uykuyu, ne düşleri başka şeylere yeğ tutmuştu, sesin sözünü dinlemişti yalnızca. Böyle bir söz dinleyiş, dıştan gelen buyrukların değil, yalnızca içten gelen sesin dediğini yapmak, iyi olan bu, yapılması zorunlu, olan buydu, başka şey değil.

Geceyi bir kayıkçının ırmak kıyısındaki samandan kulübesinde geçiren Siddhartha uykusunda bir düş gördü: Sırtında çilecilerin sarı giysisi, Govinda duruyordu önünde. Mahzun görünüyordu ve mahzun bir sesle sordu: “Neden beni bırakıp gittin?” Bunun üzerine kucakladı Govinda’yı, Siddhartha kollarını vücuduna doladı, onu bağrına bastırıp öperken, bir de baktı ki, Govinda değildi karşısındaki, bir kadındı ve kadının giysisinden dolgun bir meme fırlayıp çıktı dışarı. Siddhartha memeye sarılıp emmeye başladı, memeden gelen süt tatlı ve koyuydu. Kadın ve erkek tadı vardı sütte, güneş ve orman, hayvan ve çiçek tadı vardı, bütün meyvelerin tadı, her istek ve arzunun tadı vardı. Esrikliğe sürüklüyor insanı, bilinçsiz bırakıyordu. - Siddhartha uyandığında, aralık kapıdan ırmağın solgun parıltısını gördü ve ormandan doğru karanlık bir baykuş sesinin pes perdeden, ahenkle yankılandığını işitti.

Gün ağardığında, onu kulübesinde misafir eden kayıkçıdan kendisini karşı kıyıya geçirmesini rica etti. Kayıkçı da, bambu kayığıyla onu alıp karşıya geçirdi. Şafak vakti geniş ırmak kırmızımsı ışıltılarla parıldıyordu.

“Güzel bir ırmak,” dedi Siddhartha kayıkçıya.

“Evet,” diye cevapladı kayıkçı, “pek güzel bir ırmaktır, onu her şeyden çok severim. Sesine sık sık kulak verip dinlemişimdir, sık sık gözlerinin içine bakmışımdır. Her zaman bir şeyler öğrenmişimdir ondan. Bir ırmak insana çok şey öğretebilir.”

Karşıya geçince, “Teşekkür ederim bu iyiliğin için,” dedi Siddhartha. “Konukseverliğine karşı sana verecek bir şeyim yok, dostum, bir ücret de

veremeyeceğim. Yersiz yurtsuz biriyim, bir Brahmanoğlu, bir Samanayım."

"Anlamıştım zaten," diye cevapladı kayıkçı, "bir ücret beklediğim yoktu, seni konuk ettiğim için bir hediye de. Hediyeyi senden bir başka sefer alacağım."

"Sahi mi?" dedi Siddhartha şakayla.

"Elbette. Bunu da ırmak öğretti bana; her şey dönüp gelir! Sen de, Samana, yine döneceksin buraya. Eh, güle güle git şimdi! Dostluğun, senden alacağım ücret olsun. Tanrılarına sungular sunduğunda beni de hatırla, olmaz mı!"

Gülümseyerek ayrıldılar birbirlerinden. Kayıkçının dostluğu, tatlı dili ve güler yüzü içini sevinçle doldurmuştu Siddhartha'nın, gülümsedi. "Tıpkı Govinda gibi," diye düşündü gülümseyerek, "yolda karşıma çıkanların hepsi de Govinda gibi. Aslında onlara teşekkür edilmesi gerekirken, onlar teşekkür ediyor. Hepsi de alçakgönüllü, saygılı kimseler, hepsi de dost olmaya, sizin sözünüzü dinlemeye can atıyor, fazla düşünmüyorlar. Çocuk gibiler tıpkı." Öğle saatlerinde bir köye vardı Siddhartha. Kerpiç kulübelerin önünden geçen sokakta çocuklar oradan oraya yuvarlanıyor, kabak çekirdekleri ve istiridye kabuklarıyla oynuyor, bağırıp çağırıyor, birbirleriyle boğuşuyorlardı. Ama yabancı Samanayı görünce ürkerek kaçıştı hepsi. Köyün sonunda yol bir çaydan geçiriyor, çayın kenarında genç bir kadın çamaşır yıkıyordu. Siddhartha selam verince, kadın başını kaldırıp gülümsedi ve Siddhartha kadının gözlerindeki akın ışıl ışıl parıldadığını gördü. Yolcuların her zaman yaptığı gibi hayır duasında bulundu kadına, büyük kente varmak için daha ne kadar yol gideceğini sordu. Bunun üzerine doğrulup kalktı kadın, Siddhartha'nın yanına geldi, körpe yüzünde ıslak dudakların tatlı bir parıltısı vardı. Siddhartha'yla biraz şakalaştıktan sonra yemek yiyip yemediğini sordu kadın, Samanaların geceyi ormanda tek başlarına geçirdiklerinin doğru olup olmadığını sordu, kadınla yatmalarının yasaklandığının doğru olup olmadığını öğrenmek istedi. Bu arada sol ayağıyla Siddhartha'nın sağ ayağının üzerine bastı ve kitapların "ağaca çıkmak" diye nitelediği sevişme tarzına erkeği davet eden kadının yaptığı hareketi yaptı. Siddhartha'nın kanma bir ateş düştü, gece gördüğü düş geldi aklına, başını biraz eğip kadının memesinin kahverengi

ucunu öptü. Gözlerini kaldırınca, kadının yüzünde arzulu bir gülümseme ve küçülmüş gözlerinde özlem dolu bir yakarış fark etti.

Siddhartha da bir özlem duydu, cinsellik pınarının kaynamaya başladığını hissetti içinde. Ama henüz hiçbir kadına el sürmemişti, elleri kadına uzanmaya çoktan hazır beklerken duraksadı bir an. Bu anda da içinden gelen sesi işitip ürperdi, ses hayır diyordu. Birden genç kadının gülümseyen yüzündeki bütün büyü silinip gitti ve Siddhartha çiftleşmeye hazır dişi bir hayvanın ıslak bakışından başka bir şey göremez oldu. Dostça yanağını okşadı kadının, arkasını dönüp düş kırıklığına uğramış kadından acele adımlarla uzaklaştı, bambu kamışlığına dalıp gözden kayboldu.

Aynı gün akşam olmadan bir büyük kente geldi, sevindi buna, çünkü insanları pek özlemişti. Hanidir ormanlarda yaşamış, geceyi geçirdiği kayıkçının samandan kulübesi hayli zamandır içinde uyuduğu ilk ev olmuştu.

Kente henüz girmeden, çitle çevrilmiş güzel bir koruluğun önünde ellerinde sepetler taşıyan uşak ve hizmetçilerden küçük bir kafileye rastladı. Ortalarında dört kişinin taşıdığı süslü bir tahtırevanın içinde kırmızı minderler üzerinde rengârenk bir tentenin altında bir kadın, bir hanımefendi oturuyordu. Siddhartha koruluğun girişinde durup kafileyi izledi, uşakları, hizmetçileri, sepetleri gördü, tahtırevanı ve tahtırevanda oturan hanımefendiyi gördü. Hanımefendinin tepede toplanmış siyah saçlarının altında pek aydınlık, pek narin ve pek zeki bir yüz gördü, yeni patlamış bir incir gibi pembe dudaklar gördü, bakımlı ve boyalı yay gibi kaşlar, zeki ve uyanık koyu renk gözler, yeşil ve altın sarısı bir üstlükten çıkıp yükselen ışıl ışıl uzun bir boyun, hareketsiz dupduru eller, bilekleri enli altın bileziklerle donanmış ince ve uzun eller gördü ayrıca.

Siddhartha ne kadar güzel olduğunu gördü kadının, içi şenlendi. Yaklaşan tahtırevanın önünde yerlere kadar eğildi, doğrulurken sevimli ve aydınlık yüzüne baktı kadının, yüksek kemerli zeki gözlerin içini bir an okumaya çalıştı, kadından esip gelen yabancı kokuyu içine çekti. Güzel kadın gülümseyerek başını salladı bir an, sonra koruluğa dalıp kayboldu, uşak ve hizmetçileri de onu izledi.

Demek kente böyle adım atıyorum, diye geçirdi içinden Siddhartha, şansının yaver gideceğini gösteren bir işaretle. Hemen koruluktan içeri girecek oldu, ama duraksadı derken, koruluğun girişinde uşaklarla hizmetçilerin kendisine nasıl yukarıdan, kuşkuyla ve soğuk soğuk baktıklarının ancak o anda farkına vardı.

Henüz bir Samanayım, diye düşündü, hâlâ bir Samana, bir çileci ve bir dilenciyim. Böyle kalamam artık, böyle giremem koruluğa. Ve güldü.

İlk karşılaştığı kişiye koruluğun sahibini ve bu kadının ismini sordu. Öğrendiğine göre, ünlü yosma Kamala'nındı koruluk ve kadının kentte bir de evi bulunmaktaydı.

Bunun üzerine yürüyüp kentten içeri girdi. Artık bir hedefi vardı.

Hedefinin peşinden giderek kentteki yaşamın kucağına bıraktı kendini, sokaklardaki kalabalığın seliyle sürüklendi, meydanlarda dikildi sessiz sedasız, ırmağa inen taş merdivenin basamaklarında oturup dinlendi. Akşama doğru bir kemerin altındaki gölgede çalışan berberle dostluk kurdu, daha sonra bir Vişnu tapınağında rastladı ona ve Vişnu ve Laskmi'ye ilişkin öyküler anlattı. Irmak kıyısındaki kayıklar arasında geçirdi geceyi; sabah erkenden, henüz ilk müşteriler dükkâna uğramadan berber dostuna yollanıp saç sakal tıraşı oldu, saçlarını tarattırıp güzel bir yağ sürdürttü. Ardından ırmağa gidip yıkandı.

İkindi üzeri tahtırevanına kurulmuş güzel Kamala koruluğa yaklaştığı zaman, girişte bekleyen Siddhartha eğilip selam verdi ve Kamala da onu selamladı. Siddhartha eliyle işaret edip kafilenin en sonunda yürüyen uşağı çağırdı, genç bir Brahman'ın kendisiyle konuşmak istediğini hanımına söylemesini istedi. Bir süre sonra dönüp geldi uşak, Siddhartha'ya kendisini izlemesini söyledi, onu alıp hiç konuşmadan bir kameriyeye götürdü, Kamala burada bir divanın üzerine uzanmıştı; uşak, Siddhartha'yı hanımıyla yalnız bırakıp çekildi.

"Sen, dün koruluğun girişinde durup beni selamlamamış miydin?" diye sordu Kamala.

“Doğru, dün gördüm seni ve selamladım.” “Peki, dün sakalın yok muydu senin, uzun saçların ayrıca ve saçlarında toz toprak?”

“Gözünden kaçmamış hiçbir şey, her şeyi görmüşsün. Siddhartha’yı görmüş, yurdundan ayrılıp bir Samana olan ve üç yıl Samana olarak yaşayan Brahmanoğlunu görmüşsün. Ama artık Samanaların yolundan ayrıldım ve kalkıp bu kente geldim, kente adım atmadan karşıma çıkan ilk kadın da sen oldun. Koruluğa gelmekteki amacım, bunu sana söylemekti, ey güzel Kamala! Sen, Siddhartha’nın gözlerini yere indirmeden konuştuğu ilk kadınsın. Güzel bir kadınla karşılaşırsam, gözlerimi yere indirmeyeceğim artık.”

Kamala gülümsedi ve tavus tüyünden yelpazesiyle oynayarak sordu: “Demek yalnızca bunu söylemek için kalkıp bana geldi Siddhartha?”

“Sana bunu söylemek için, bu kadar güzel oluşunun uyandırdığı şükran duygusunu söylemek için sana. Ve kabul edersen eğer, senden dostum olmanı, bana öğretmenlik yapmanı isteyeceğim, çünkü senin ustası olduğun sanattan henüz hiç haberim yok.”

Birden Kamala yüksek sesle gülmeye başladı. “Şimdiye kadar hiç karşılaşmadım böyle bir şeyle, dostum, bir Samana ormandan çıkıp gelecek de benden kendisine öğretmenlik yapmamı isteyecek! Uzun saçlarıyla, önünde edep yerini örten eski ve yırtık bir paçavrayla bir Samana kalkıp bana gelecek! Pek çok delikanlı gelir bana, aralarında Brahmanoğulları da bulunur, ama üzerinde şık giysiler vardır hepsinin, ayaklarında zarif iskarpinler; saçlarına güzel kokular sürmüşlerdir, keseleri de para doludur. Böyledir işte, Samana dostum, bana gelen delikanlılar.”

“Şimdiden bana öğretmenlik yapmaya başladın,” dedi Siddhartha. “Zaten dün de bir şeyler öğrendim senden. Sakalımı kestirdim, saçlarımı taratıp güzel yağlar sürdürdüm. Fazla bir eksiğim kalmadı, ey güzellikte eşsiz kadın; şık giysiler, zarif iskarpinler ve kesede para, o kadar. Şunu bil ki, Siddhartha bu küçük şeylerle kıyaslanmayacak kadar ağır işlere girişmiş ve hepsinden yüzünün akıyla çıkmıştır. Dün kafasına koyduğu şeyi de başarmaması için neden yok: Kısacası, senin dostun olmak ve senden sevişmenin hazlarını öğrenmek istiyorum! Öğrenmekte zorluk çekmeyen biri olduğumu göreceksin, Kamala. Senin bana öğreteceğinden daha güç

şeyleri öğrendim ben. Şimdi söyle, Siddhartha'yı olduğu gibi, saçlarında yağla, ama giysisiz, iskarpinsiz ve parasız kabul ediyor musun?" Gülerek şöyle cevapladı Kamala: "Hayır, sevgili dostum, yeterli değil bu! Samananın giysileri olacak mutlaka, şık giysileri ve ayakkabıları olacak, zarif ayakkabıları ve kesesinde bol para, ayrıca Kamala'ya sunacağı armağanları olacak. Anladın mı şimdi, ormandan çıkıp gelen Samana? Kafana yazdın mı hepsini?" "Elbette!" diye sesini yükseltti Siddhartha. "Böyle bir ağızdan çıkan sözleri nasıl yazmam kafama! Dudakların taze çatlamış bir incir gibi, Kamala! Benim dudaklarım da pembe ve taze, tam senin ağzına göre, göreceksin. - Ama söyler misin, Kamala, ormandan gelerek senden sevme sanatını öğrenmek isteyen Samanadan hiç korkmuyor musun?" "Bir Samanadan ne diye korkacakmışım, ormandan çıkıp gelen kafasız bir Samanadan, çakalların arasından gelen ve kadınlar konusunda hiçbir şey bilmeyen bir Samanadan?"

"Ama güçlü biridir bu Samana, korku nedir bilmeyen biri. İstediğini zorla yaptırabilir sana, ey güzel kadın. Seni zorla ele geçirebilir. İncitebilir seni."

"Hayır, Samana, hayır, bunlar korkutmaz beni. Bir Samana ya da bir Brahman, biri gelir de kendisini yakalar, tüm bilginliğini, tüm dindarlığını ve düşünce derinliğini elinden zorla çekip alır diye hiç korkuya kapılmış mıdır? Hayır, çünkü saydıklarım onun öz malıdır; bunlardan ancak vermek istediği kadarını, vermek istediği kişiye verir. Kamala'nın durumu da böyledir, tıpkı böyle, sevişmenin hazlarında da yine böyledir durum. Güzel ve kırmızıdır Kamala'nın ağzı, ama kendisi istemeden bu ağzı öpmeyi bir dene bakalım, kendisini öpenlere pek çok hazlar sunabilen bu ağızdan bir damlacık bal alabilecek misin! Madem öğrenmeye yatkın birisin, şunu da öğren o zaman: Sevgi avuç açıp dilenilebilir, para pulla satın alınabilir, armağan olarak sunulabilir sana, sokakta bulunabilir, ama haydutlukla ele geçirilemez. Bu konuda yanlış yol seçmişsin kendine, Samana! Hayır, hayır, senin gibi sevimli bir delikanlı sevgiye böyle yanlış yoldan yaklaşmaya kalkarsa, yazık olur doğrusu."

Siddhartha, gülümseyerek eğildi Kamala'nın önünde. "Yazık olur, Kamala; ne kadar da haklısın! Hem de çok yazık olur. Hayır, ne ben senin ağzındaki baldan bir damlasını kaybedeyim, ne sen benim ağzımdaki

baldan. Dediğin gibi olsun: Siddhartha eksiklerini tamamlar tamamlamaz dönüp gelecek sana; giysiler, iskarpinler ve para pulla gelecek. Ama söyle, tatlı Kamala, bana küçük bir öğütte de bulunamaz mısın?”

“Bir öğüt mü? Neden olmasın? Çakalların yaşadığı ormandan gelen zavallı, cahil bir Samanaya kim öğüt vermek istemez.”

“Sevgili Kamala, madem öyle, bir akıl ver: Nereye gideyim, sözünü ettiğin üç şeyi bir an önce nerede bulabilirim?”

“Dostum, pek çok kimsenin bilmek istediği şeydir bu. Hangi işten anlıyorsun, o işi yapmalı, çalışmana karşılık da para, giysi ve iskarpin almaya bakmalısın. Yoksul biri başka türlü para sahibi olamaz. Hangi işten anlıyorsun bakayım?”

“Düşünebilir, bekleyebilir, oruç tutabilirim.” “Bu kadar mı hepsi?”

“Bu kadar. Ama, şiir de düzebilirim. Bir şiir okusam sana, karşılığında bir öpücük verir misin?” “Neden olmasın, şiirin hoşuma gitsin yeter ki. İsmi neymiş?”

Siddhartha bir an düşündükten sonra aşağıdaki dizeleri okudu:

“Gölgeli koruluğundan girdi içeri güzel Kamala, Esmer Samana dikiliyordu koruluğun kapısında, Lotus çiçeğini gördü, eğildi önünde yerlere kadar. Gülümsedi, teşekkürle karşılık verdi güzel Kamala. Tanrılara kurbanlar sunmaktan daha hoş diye düşündü Samana. Güzel Kamala’ya sungular sunmak daha hoş.”

Hızlı hızlı ellerini çırptı, Siddhartha’yı alkışladı Kamala, kollarındaki altın bilezikler şangırdadı.

“Okuduğun dizeleri beğendim, esmer Samana ve doğrusu onlara karşılık sana bir öpücük vermek benim için bir kayıp olmayacak.”

Bakışlarıyla Samanayı çekip getirdi yanına; Samana yüzünü Kamala’nın yüzüne eğdi, dudaklarını taze çatlamış incire benzeyen dudaklarına bastırdı onun. Kamala uzun uzun öptü, bırakmadı Siddhartha’yı. Kamala’nın

kendisine nasıl öğretmenlik yaptığını, ne kadar bilge biri olduğunu, kendisini nasıl avcuna aldığını, bazen kendisinden itip uzaklaştırırken bazen de kendisini cezbettiğini, bu ilk öpücüğün ardında her biri öbüründen değişik, her biri denenip sınanmış pek çok öpücüğün uzun bir dizi halinde kendisini beklediğini gören Siddhartha, hayretler içinde kaldı. Derin derin soluyarak durdu, bilip öğrenmesi gereken şeylerin çokluğu karşısında bir çocuk gibi şaşkına dönmüştü.

“Dizelerin pek güzel,” diye yükseltti sesini Kamala. “Zengin biri olsaydım, karşılığında altınlara boğardım seni, Ama şunu söyleyeyim ki, şiirlerinle sana gereken parayı kazanman zor olacak. Çünkü Kamala’nın dostu olmayı istiyorsan, çok paran olması gerekiyor.”

“Nasıl da öpmesini biliyorsun, Kamala,” diye kekeledi Siddhartha.

“Evet, bilirim öpmesini, bunun için değil mi zaten ne giysilerin, ne iskarpinlerin, ne bileziklerin, ne daha başka güzel şeylerin eksikliğini çekerim. Peki ama, sen ne yapacaksın, Samana? Düşünmek, oruç tutmak ve şiir düzmekten başka bildiğin şey yok mu?

“Sungu törenlerinde söylenen ilahileri de bilirim,” dedi Siddhartha. “Ama artık söylemek istemiyorum bunları. Büyü sözleri de bilirim, ama artık ağzıma almak istemiyorum bunları. Kutsal kitapları okudum...”

“Dur bakayım,” diyerek Siddhartha’nın sözünü kesti Kamala. “Okuyup yazmasını biliyorsun demek?”

“Elbette. Bazı kimseler bilir bunu.”

“Pek çok kimse de bilmez. Ben de bilmem örneğin. Çok iyi bir şey okuyup yazabilmen, çok iyi bir şey. Ayrıca, büyü sözleri de ilerde işine yarayabilir.”

O anda bir hizmetçi geldi koşarak, hanımının kulağına bir şeyler fısıldadı.

“Ziyaretçim var,” diye sesini yükseltti Kamala.

“Durma, hemen kaybol, Siddhartha, seni kimse burada görmemeli, anladın mı! Yarın yine konuşuruz seninle.”

Ardından hizmetçi kıza dönen Kamala, dindar Brahmana beyaz bir üstlük vermesini söyledi. Neye uğradığını anlayamadan, hizmetçinin kendisini çekip götürdüğünü gördü Siddhartha; kız onu dolambaçlı yollardan geçirip bir kameriyeden içeri soktu, bir üstlük verdi, sonra kameriyeden çıkardı Siddhartha’yı, kimseye görünmeksizin hemen koruluktan uzaklaşmasını tembih etti.

Siddhartha da kendisine söyleneni memnuniyetle yaptı. Ormanlar yabancısı olmadığı için, ses çıkarmadan ayrıldı koruluktan, çitin üzerinden atlayıp geçti. Halinden memnun, koltuğunda dürülüp sarılmış giysiyle, kente döndü. Yolcuların konakladığı bir hana varıp kapının yanı başında durdu, sesini çıkarmadan biraz yiyecek dilendi, pirinçli bir pasta tutuşturuldu eline. Belki hemen yarından başlayıp kimseden bir şey dilenmeyeceğim artık, diye geçirdi içinden.

Ansızın yüreğinde gurur ateşi alevlendi. Artık Samana olmaktan çıkmıştı, bundan böyle dilenmek yakışmazdı ona. Pirinçli pastayı oradaki bir köpeğe verdi, kendisi yiyeceksiz kaldı.

“Basitmiş burada, dünyada sürdürülen yaşam,” diye düşündü. “Hiçbir güçlüğü yok. Henüz bir Samanayken her şey güçtü, her şey zahmetli, hatta umarsız. Oysa şimdi her şey kolay, Kamala’nın bana verdiği öpme dersi kadar kolay her şey. Gereksindiğim tek şey, giysiler ve para. Bunlar da ulaşılması kolay, yakın hedefler, insanın uykusunu kaçıracak şeyler değil.”

Siddhartha, Kamala’nın kentteki evini çoktan sorup öğrenmişti; ertesi gün doğruca eve gitti.

Kamala, “İşler yolunda,” diyerek karşıladı kendisini. “Kamaswami seni bekliyor, bu kentteki tüccarların en zenginidir. Beğenirse işe alacak seni. Kafanı çalıştır, esmer Samana! Araya başkalarını koyup senden bahsettirdim ona. Ona kibar davran, çok güçlü biridir. Ama fazla alçakgönüllülüğe de kaçma! Ona uşaklık etmeni istemem, onun gibi biri olmaya çalış, yoksa memnun edemezsin beni. Kamaswami yaşlanmaya

başladı, rahatına bakıyor artık. Senden hoşlanırsa işin büyük kısmını sana emanet edecektir.”

Siddhartha teşekkür ederek güldü. Onun o gün ve önceki gün ağzına bir şey koymadığını öğrenen Kamala, ekmekle meyve getirtti, yedirip içirdi ona.

Siddhartha’yı uğurlarken, “Şansın varmış,” dedi. “Birbiri ardında kapılar açılıyor önünde. Nasıl iştir bu anlamadım? Büyü mü yapıyorsun yoksa?” Siddhartha, “Dün sana düşünmesini, beklemesini ve oruç tutmasını bildiğimi söylemiştim, ama sen bunların bir işe yaramayacağını ileri sürmüştün,” dedi. “Oysa çok işe yarayacaklar, Kamala, göreceksin. Göreceksin ki ormanda yaşayan Samanalar pek çok güzel şey öğrenir, sizin elinizden gelmeyen pek çok şey ellerinden gelir onların. Önceki gün saçı sakalı birbirine karışmış bir dilenciydim, bir gün geçti aradan, Kamala’yı öptüm ve çok sürmeyecek bir tüccar olup para kazanacağım, senin değer verdiğin şeylerin tümüne sahip olacağım.”

“Pekâlâ,” dedi Kamala. “Peki, ben olmasaydım nice olurdu halin? Kamala yardımına koşmasaydı, ne yapardın şimdi?”

“Sevgili Kamala,” dedi Siddhartha doğrulup kalkarak. “Senin koruluğundan içeri girmek, sana gelmekle ilk adımı attım. Bu dünya güzeli kadından sevişme sanatını öğrenmeyi kafama koymuştum.

Buna niyet ettiğim andan beri biliyordum ki amacımı gerçekleştireceğim. Bana yardım elini uzatacağını biliyordum senin, koruluğun girişinde bana ilk kez baktığında bunu anlamıştım.”

“Peki, bunu yapmak istemeseydim?”

“Ama istedin. Bak, Kamala: Diyelim suya bir taş attın, en kısa yoldan suyun dibine iner. Kendine bir hedef belirledi, kafasına bir şey koydu mu, Siddhartha’da da değişik değildir durum. Siddhartha hiçbir şey yapmaz, bekler, düşünür, oruç tutar, ama taş nasıl suyun içinde yol alırsa, o da dünyadaki nesneler içinden yol alıp gider, bir şey yapmaksızın, kılını kıpırdatmaksızın; bir şey çekip götürür onu; düşecek oldu mu koyverir kendini, düşer. Belirlediği hedef kendine çeker onu, çünkü hedefinden onu

alıkoyacak hiçbir şeyin ruhundan içeri sızmasına izin vermez. İşte Samanaların yanında Siddhartha'nın öğrendiği şey. Kalın kafalıların büyü diye nitelediği ve cinlerin başının altından çıktığına inandığı şey. Cinlerin başının altından çıkan hiçbir şey yoktur, cinler yoktur çünkü. Herkes büyü yapabilir, herkes belirlediği hedefe ulaşabilir, yeter ki düşünmesini, beklemesini ve oruç tutmasını bilsin."

Kamala kulak vermiş, Siddhartha'yı dinliyordu. Sesini seviyordu onun, gözlerinin bakışını seviyordu.

"Belki de öyledir," dedi alçak sesle, "söylediğin gibidir belki, dostum. Belki bir başka türlüdür, Siddhartha yakışıklı bir erkek olduğu için bakışı kadınların gönlünü okşuyor, bu yüzden de şansı yaver gidiyordur."

Bir öpücükle Kamala'ya veda edip ayrıldı Siddhartha. "Dilerim öyledir, öğretmenim. Dilerim bakışım hep gönlünü okşar, dilerim hep şans getirir senden bana."

Çocuk İnsanların Yanında

Siddhartha, tüccar Kamaswami'yi görmeye gitti; bir zengin evi gösterdiler kendisine, uşaklar onu alıp paha biçilmez halılarla döşenmiş yollardan geçirdiler, bir odadan içeri soktular, burada Kamaswami'yi bekledi Siddhartha.

Derken Kamaswami girdi içeri, hayli ağarmış saçları, ihtiyatla bakan çok zeki gözleri ve arzulu ağzıyla, tez canlı, uysal bir adamdı. Evin efendisi ve konuk nazikçe selamladı birbirini.

“Bana anlattıklarına göre,” diye konuşmaya başladı tüccar, “sen bilgin biriymişsin, ama bir tüccarın yanında iş arıyormuşsun kendine. İş aradığına göre, geçim sıkıntısına düşmüş olmalısın?”

“Hayır,” diye cevapladı Siddhartha, “sıkıntıya düşmedim, şimdiye kadar da asla maddi sıkıntı içinde yaşamadım. Şunu bilmeni isterim ki, Samanaların yanından geliyorum, uzun zaman onlarla birlikte yaşadım.”

“Samanaların yanından geliyorsun, nasıl maddi sıkıntı içinde olmazsın? Samanalar parasız pulsuz insanlar değil midir?”

“Demek istediğin buysa, evet, beş parasız biriyim,” diye karşılık verdi Siddhartha. “Ama kendi gönlümle istedim böyle olmayı, yani sıkıntı içinde sayılmam.”

“Peki, elinde avucunda olmadığına göre, neyle geçineceksin?”

“Bunu düşünmedim henüz, Sayın Kamaswami. Üç yılı aşkın bir süredir beş param yok, ama neyle geçineceğimi asla düşünmüş değilim.”

“Öyleyse başkalarının parasıyla geçindin?” “Belki öyle oldu. Ama sayın tüccar Kamaswami’nin kendisi de başkalarının parasıyla geçiniyor.” “Doğru söyledin. Ama başkalarının parasını bedavadan almıyor, karşılığında onlara mal satıyor.” “Gerçekten öyle anlaşılan. Herkes alıyor, herkes veriyor, hayat böyle.”

“Peki, paran olmazsa ne vereceksin, söyler misin?”

“Herkes kendisinde olan şeyi verir. Savaşçı güç verir, tüccar mal, öğretmen ders, köylü pirinç, balıkçı da balık.”

“Çok güzel. Peki, senin verebileceğin şey nedir? Bildiğin meslek, elinden gelen iş nedir?”

“Düşünebilirim. Bekleyebilirim. Oruç tutabilirim.”

“Hepsi bu kadar mı?”

“Sanırım bu kadar!”

“Peki, bunlar neye yarar? Orucu alalım örneğin, ne yararı var bunun?”

“Hem de çok yararlı şeydir, efendim. Yiyecek bulamayan birinin yapabileceği en akıllıca şey oruç tutmaktır. Siddhartha oruç tutmasını öğrenmeseydi, senin ya da bir başkasının yanında mutlaka iş bulup çalışacaktı bugün, açlık buna zorlayacaktı onu. Ama oruç tutabildiğine göre rahatlıkla bekleyebilir, sabırsızlık diye bir şey bilmez, sıkıntı çekmez hiç; açlık denen şey isterse uzun zaman çullansın başına, o yine gülüp geçer. İşte buna yarar oruç, efendim.” “Haklısın, Samana. Ben şimdi geliyorum.” Odadan çıkıp giden Kamaswami, az sonra elinde rulo yapılmış bir kâğıtla döndü. “Bunu okuyabilir misin?” diyerek kâğıdı konuğuna uzattı.

Siddhartha kâğıttaki yazıya bir göz attı; bir ticaret sözleşmesiydi bu, içindekileri okumaya koyuldu.

“Mükemmel,” dedi Kamaswami. “Şu kâğıda da bir şeyler yazar mısın?”

Siddhartha’ya bir kâğıtla bir kalem verdi. Siddhartha da birkaç bir şey yazıp kâğıdı ona geri uzattı.

Kamaswami, kâğıttaki yazıyı okudu: “Yazmak iyidir, ama düşünmek daha iyi; akıllılık iyidir, ama sabretmek daha iyi.”

“Yazma hiç diyecek yok,” diye sesini yükseltti tüccar Kamaswami övgüyle. “Konuşmamız gereken birkaç şey daha var. Bugünlük benim konuğum ol, burada kal.”

Siddhartha teşekkür edip daveti kabul etti ve tüccarın evinde kaldı. Giysiler getirildi kendisine, iskarpinler getirildi, uşaklardan biri de her gün banyosuyla ilgilendi. Günde iki kez zengin bir yemek çıkarıldı önüne, ama Siddhartha günde yalnız bir defa yemek yedi ve ne et koydu ağzına ne şarap içti. Kamaswami işlerinden bahsetti, malları ve depoları gösterdi ona, hesapları gösterdi. Bilmediği pek çok şey öğrendi Siddhartha, çok dinledi, az konuştu. Öte yandan Kamala’nın sözlerini unutmayıp Kamaswami karşısında asla ondan aşağı biri gibi davranmadı, tüccarı kendisine kendi ayarında, hatta kendinden de üstün biri gibi davranmaya zorladı. Kamaswami işlerini titizlikle, çokluk canla başla gören biriydi; Siddhartha’ya gelince, bütün bu işlere, bir oyun gözüyle bakıyor, kurallarını titizlikle öğrenmeye çalışıyor, ama içeriğine bir türlü ısınamıyordu.

Evinde kalmaya başladıktan kısa bir süre sonra Siddhartha Kamaswami’ye işlerinde yardım etmeye başladı. Ama her gün, belirli bir saatte, üzerinde şık giysiler, ayaklarında zarif iskarpinlerle gidip güzel Kamala’yı ziyaret ediyordu, çok geçmeden yanında armağanlar da götürmeye başlamıştı. Kamala’nın kırmızı ve zeki dudakları pek çok şey öğretmişti ona. Narin ve esnek elleri pek çok şey öğretmişti. Sevgide henüz bir çocuk sayılan ve körü körüne, doymak bilmeksizin dipsiz bir uçuruma dalar gibi sevi hazlarından içeri dalmaya heveslenen Siddhartha, haz vermeden haz alınamayacağını, her jestin, her okşayışın, her dokunuşun, her bakışın, ne kadar küçük olursa olsun vücuttaki her köşenin kendine özgü bir gizle donatıldığını, bu gizi keşfetmenin keşfeden kişiyi mutlu kılacağını öğrendi Kamala’dan. Ayrıca bir şeyi daha öğrendi: Her sevi şenliğinden sonra sevgililer birbirlerinden, biri ötekine hayranlıkla bakmadan ayrılmamalıydılar; hem yenmiş hem yenilmiş olmalı, herhangi birinde aşırı doymuşluk ya da bıkkınlık duygusu uyanmamalı, sömürdükleri ya da sömürüldüklerini hissetmemeliydiler. Siddhartha, güzel ve akıllı sanatçı Kamala’nın yanında harikulâde saatler yaşadı, öğrencisi oldu, âşığı

oldu, dostu oldu onun. Şimdiki yaşamı anlam ve değerini tüccar Kamaswami'nin ticaret işlerinde değil, Kamala'nın yanında kazanıyordu.

Kamaswami, önemli mektupları ve sözleşmeleri kaleme almakla görevlendirmişti Siddhartha'yı ve önemli bütün işleri onunla konuşmaya, görüşmeye giderek alıştı. Siddhartha'nın pirinçten ve yünden, gemicilikten ve ticaretten pek anlamadığını, ama elinin uğurlu olduğunu görmüş, kendisinden daha sakin ve serinkanlı olduğunu, yabancı insanların dertlerini dinleme ve ruhlarına nüfuz etmede daha üstün olduğunu anlamıştı. Bir dostuna, "Bu Brahman", demişti, "doğru dürüst bir işadamı değil, olacağı da asla yok ilerde, kendini bütün yüreğiyle işe vermiyor. Ama başarının ayaklarına kadar geldiği insanların sırrı var bu adamda, doğuştan şanslı doğmuş belki, belki bir büyü söz konusu, belki de Samanalardan öğrendiği bir şey. Her zaman işlerle oynuyor gibi bir hali var; tümüyle sarıp sarmalamıyor işler onu hiçbir zaman, tümüyle onu avcuna almıyorlar, başarısızlıktan asla korkmuyor, asla bir kayıp tasalandırmıyor onu."

Dostu, tüccar Kamaswami'ye bir öğütte bulunarak: "Senin hesabına yaptığı işlerin kazancından üçte birini ver bakalım kendisine," dedi. "Ama bir kayıp söz konusu olursa, bunun da yine üçte birini ödet. O zaman işe daha bir canla başla sarılacaktır." Kamaswami, dostunun öğüdünü tuttu. Ne var ki, Siddhartha pek umursamadı bunu. Payına düşen kazancı istifini bozmadan alıp kabullendi; bir kayıp söz konusu olduğunda da gülerek: "Ne yapalım, bu iş kâr getirmedi," deyip çıktı.

Gerçekten de işler Siddhartha'yı pek ilgilendirmez görünüyordu. Bir defasında büyük miktarlarda pirinç satın almak için bir köye gitti. Ama köye vardığında baktı ki ürün başka bir tüccara satılmış. Öyleyken günlerce köyden ayrılmadı, köylüleri yedirip içirdi, çocuklarına bakır paralar dağıttı, bir düğüne katıldı ve yaptığı yolculuktan hayli memnun halde döndü. Kamaswami hemen dönüp gelmediği, boş yere zaman ve para harcadığı için çıkıştı ona. Siddhartha da şöyle karşılık verdi: "Bırak söylenmeyi, sevgili dostum! Paylayıp azarlamalarla asla bir yere varılamaz. Ortada bir zarar ziyan varsa, bana ödetirsin olup biter. Ben, yaptığım yolculuktan çok memnunum. Pek çok insan görüp tanıdım, bir Brahmanla dostluk kurdum, köydeki çocukları dizlerime oturtup hoplattım, köylüler bana tarlalarını gösterdi, kimse bir tüccar gözüyle bakmadı bana." "Pek hoş bütün bunlar,"

diye sesini yükseltti Kamaswami öfkeyle, “ama gerçekte bir tüccar olduğunu hatırlatmak isterim sana! Yoksa yalnızca eğlence olsun diye mi yaptın bu yolculuğu?”

“Elbette,” diye güldü Siddhartha, “elbette eğlence olsun diye yaptım. Başka ne için olacaktı? Yeni insanlar, yeni yerler tanıdım, başkalarının bana gösterdiği güleryüzlülüğün ve güvenin hazzını yaşadım, dostlar edindim kendime. Bak azizim, Kamaswami olsaydım, pirinç alma işinden bir şey çıkmayınca kızıp öfkelenir, çarçabuk döner gelirdim, zaman da para da gerçekten boşa harcanırdı. Ama ben güzel günler geçirdim köyde, bilmediğim şeyler öğrendim, çeşitli hazlar yaşadım, kızıp sinirlenerek, acele edip telaşa düşerek başkalarını da kendimi de üzüntüye sokmadım. İlerde belki daha büyük çapta bir ürün satın almak ya da ne bileyim bir başka amaçla aynı köye gidersem, oradakiler yüzleri gülerek ve neşeyle karşılayacaktır beni, ben de o ilk gidişimde acele etmediğim ve öfkeyle davranmadığım için kendimle kıvanç duyacağım. Yani bu bahsi kapatsan iyi olur, dostum, kızıp üzme canını! Bir gün gelir ve dersen ki, bu Siddhartha’nın zararı dokunuyor bana, bir tek söz yeter, Siddhartha çekip gider hemen. Ama o güne kadar izin ver de birbirimizle iyi geçinmeye bakalım.”

Onun, yani Kamaswami’nin ekmeğini yediğini Siddhartha’ya kabul ettirmeye yönelik çabaları da boşa gitmişti tüccarın. Siddhartha kendi ekmeğini yiyor, daha doğrusu her ikisi de başkalarının ekmeğini, herkesin ekmeğini yiyordu. Siddhartha, Kamaswami’nin kaygı ve tasalarına asla kulak asmıyor, Kamaswami’nin tasa ve kaygıları da tükenmek bilmiyordu. Bir iş var da başarısızlıkla sonuçlanacak mı görünüyordu, bir yere yollanan mal yolda kaybolmuşa, borçlulardan biri borcunu ödemeyeceğe mi benziyordu, Kamaswami tasalı ya da öfkeli sözler sarf etmenin, kaşlarını çatıp surat asmanın, doğru dürüst uyku uyuyamamanın yararlı olduğuna, çalışma arkadaşı Siddhartha’yı inandıramıyordu bir türlü. Kamaswami bir defasında başına kakarak bildiği her şeyi kendisinden öğrendiğini söyleyince, Siddhartha şöyle cevap verdi buna: “Böyle şakalar yaparak benimle eğlenme lütfen! Senden balık dolu bir sepete ne fiyat biçileceğini, birine verilen borç para karşılığında ne kadar faiz alınacağını öğrendim. Bunlar senin uzmanlık alanına giren konular. Ama düşünme sanatını sen

öğretmedin bana, dostum Kamaswami; onu sen benden öğrenirsen daha iyi olur.”

Gerçekten de Siddhartha’nın gönlü ticarette değildi. Ticaret işi Kamala için gerekli parayı sağlamada bir araçtı ve bu yolla ihtiyacından çok daha fazlasını da kazanabiliyordu. Bunun dışında Siddhartha’nın ilgi ve merakını uyandıran, işleri, meslekleri, tasa ve kaygıları, eğlenceleri ve budalalıkları daha Önce kendisine ay kadar, yıldızlar kadar yabancı ve uzak insanlardı yalnızca. Bütün bu insanlarla konuşmanın, onlarla bir arada yaşamanın, onlardan bir şeyler öğrenmenin ne kadar kolay üstesinden gelirse gelsin, arada kendisini onlardan ayıran bir şey bulunduğunun açık seçik farkındaydı ve bu da Samanalığıydı. Aynı zamanda hem sevip hem aşağıladığı insanların çocuksu ya da hayvansı bir yaşam sürdüğünü görüyordu. Çalışıp didindiğini görüyordu onların; karşılığında ödedikleri ücrete hiç de değmeyecek nesneler uğrunda, para pul, küçük hazlar, küçük payeler uğrunda acı çektiklerini, saçlarını ağarttıklarını görüyor, birbirlerine veriştirip hakaretler yağdırdıklarını, bir Samananın gülüp geçtiği ıstıraplardan dolayı ah vah ettiklerini, bir Samananın hiç duyumsamadığı yokluk ve yoksunluklardan etkilendiklerini görüyordu.

Bu insanların buyur edip sundukları her şeye kuçak açıyordu. Keten bezi satmak isteyen tüccarları güler yüzle karşılıyor, borç para almaya gelenleri güler yüzle, kendisine koca bir saat yoksulluklarının öyküsünü anlatan, oysa bir Samananın yarısı kadar bile yoksul sayılmayan dilencileri güler yüzle karşılıyordu. Kendisini tıraş eden uşağa nasıl davranıyorsa, diyelim muz alırken kendisinden üç-beş kuruş fazla para sızdırmasına bilerek ses çıkarmadığı sokak satıcısına nasıl davranıyorsa, yabancı ülkelerden gelmiş varlıklı işadamlarına da öyle davranıyordu. Kamaswami gelip tasa ve kaygılarından dolayı sızlanacak ya da belli bir iş nedeniyle suçlamalar yöneltecek oldu mu, merakla ve neşeli bir yüzle onu dinliyor, hayretle karşılıyor söylediklerini, anlatmaya çalışıyor, zorunlu bulduğu ölçüde hak veriyordu; sonra ona sırtına çevirip, kendisiyle konuşmak için bekleyenlerden sırada kim varsa ona dönüyordu. Pek çok da kişi vardı ondan mal alıp mal satmaya gelen, onu dolandırmaya, onun ağzını aramaya gelen; pek çok kişi vardı merhametine sığınan, pek çok kişi, ona akıl danışan. Kimilerine akıl veriyor, kimilerine acıyor, kimilerine bağışta bulunuyordu; kimilerinin küçük çapta dolandırmasına ses çıkarmıyor, bütün

bu oyun ve herkesin bu oyunu canla başla sürdürmesi, tıpkı eskiden tanrılar ve Brahman'ın olduğu gibi kurcalayıp duruyordu kafasını.

Bazen yüreğinin derinliklerinden can çekişen hafif bir ses geliyordu kulağına; ses öyle hafiften yankılanıyordu ki, Siddhartha zor işitebiliyordu. Her defasında garip bir ömür sürdürdüğünü, tümü de yalnızca oyun olan pek çok şey yaptığını, neşe ve bazen haz içinde vakit geçirmesine karşın gerçek hayatın ona hiç dokunmaksızın yanı başından akıp gittiğini düşünüyor, bir saat kadar bunun bilinci içinde yaşıyordu. Bir top oyuncusu nasıl toplarla oynarsa, o da işleriyle ve çevresindeki insanlarla oynuyor, bu insanları seyrediyor, onlarla eğleniyordu; gelgelelim, bütün yüreğiyle ve varlığının derinliklerinden kaynayan pınarla işin içinde değildi. Söz konusu pınar âdeta kendisinden uzak bir yerlerde akıp gidiyor, göze görünmeden boyuna sürdürüyordu akışını, onun yaşamıyla hiçbir alıp vereceği kalmamıştı. Böyle düşünceler karşısında birkaç kez irkildi Siddhartha, günlük yaşamın bütün o çocuksu uğraşlarına ben de kendimi vererek bütün kalbimle katılsam, ben de gerçekten yaşasam, gerçekten bir şeyler yapsam, gerçekten yaşayıp hayattan keyif alsam, böyle bir seyirci gibi hayatın yanı başında durup dikilmesem diye geçirdi içinden.

Ama her defasında dönüp dolaşıp yine Kamala'ya gidiyor, sevişme sanatını öğreniyor ondan, verme ve almaların başka her yerdekinden çok bir tek şeye dönüştüğü dünyevi hazlann okulunda öğrenciliği sürdürüyordu. Kamala'yla sohbet ediyor, ondan yeni şeyler öğreniyor, ona akıl verip ondan akıl alıyordu. Kamala, bir zamanlar dostu Govinda'nın anladığından daha iyi anlıyordu onu, Govinda'dan daha çok benziyordu ona.

Siddhartha bir ara şöyle dedi Kamala'ya. "Sen de benim gibisin, insanların büyük çoğunluğundan farklısın. Kamala'sın sen, yalnızca Kamala; içinde dingin bir yer, sığınılacak bir yer var, ne zaman ister sen benim gibi oraya çekilebilir, kendini kendi evinde hissedebilirsin. Pek az insanda vardır bu, oysa herkes buna sahip olabilir."

"Bütün insanlar akıllı değil," diye cevapladı Kamala.

"Hayır," dedi Siddhartha, "akıllılıkla ilgisi yok bunun. Örneğin, Kamaswami de benim kadar akıllı, ama böyle bir sığınak yok içinde. Oysa bazı insanların küçük çocuklarınki kadardır aklı, öyleyken böyle bir sığınak

vardır kendilerinde. İnsanların büyük çoğunluğu, Kamala, düşen bir yaprak gibidir, kapılıp gider rüzgârın önüne, havada süzülür, dönüp durur, sağa sola yalpalar vurarak iner yere. Pek az kişi de vardır, yıldızlara benzer, belli bir yörüngede ilerler durur, hiçbir rüzgâr varamaz yanlarına, kendi yasalarını ve izleyecekleri yolu kendi içlerinde taşırlar. Tanıdığım pek çok bilgin ve Samana arasında bir tanesi işte böyle kusursuz biriydi, asla unutmayacağım onu. Gotama'ydı bu ulu kişi, Buddha öğretisinin müjdeleyicisi Gotama. Binlerce öğrenci her gün öğretisini dinliyor, her an kurallarını izliyor onun, ama hepsi de düşen yapraklardan farksız, öğreti ve yasayı içlerinde taşıdıkları yok."

Kamala, Siddhartha'ya baktı gülümseyerek. "Yine ondan söz etmeye başladın, kafanda yine Samana düşünceleri var."

Siddhartha sustu, sevi oyununu oynamaya koyuldular, Kamala'nın bildiği otuz ya da kırk değişik oyundan birini. Kamala'nın vücudu bir jaguarınki kadar çevik, bir avcının yayı kadar esnekti: ondan sevi sanatını öğrenen kişiyi pek çok hazla, pek çok gizle donatıyordu. Uzun zaman Siddhartha'yla oynadı Kamala, onu cezbedip kendine çekti, onu itip uzaklaştırdı kendinden, zorladı onu, sarıp sarmaladı, ustalaşmasının hazzına vardı onun, sonunda Siddhartha yenik düştü ve bitkinlik içinde Kamala'nın yanı başında dinlenmeye koyuldu.

Güzel yosma üzerine eğildi Siddhartha'nın, yüzüne baktı uzun uzun, yorgun gözlerinin içine baktı.

Düşünceli düşünceli, "Sen şimdiye kadar gördüğüm sevgililerin en iyisisin," dedi. "Başkalarından daha güçlüsün, daha esnek vücutlu ve daha arzulu. Benim sanatımı iyi öğrendin Siddhartha. Bir gün yaşlanırsam, senden bir çocuğum olsun isterdim. Ama yine de, sevgilim, bir Samana kaldın sen, beni sevmiyorsun, hiç kimseyi sevmiyorsun. Doğru değil mi?"

"Olabilir," diye cevapladı Siddhartha yorgun. "Ben de senin gibiyim. Sen de sevmiyorsun, yoksa bir sanat olarak sevgiyle nasıl uğraşabilirsin? Bizim gibiler belki sevemez. Çocuk insanlar yapabilir bunu; bu, onların gizidir."

Sansara

Uzun zaman Siddhartha dünya yaşamını, hazlar ve zevklerin yaşamını sürdürmüş, ama hiçbir zaman bu yaşamın içinde yer almamıştı. Samanalıkla geçen o ateşli yıllarda öldürdüğü duyuları yeniden hayata açmıştı gözlerini; Siddhartha zenginliğin tadına varmış, şehvetin tadına, güç ve kudretin tadına varmıştı, öyleyken uzun süre içten içe Samana kalmış, Kamala, bu akıllı kadın da bunu doğru olarak sezmişti. Düşünme, bekleme, oruç tutma becerisidir ki her zaman yönlendirmişti hayatını, her zaman bu dünyanın insanlan, bu çocuk insanlar Siddhartha'ya yabancı kalmıştı, Siddhartha'nın onlara yabancı kaldığı gibi tıpkı.

Yıllar geçmiş, çevresi mutlulukla sarılmış Siddhartha onların geçip gittiğini pek fark etmemişti. Varlıklı biri olup çıkmıştı sonunda; hanidir kendine ait bir evi vardı, kendi uşakları ve kent dışında ırmak kıyısında bir bahçesi vardı. İnsanlar onu seviyor, paraya ya da öğüde ihtiyaç duydular mı, kalkıp ona geliyorlardı, ama Kamala dışında ona yakın kimse yoktu.

Bir zamanlar gençliğinin doruk noktasında, Govinda'dan ayrıldıktan, Gotama'nın vaazını dinledikten sonraki günlerde yaşadığı o yüce, o yaman uyanış, o gerilimli bekleyiş, öğretişiz ve öğretmensiz geçen o başı havada yalnızlık, gönlündeki Tanrısal sesi işitmeye duyduğu o yumuşak eğilim giderek bir anıya dönüşmüş, geçmişe karışmıştı. Bir zamanlar yanı başında akan, bir zamanlar kendi içinde çağıldayan kutsal pınar şimdi uzağındaydı, hafiften sesi duyuluyordu. Samanalardan öğrendiği, Gotama'dan öğrendiği, Brahman babasından öğrendiği pek çok şey uzun süre kaybolmadan kalmıştı içinde: Aşırılığa kaçmadan yaşamalar, düşünmelerden zevk almalar, kimi saatlerde meditasyon yapmalar, ne vücut, ne bilinç sayılan nefse, bu ezeli ve ebedi Ben'e ilişkin gizli bilgiler bunlar arasındaydı.

Öğrendiklerinin bazısı kendisinde kalmış, ama zamanla birer birer varlığının derinliklerine gömülerek üzerleri toz toprakla örtülmüştü. Çömlekçinin bir kez çevrilen kasnağı nasıl uzun süre dönüp durur, ancak yavaş yavaş yorulup dönmesine son verirse, Siddhartha'nın ruhunda da çileciğin kasnağı, düşünmenin, ayırt etmenin kasnağı uzun süre dönmesini sürdürmüştü, hâlâ da sürdürüyordu, ama yavaş dönüyordu artık, duraksayarak dönüyordu ve durması yakındı. Yavaş yavaş, can çekişen bir ağaç gövdesine rutubetin yavaş yavaş sızması, onu doldurup çürütmesi gibi, dünya ve miskinlik de Siddhartha'nın ruhuna yavaş yavaş sızmış, onu doldurup ağırlaştırmış, onu yorgun düşürmüş, onu gözünden uyku akar duruma sokmuştu. Ama buna karşılık duyuları bir dirimsellik kazanmış, pek çok şey öğrenmiş, pek çok şey görüp yaşamıştı.

Siddhartha ticareti öğrenmiş, insanları etkisi altına almayı", kadınlarla gönül eğlemeyi öğrenmişti, şık giysiler giymeyi, uşakları sağa sola koşturmayı, ıtırlı sularda yıkanmayı öğrenmişti. İncelik ve özenle hazırlanmış yemekleri, balığı, eti, kuş etini, baharatları ve tatlıları yemeyi öğrenmiş, insanı miskin ve unutkan yapan şaraplar içmeyi öğrenmişti. Zar oyunlarını ve satranç oynamayı öğrenmişti ayrıca. Dansözleri seyretmeyi, kendisini tahtırevanda taşıtmayı, yumuşak yataklarda yatmayı öğrenmişti. Ama yine de kendisini başkalarından farklı ve başkalarından üstün hissetmekten bir türlü vazgeçmemişti, başkalarına biraz alayla, biraz alaylı bir küçümsemeyle bakmıştı hep, bir Samananın kendilerini dünyaya adamış insanlara karşı beslediği bir küçümsemeyle. Ne zaman Kamaswami hastalansa, kızıp öfkelense, kendini aşağılanmış hissetse, işle ilgili tasa ve kaygılara kaptırsa kendini, Siddhartha durumu hep alayla karşılamıştı. Ama geçip giden ekin mevsimleri, geçip giden yağmur mevsimleriyle Siddhartha'nın alaycılığı da yavaş yavaş ve farkına varılmaksızın yorgun düşmüş, üstünlük duygusu yatışmıştı biraz. Bir yandan serveti giderek büyürken, o çocuk insanların kimi özelliklerini yavaş yavaş kendine mal etmiş, onların çocuksuluklarından ve korkularından birazı ona da geçmişti. Öyleyken bu insanlara imreniyor, onlara ne çok benzerse, içindeki imrenme duygusu da o kadar büyüyordu. Onlarda bulunup kendisinde eksik olan bir şey vardı, bu yüzden imreniyordu onlara, bu insanların hayatlarına verdikleri öneme, sevinç ve korkuları coşkuyla yaşamalarına, o bitip tükenmeyen sevdalanmalarındaki ürkek, ama tatlı mutluluğa imreniyordu. Kendi kendilerine, kendi kadınlarına, çocuklarına, onura ya da paraya,

planlara ya da umutlara sürekli sevdalanmış durumdaydı bu insanlar. Ama Siddhartha bunu, tam da bunu, bu çocuksu sevinci ve çocuksu budalalığı öğrenmemişti onlardan; inadına kendisinin de aşağıladığı tatsız bir davranış öğrenmişti. Sık sık öyle oluyordu ki, eğlenceyle geçirilen bir gecenin sabahında hayli zaman yataktan çıkmıyor, üzerinde bir sersemlik ve yorgunluk hissediyordu. Çokluk öyle oluyor ki, Kamaswami kendi dertleriyle başını ağrıttı mı, sinirlenip sabırsızlanıyordu. Bir zar oyununda kaybetse, attığı kahkaha fazla yüksek perdeden çıkıyordu çokluk. Yüzünde başkalarının yüzündekinden daha zeki ve ruhani bir ifade vardı, ama seyrek gülüyordu bu yüz, varlıklı insanların yüzünde pek sık rastlanan özellikleri, hoşnutsuzluğu, hastalıklı görünümü, keyifsizliği, miskinliği, seviden yoksunluğu birer birer alıp benimsiyordu. Zenginlerin ruhlarındaki hastalık yavaş yavaş kavrıyordu onu.

Yorgunluk bir tül, ince bir sis gibi yavaş yavaş üzerine çöküyordu Siddhartha'nın, günden güne biraz daha yoğunlaşıyor, aydan aya biraz daha bulanık, yıldan yıla biraz daha ağır oluyordu. Yeni bir giysi zamanla nasıl eskirse, zamanla güzel rengini yitirir, üzerinde lekeler belirir, buruşup kırışır, etek uçları örselenir, kimi yerlerde tatsız püsküller oluşursa, Govinda'dan ayrıldıktan sonra Siddhartha'nın yaşamaya başladığı yeni yaşam da eskimiş, yıllar geçtikçe rengini ve parlaklığını yitirmiş, üzeri lekelenip buruşukluk ve kırışıklıklarla kaplanmıştı. Aslında henüz gizli saklı olmakla beraber sağda solda düş kırıklığı ve tiksinti şimdiden başını uzatmış, bekliyordu. Ama Siddhartha farkında değildi bunun. Fark ettiği tek şey vardı, eskiden içinde uyanıp kendisine en güzel günlerinde izleyeceği yolu gösteren aydınlık ve güvenilir sesin susmuş olmasıydı.

Dünya onu avcuna almış, zevk, şehvet, miskinlik ve nihayet kötü huyların her zaman en aptalcası olduğunu düşünüp hepsinden çok küçümsediği ve alay ettiği açgözlülük onu ele geçirmişti. Ayrıca, mal, mülk ve servet hırsı da yakasına yapışmış, bir oyun, bir süs olmaktan çıkıp bir zincire, bir yüke dönüşmüştü. Siddhartha bu hepsinden kötü bağımlılığı tuhaf ve hileli bir yoldan, zar oyunlarıyla edinmişti. Çünkü yüreğinde Samanalığa son verdiğinden beri para ve değerli eşya karşılığı oynadığı oyuna, daha önce çocuk insanların bir alışkanlığı diye bakıp gülümsediği, umursamadığı kumara giderek artan bir hırs ve tutkuyla sarılmıştı. Yaman bir oyuncuydu, onunla oynamaya cesaret eden pek az kişi vardı, öyle ufak

şeylere oynamıyordu çünkü. Gönlündeki bir gereksinimden oynuyordu kumarı, rezil parayı kaybedip çarçur etmek, onu öfkeyle karışık bir sevince boğuyordu; zenginliğe, ticaretle uğraşanların taptığı bu puta karşı küçümsemesini başka hiçbir yoldan daha belirgin ve daha alaylı gösteremezdi. Dolayısıyla yüksek ve acımasızca oynuyor, kendi kendinden nefret ederek, kendi kendisiyle alay ederek sürüyle para kazanıyor, sürüyle para kaybediyor, paradan, mücevherden, sayfiye evinden oluyor, yeniden kazanıyor bunları, yeniden kaybediyordu. Zar atarken, ortada dönen paranın yüksekliğiyle kalbi çarparken duyduğu korkuyu, o müthiş ve soluksuz bırakan korkuyu seviyor, sürekli yeniden tatmaya çalışıyor onu, sürekli büyütmeye çalışıyor, yalnızca bu duygudadır ki kendi doymuş, pörsümüş, yavanlaşmış yaşamının ortasında mutluluğa, esrikliğe benzer, yücelmiş bir yaşama benzer bir şeyler hissedebiliyordu. Ve her yüklü kayıptan sonra yeni zenginliklerin planını yapıyor, kendini eskiden büyük bir çabayla ticaret işine veriyor, borçluları daha çok sık boğaz edip ödemeye zorluyordu borçlarını, çünkü ilerde de kumar oynamak, ilerde de kaybetmek, ilerde de zenginliğe karşı küçümsemesini açığa vurmak istiyordu. Siddhartha kaybettiği zamanlar serinkanlılığını eskisi gibi koruyamıyor, eli ağır borçlulara karşı eskisi gibi sabır gösteremiyordu artık; dilencilere karşı iyi kalpliliğini yitirmiş, bağış için gelenlere bağışta bulunmaktan, borç isteyenlere borç vermekten zevk almaz olmuştu. Bir zar atışta kucakla para kaybetmekle kalmayıp üstelik buna gülen Siddhartha ticaret işinde daha katı ve cimri birine dönüşmüştü, geceleri bazen para görüyordu düşünde. Ve bu çirkin büyüden her uyanışında, yatak odasının aynasına bakıp yüzünü yaşlanmış ve çirkinleşmiş bulduğu her seferinde, utanç ve tiksinti üzerine her çullandığında kaçmayı sürdürüyor, kaçıp yeni talih oyunlarına, şehvetin ve şarabın uyuşturucu etkisine sığınıyor, oradan dönüp servet edinme, para biriktirme dürtüsünün eline bırakıyordu kendini. Bu kısır döngüde dönüp durdukta yorgun düşüyor, yaşlanıp kocuyor, hastalanıyordu.

Derken gördüğü bir düş uyardı onu. Akşamı Kamala'nın yanında, onun güzelim koruluğunda geçirmişti. Ağaçların altında oturup sohbet etmişler, Kamala düşündürücü sözler söylemişti, arka planda bir hüznü ve yorgunluğu gizleyen sözler. Kamala, Gotama'dan söz etmesini istemişti Siddhartha'dan, Gotama'nın gözlerinin ne kadar berrak, ağzının ne kadar sessiz ve güzel, gülümsemesinin ne sevecen, yürüyüşünün ne dingin olduğunu dinlemeye bir türlü doyamamıştı. Ulu Buddha'dan uzun uzun söz

etmişti Siddhartha. Sonunda Kamala iç geçirerek şöyle demişti: "Günün birinde, belki pek yakında ben de Buddha'nın peşine takılacağım. Keyifli bahçemi ona armağan edip öğretisine sunacağım onun."

Ama bu sözlerin ardından Siddhartha'yı tahrik ederek bir sevi oyunu başlatmış, onu acılı bir coşkuyla kendine bent etmişti; ısırmalar ve gözyaşları arasında, sanki bu boş, bu geçici hazdan en son tatlı damlayı sıkıp almak ister gibiydi. Şehvetin ölüme bu kadar yakın olduğunu hiç daha böylesine tuhaf şekilde anlamamıştı Siddhartha. Sevi oyunundan sonra Kamala'nın yanı başına uzanıp yatmıştı, Kamala'nın yüzü o kadar yakındaydı ki, gözlerinin altında ve ağız köşelerinin bitiminde şimdiye kadar görülmedik bir açık seçiklikle ürkütücü bir yazı okumuştu, ince hatlarla yazılmış bir yazıydı, hafif kırışıklardan oluşuyor, güz mevsimini ve yaşlanmayı akla getiriyordu, zaten kendi siyah saçlarının arasında yer yer ağırmış saç telleri de gözünden kaçmamıştı henüz kırkına varmamış Siddhartha'nın. Kamala'nın güzel yüzünde yorgunluk okunuyordu, mutlu bir hedefe ulaşmayan uzun bir yol yürümenin verdiği yorgunluktu bu. Yorgunluk okunuyordu yüzde, yeni başlayan hazan mevsimi okunuyor, gizli tutulmuş, henüz söze dökülmemiş, belki bilincine bile varılmamış bir korku okunuyordu; yaşlanmaktan korku, hazan mevsiminden korku, ölecek olmaktan korku. Siddhartha, göğüs geçirerek veda edip Kamala'dan ayrılmıştı, ruhu sıkıntıyla dolu, saklanıp açığa vurulmamış korkuyla dolu.

Eve gelen Siddhartha geceyi dansözlerle oturup şarap içerek geçirmiş, meslektaşları arasında onlardan üstün biri gibi davranmıştı, oysa böyle biri sayılmazdı artık. Hayli şarap yuvarlamış, gece yarısından epey sonra kalkıp yatmaya gitmişti, yorgun ve telaş içinde, ağladı ağlayacak, umarsızlığın eşiğinde. Uyumaya çalışmışsa da uzun süre uyuyamamıştı, yüreği dayanılamayacak kadar perişanlıkla dolu, tiksintiyle doluydu. Tiksinti tıpkı şarabın ılık ve iğrenç kokusu gibi, aşırı derecede tatlı ve aşırı derece kof müzik gibi, dansözlerin aşırı derecede yumuşak gülümsemeleri, saçları ve göğüslerinin aşırı derecede bayıltıcı kokusu gibi iliklerine kadar işlemişti. Ama bütün bunlardan çok kendinden tiksinmekteydi Siddhartha, kendi güzel kokulu saçlarından, kendi ağzının şarap kokusundan, cildindeki peltemsi yorgunluktan ve keyifsizlikten. Fazla yiyip içmiş biri nasıl sancılar içinde kıvranarak midesindekileri yine kusup çıkarır, kusmanın sağladığı hafiflemeyle rahatlık hissederse, bir türlü uyku tutmayan Siddhartha da

olağanüstü bir tiksinti dalgasının etkisiyle bütün bu hazlardan, bu alışkanlıklardan, bütün bu anlamsız yaşamdan ve kendi kendisinden sıyrılma isteği duydu. Ancak şafak sökerken ve evinin önündeki sokakta günlük yaşamın ilk sesleri işitilirken daldı uykuya, kısa süre hafif bir uyuşukluk içinde uyur gibi oldu. İşte bu sırada da bir düş gördü:

Kamala, altın bir kafeste eşine seyrek rastlanır bir kuş beslemekteydi. Siddhartha bu kuşu gördü düşünde. Normal olarak sabah saatlerinde hep şakıyıp duran kuşun o sabah sesi duyulmamıştı. Siddhartha'nın dikkatini çekmişti bu, kafesin önüne gelip içeri bir göz atmış, kuşun öldüğünü ve yerde uzanmış kaskatı yattığını görmüştü. Kuşu kafesten çıkarıp bir an elinde tartmış, sonra kaldırıp sokağa atmıştı; ardından dehşetle irkilmiş, sanki ölü kuşla varlığındaki bütün değerli, bütün iyi şeyleri de kaldırıp atmış gibi yüreğinde bir sızı duymuştu.

Gördüğü düşten ansızın uyanıp fırlayan Siddhartha, kendini derin bir hüznün ortasında bulmuştu. İçinde öyle bir his vardı ki, yaşamını değersizlik ve anlamsızlıkla geçirmişti; elinde canlı bir şey, şöyle hoşa gidecek ya da alıkonulmaya değer bir şey kalmamıştı. Nehir kıyısında, deniz kazası geçirmiş biri gibi yalnızlık içinde, eli boş durup duruyordu.

Siddhartha suratını asıp kendine ait bir bahçeye girdi, kapıyı kapadı arkasından, bir mango ağacının altına gidip oturdu, yüreğinde ölümü, göğsünde yılgınlığı hissetti, oturdu ağacın altında ve bir şeylerin öldüğünü, sararıp solduğunu ve bitip tükendiğini hissetti. Yavaş yavaş düşüncelerini toparladı, anımsayabildiği ilk günlerden başlayarak bu ana kadar izleği yaşam yolunu yeniden geçirdi gözlerinin önünden. Ne zaman mutluluk denen şeyi yaşamış, ne zaman gerçek bir haz duymuştu içinde? Oh evet, pek çok kez yaşamıştı bu mutluluğu. Brahmanların övgüsünü kazandığı, kendi yaşıtlarını hayli geride bıraktığı, kutsal dizeleri ezbere söyler, bilginlerle tartışır, sungu törenlerine yardım ederken sivrilip dikkati çektiği zamanlar bu mutluluğu tatmıştı. Her seferinde de içinde bir his şöyle demişti ona: "İşte önünde bir yol duruyor, sana düşen bu yolu izlemektir, tanrılar seni bekliyor." Ve yine bir delikanlı olduğu, tüm düşünmelerin giderek yükseklere kayan amacı, onu aynı amaca ulaşmaya çalışanlar arasından çekip alarak daha yüksek bir aşamaya çıkardığı zamanlarda, acılara katlanarak Brahman'ın anlamını kavramaya çalıştığı, elde ettiği tüm

bilgiler yüreğinde yeni susuzluk ateşini tutuşturmaktan başka işe yaramadığı zamanlarda, susuzluğunun ortasında, acıların ortasında aynı sesi duymuştu: “İlerle! İlerle! Sana özel bir görev verildi!” Yurdundan ayrılıp Samana olarak yaşarken duymuştu bu sesi, Samanalardan ayrılıp o ulu kişiye yöneldiğinde ve ondan da ayrılıp bir belirsizlikten içeri yol aldığında yine işitmişti aynı sesi. Kaç zamandır duyduğu yoktu artık, kaç zamandır yücelerde dolaşamamış, izlediği yol düz ve ıssız yerlerden geçmişti hep; kaç yıl var ki yüce bir amaç olmaksızın, susuzluk çekmeden, manevi bir yükselişten yoksun, küçük zevklere yüzü gülerek, öyleyken sürekli bir yetinmezlik duygusu içinde yaşamıştı. Bütün bu yıllarda kendisi farkına varmaksızın o insanlardan, o çocuk insanlardan biri olmaya uğraşmış, bunun özlemini çekmişti. Yine de yaşamı bu insanlarınkinden çok daha sefilleşip yoksullaşmıştı; çünkü onların amaçları kendi amaçları değildi, dertleri tasaları da öyle. Kamaswami -insanlarının bütün dünyası onun için bir oyun olmaktan, izlenen bir dans, bir komedi olmaktan öteye geçmemişti. Yalnızca Kamala’dan hoşlanmış, yalnızca Kamala onun için bir değer taşımıştı. Peki ama, hâlâ böyle biri miydi Kamala? Kamala’ya ihtiyacı var mıydı hâlâ ya da Kamala’nın ona? İkisi de bitimsiz bir oyun oynayıp durmuyorlar mıydı? Bunun uğruna yaşamak gerekli miydi? Hayır, değildi! Adı Sansara’ydı bu oyunun, çocukların oynayacağı bir oyundu, belki güzel güzel oynanabilen bir oyun, bir kez, iki kez, on kez güzel - ama durmadan oynamak, durmadan?

Birden anladı Siddhartha, oyun bitmişti, oyunu oynaması olanaksızlaşmıştı artık. Bir ürperti yayıldı vücuduna, içinde bir şeylerin öldüğünü duyumsadı.

O gün sabahtan akşama kadar mango ağacının altında oturdu babasını anımsayarak, Govinda’yı anımsayarak, Gotama’yı anımsayarak. Bir Kamaswami olmak için mi bunlardan ayrılmıştı? Gece olduğunda hâlâ oturuyordu ağacın altında. Başını kaldırıp da yıldızları görünce şöyle düşündü: “Mango ağacının altında oturuyorum burada, benim bahçemde.” Gülümsedi biraz - gerekli miydi sanki, doğru muydu, sersemce bir şey değil miydi bir mango ağacının, bir bahçesinin olması?

Derken bunu da kapattı, bu da ölüp gitti içinde. Doğrulup kalktı, mango ağacına veda etti, bahçesine veda etti.. Bütün gün ağzına bir şey

koymamıştı, şiddetli bir açlık duyuyordu, kentteki evini düşündü, odasını, yatağını, yemeklerle donatılmış sofrayı düşündü. Gülümsedi yorgunlukla, silkinip bunlara da veda etti.

Yine aynı akşam bahçesini terk etti Siddhartha, kenti terk etti ve bir daha da dönüp gelmedi. Siddhartha'nın haydutların eline düştüğünü sanan Kamaswami, adam gönderip uzun süre arattı onu. Ama Kamala böyle bir şey yapmadı, Siddhartha'nın ortadan kaybolduğunu duyunca şaşmadı hiç. Siddhartha'dan her zaman beklememiş miydi bunu zaten? Bir Samana değil miydi Siddhartha, yersiz yurtsuz biri, bir göçebe? Ve bunu en çok son kez birlikte olduklarında hissetmişti; bir yandan uğradığı kayba üzülürken, onu son defasında öylesine candan bağrına bastırdığını, bir kez daha bütün varlığıyla onun olduğunu ve kendisini onunla dolmuş hissettiğini düşünerek sevindi.

Siddhartha'nın ortadan kayboluşunu duyduğunda, pencereye, eşine seyrek rastlanır bir kuşu beslediği altın kafese doğru ilerledi. Kapısını açıp kuşu çıkardı kafesten ve azat etti. Uzun süre arkasından baktı uçan kuşun. O günden sonra da ziyaretçi kabul etmedi artık, evinin kapısını kapalı tuttu. Ne var ki bir süre sonra, Siddhartha ile son kez birlikte olduğu zaman gebe kaldığını anladı.

Irmakta

Siddhartha ormanda yürüyordu, hayli uzaklaşmıştı kentten, bildiği tek şey varsa o da artık geri dönemeyeceğiydi, pek çok yıldan beri sürdüğü yaşam geçmişte kalmış, tiksinti verecek kadar tadı çıkarılıp sömürülmüştü. Düşünde gördüğü şakıyan kuş ölmüştü artık. Gönlündeki kuş ölmüştü. Sansara'nın iyice gömülmüştü içine, tiksinti ve ölümü dört bir yandan soğurup içine almıştı, bir süngerin ağzına kadar suyu soğurup alması gibi tıpkı. Bıkkınlıkla, perişanlıkla ve ölümle dolup taşıyordu, onu cezbedecek, onu sevindirip avutacak hiçbir şey dünyada yoktu artık.

Bundan böyle kendi kendisiyle hiçbir alıp vereceği olmamasını, huzura kavuşmayı, ölüp gitmeyi yürekten arzuluyordu. Ah, keşke bir yıldırım çarpıp onu cansız yere serseydi! Kaplanın biri çıkıp gelse de onu yiyip yutsaydı keşke! Bir şarap, bir zehir olsaydı da, onu hiçbir şey duyup hissetmez duruma soksaydı, her şeyi unuttursaydı ona, uyusa ve bir daha uyanmasaydı! Başka bir pislik kalmış mıydı kendini pisletmediği, bir günah kalmış mıydı işlemediği, bir budalalık kalmış mıydı başvurmadığı, ruhunu ıssız çöle çeviren bir adım kalmış mıydı atmadığı? Böyle bir durumda yaşayabilir miydi artık? Böyle bir durumda nefes almak, nefes vermek, hâlâ bu işi sürekli tekrarlamak, açlık hissetmek, yemek yemek, uyumak, eskisi gibi kadınlarla yatmak mümkün müydü? Bu kısır döngü onun için son bulmuş, onun için kapanmamış mıydı?

Siddhartha ormanın içindeki büyük ırmağa varmıştı, bir zamanlar, henüz gençken ve Gotama'nın kentinden geliyorken bir kayıkçının kendisini kayığıyla karşıya geçirdiği ırmaktı bu. Irmağın başında durdu, kıyıda kararsızlıkla kalakaldı. Yorgunluk ve açlıktan bitkin düşmüştü. Hem niçin daha ileriye gidecekti sanki? Nereye gidecek, hangi amaca ulaşmaya

çalışacaktı? Hayır, amaç falan kalmamıştı artık, acıyla karışık derin bir özlem vardı sadece: Silkinip bütün bu berbat düşü üzerinden atmak, bu tatsız şarabı tükürüp atmak içinden, bu içler acısı, bu yüz karası hayata bir son vermek.

Kıyıda ırmağın üzerine sarkmış bir ağaç duruyordu, bir hindistancevizi ağacı, ağacın gövdesine yasladı omuzunu, aşağıda kayıp duran yeşil suya dikti gözlerini, baktı, baktı, kendini koyverip suya gömülmek isteği tümüyle içini sardı ansızın. Tüyler ürpertici bir boşluğun sudan kendisine baktığını gördü, ruhundaki boşluğun bir yansısıydı bu. Evet, artık sonuna gelmişti. Kendi kendini yok etmekten, yaşamının başarısız örgüsünü parçalayarak kendisiyle alay eden tanrıların ayaklarının önüne fırlatıp atmaktan başka yapacağı şey kalmamıştı. Bu onun özlediği büyük kusmaydı, ölümdü, nefret ettiği bu kalıbı kırıp dökmekti. Balıklar kendilerine yem yapsınlar onu, bu Siddhartha köpeğini, aklından zoru olan bu adamı, bu çürüyüp kokuşmuş vücudu, bu güçten düşüp gevşemiş ve kötüye kullanılmış ruhu!

Balıklar ve timsahlar yem yapsınlardı kendilerine, didik didik etsinlerdi!

Yüzünü ekşitip gözlerini dikmiş, suya bakıyordu Siddhartha. Suda yansıyan yüzüne bir tükürük fırlattı. Üzerinde bir bitkinlik, kolunu ağacın gövdesinden çekip aldı, biraz arkasını döndü ırmağa, kendini dikine bırakacak, hele şükür sonunda sulara gömülüp gidecekti. Gözleri kapalı, ölüme doğru koşacaktı.

Derken ruhunun sapa ve uzak yörelerinden, yorgun düşmüş yaşamının geçmiş dönemlerinden yükselen bir ses geldi kulağına. Bir sözcüktü bu, peltek bir sesle hiç düşünmeden, kendi kendine yinelemişti bu heceyi, tüm Brahman dualarının açılış ve kapanış sözcüğüydü, “kusursuz” ya da “mükemmel” anlamına gelen kutsal “Om”du. ve “Om” sözcüğü Siddhartha’nın kulağına ulaşır ulaşmaz, uykuya dalmış ruhu uyandı birden ve yapmayı tasarladığı şeyin saçmalığını anladı.

Siddhartha dehşetle irkildi, bu durumlara düşebilmişti demek, bu kadar mahvolabilmiş, bu kadar sapa yollara sürüklenip bütün bilgilerden uzaklaşmış, sonunda da ölümü arar hale gelmiş, vücudunu ortadan kaldırarak huzura kavuşma isteği, bu çocuksu istek yeşerip büyüyebilmişti ruhunda. Son zamanlarda çekilen tüm sıkıntıların, tüm ayılıp kendine

gelmelerin, tüm karamsarlıkların başaramadığı şeyi bu anda bilincinden içeri sızan Om yapabilmiş, nasıl bir perişanlık ve yanılgı içinde bulunduğunu birden görüp anlamasını sağlamıştı.

“Om!” dedi kendi kendine. “Om!” Ve bildi yine Brahman’ı, bildi yaşamın yok edilmezliğini, aklından çıkıp giden tüm tanrısallığı bildi.

Ama yalnızca bir an sürdü bu, bir şimşek gibi çakıp söndü. Hindistancevizi ağacının dibine çöktü Siddhartha, ağacın köklerinin üzerine başını koyup derin bir uykuya daldı.

Derindi uykusu, düşler de yoktu, uzun zamandır böyle bir uykuya hasret kalmıştı. Birkaç saat sonra uyandığında on yıl geçmişti sanki, usulcacık akıp duran suyun sesine kulak kabarttı. Neredeydi, kim getirmişti onu buraya bilmiyordu. Gözlerini açtı, tepesinde ağaçları ve gökyüzünü görünce hayrete kapıldı; nerede olduğunu, buraya nasıl geldiğini anımsadı derken. Ama bunu başarması hayli zaman aldı, geçmişin üzeri bir tülle örtülmüş gibiydi ve alabildiğine uzakta, âdeta sonsuz denecek kadar uzaktaydı, sonsuz denecek kadar önemsiz. Bildiği tek şey geçmiş yaşamına (kendine geldiği ilk anda geçmiş yaşamı şimdiki Ben’inin çok gerilerde kalmış ete kemiğe bürünüşü gibi, daha önceki yeniden doğuşlardan biri gibi göründü gözüne) sırt çevirmiş, hatta kaldırıp atmak istemiş bu yaşamı, ama bir ırmak kıyısında bir hindistancevizi ağacının altında, dudaklarında kutsal Om sözcüğü, kendine gelmiş, ardından da uyukalmıştı; şimdi ise yeni bir insan olarak uyanmış, çevresine bakınıyordu. Uykuya dalarken söylediği Om sözcüğünü usulcacık kendi kendine tekrarlamaya koyuldu: ona öyle geliyordu ki, uzun süren uykusu bir huşu içinde uzun bir Om-çekmekten, Om -düşünmekten, Om içine, isimsiz varlığın, bu kusursuz varlığın içine dalıp onunla kaynaşmaktan başka şey değildi.

Ne harikulade bir uyku uyumuştu! Şimdiye kadar hiçbir uyku onu böyle zindeleştirmemiş, böyle yenileyip gençleştirmemişti! Belki de gerçekten ölmüş ve yeni biçim kazanıp yeniden dünyaya açmıştı gözlerini? Ama hayır, kendini tanıyordu, elini ve ayaklarını tanıyor, yattığı yeri biliyor, kendi içinde bu Ben’i, bu Siddhartha’yı, bu kendine özgü, bu acayip kişiyi biliyordu. Ne var ki, bu Siddhartha değişip yenilenmiş, dikkati çekecek kadar uykusunu almıştı, dikkati çekecek kadar uyanık ve neşeli, merak doluydu.

Siddhartha doğrulup kalktı, ansızın karşısında birinin oturduğunu gördü, yabancı bir adam, üzerinde sarı giysisiyle başı kazınmış, saçsız, sakalsız, meditasyon halinde bir keşiş. Siddhartha inceledi adamı, uzun zaman incelemeye kalmadan da Govinda olduğunu anladı hemen; Govinda, sonradan ulu Buddha'ya sığınmış gençlik yıllarındaki dostu Govinda'ydı bu. Govinda yaşlanmıştı, ama yüzü eski çizgilerini koruyor, yüzünde bir şevk, sadakat, arayış ve ürkeklik ifadesi okunuyordu. Bakışları üzerinde hisseden Govinda gözlerini açtı, onun kendisini tanımadığını anladı Siddhartha. Govinda onu karşısında uyanık bulunca sevindi, anlaşılan eski dostunu tanımamasına karşın uzun süre başında oturmuş, onun uyanmasını beklemişti.

"Uyumuşum," dedi Siddhartha. "Buraya nereden geldin sen?"

"Uyumuşsun," diye cevapladı Govinda. "Böyle yerlerde uyumak iyi değildir, sık sık yılanlar olur buralarda, ormandaki hayvanlar da sık sık buralarda dolaşır. Ben ulu Gotama'nın, Buddha'nın, Sakyamuni'nin öğrencisiyim, bizimkilerden birkaçıyla buradan geçiyorduk, senin böyle tehlikeli bir yerde uyuduğunu gördüm, uyandırmaya çalıştımsa da uykun çok derindi, uyandıramadım. Arkadaşlar gitti, ben kaldım burada, yanı başında oturup bekledim. Ama anlaşılan senin uykuna göz kulak olacakken ben kendim uyukalmışım. Görevimi doğru dürüst yapamadım, yorgunluğa yenik düştüm. Ama madem artık uyandın, gideyim de arkadaşlara yetişeyim."

"Teşekkür ederim, Samana, uykuma göz kulak olduğun için," dedi Siddhartha. "Siz ulu Gotama'nın öğrencileri iyi insanlarsınız. Artık gidebilirsin yoluna."

"Gideyim, evet. Sağlıcakla kal."

Govinda, eliyle selam verip, "Hoşça kal!" dedi. "Hoşça kal, Govinda," diye karşılık verdi Siddhartha.

Govinda olduğu yerde durdu.

"Bağışlayın efendim ama benim adımı nereden biliyorsun?"

Siddhartha gülümsedi.

“Seni, dostum Govinda, babanın kulübesinden tanıyorum, Brahmanların okulundan ayrıca, tanrılara sungular sunduğumuz günlerden. Seninle gidip Samanaların arasına karıştık, sonra sen Jetavana koruluğunda ulu Gotama’ya sığındın.”

Bunun üzerine, “Sen Siddhartha!” diye haykırdı Govinda. “Şimdi tanıdım seni, daha ilk anda nasıl tanıyamadım hayret! Selam, Siddhartha, seni tekrar gördüğüme ne kadar sevindim bilsen.”

“Seni yeniden görmek beni de sevindirdi. Uykumu bekledin, bir bekçiye ihtiyacım yoktu ama gene de teşekkür ederim. Nereye yolculuk böyle, dostum?”

“Belli bir yere gittiğimiz yok. Biz keşişler yağmur mevsimi dışında yollardayızdır hep, ordan oraya dolaşır, keşişliğin kurallarına göre yaşarız; Buddha öğretisini müjdeler, sadaka toplar, tekrar yollara düşeriz. Hep böyle geçer günlerimiz. Peki, sen Siddhartha, sen nereye gidiyorsun?”

“Ben de senin gibiyim, dostum. Belli bir yere gittiğim yok. Yollardayım hep. Göçebeliklerde.” Bunun üzerine şöyle söyledi Govinda: “Göçebeliklerdeyim diyorsun, sana inanıyorum. Ama bağışla, Siddhartha, hiç de göçebe birine benzemiyorsun. Varlıklı insanlar gibi giyinmişsin, ayaklarında soylu kimselerin ayakkabıları var; güzel güzel kokular sürülmüş saçların göçebe birinin, bir Samananın saçları değil.”

“Evet, dostum, iyi anladın, keskin bakışlı gözlerinden hiçbir şeyin kaçtığı yok. Ancak, bir Samana olduğumu söylemedim sana. Göçebeyim dedim. Ve öyleyim gerçekten: Göçebe gibi ordan oraya dolaşıp duruyorum.”

“Göçebe gibi dolaşıp duruyorsun,” dedi Govinda. “Ama böyle bir giysiyle bu işi yapan fazla kimse çıkmaz, böyle ayakkabılar, böyle saçlarla. Pek çok yıldan beri dolaşıp duruyorum, senin gibi bir göçebeye hiç rastlamadım doğrusu.”

“Sana inanıyorum, dostum Govinda. Ama işte rastladın bugün böyle birine, ayaklarında böyle ayakkabılar, sırtında böyle bir giysilerle. Unutma

ki, sevgili dostum, ölümlüdür görüntüler dünyası, ölümlü, son derece ölümlüdür giysilerimiz, saçlarımız, vücudumuzun kendisi ayrıca. Üzerimde varlıklı birinin giysileri var, yanlış görmedin. Sırtımda böyle giysilerle dolaşıyorum, çünkü varlıklı biriydim; kendilerini dünyaya adamış insanların, zevk ve sefa peşinde koşan kimselerin saçları var başımda, çünkü ben de böyle biriydim."

"Ya şimdi, Siddhartha, şimdi nasıl birisin peki?" "Bilmiyorum. Ben de senin gibi bilmiyorum bunu. Yollara düştüm. Varlıklı biriydim, ama artık değilim; yarın nasıl biri olurum, bilemeyeceğim." "Servetini yitirdin mi?"

"Yitirdim ya da o yitirdi beni. Elimden çıkıp gitti servetim. Görüntülerin çarkı hızla dönüp duruyor, Govinda. O Brahman Siddhartha nereye gitti? O Samana Siddhartha'ya ne oldu? O zengin Siddhartha nerede şimdi? Ölümlü nesneler hızlı bir değişim içindedir, Govinda, biliyorsun bunu."

Govinda, gözlerinde kuşkulu bir ifade, uzun uzun gençlik dostuna baktı. Ardından soylu kişileri selamlar gibi Siddhartha'yı selamlayıp yürüdü.

Yüzünde bir gülümseme, dostu Govinda'nın arkasından baktı Siddhartha; onu hâlâ seviyordu, bu vefalı dostu, bu ürkek insanı. Zaten bu anda, harikulâde bir uykuyu izleyen bu görkemli saatte, içi dışı Om'la doluyken nasıl olur da bir kimseyi, nasıl olur da bir şeyi sevmezdi! Uykuyla ve Om'la ruhunda gerçekleşen büyü bu değil miydi, her şeyi sevmesi, gözünün gördüğü her şeye güler yüzlü bir sevgiyle yaklaşması değil miydi? Öte yandan öyle geliyordu ki, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi sevemeyişiydi onu daha önce hasta yapan.

Yüzünde bir gülümseme, yola koyulmuş giden keşiş dostunun arkasından baktı Siddhartha. Uyku canına can katmıştı, ama açlıktan ölüyordu, iki gündür ağzına bir şey koymamıştı. Açlığı umursamadığı günlerse çok gerilerde kalmıştı. Üzülerek, öte yandan da gülerek o günleri düşündü. Anımsadığına göre bir zaman Kamala karşısında üç şeyle övünmüştü, yenilgiye uğratılamayacak üç soylu beceriydi bu: Oruç - beklemek - düşünmek. Bu onun servetiydi o zamanlar, onun gücü ve kudreti, onun sağlam asasıydı; gençliğinin hamaratlık dolu zahmetli yıllarında bütün öğrendiği bu üç maharetti. Oysa şimdi üçü de yüzüstü bırakıp gitmişti onu, hiçbiri kendisinin değildi artık, ne oruç, ne bekleme ne de düşünme. Rezil

bir amaç uğruna elden çıkarmıştı bunları, en ölümlü şey uğruna, duygusal hazlar uğruna, rahat yaşamalar, zenginlikler uğruna! Başından geçenler tuhaftı gerçekten. Şimdi ise, öyle görülüyordu ki, gerçekten o çocuk insanlardan birine dönüşmüştü.

Siddhartha, durumu üzerinde düşünmeye çalıştı. Düşünmekte zorluk çekiyor, aslında hiç istek duymuyordu buna, ama kendini zorladı.

İşte yine, diye geçirdi içinden, bütün bu ölümlü şeyler elimden uçup gittiğine göre, işte yine küçük bir çocukken olduğu gibi güneşin altında duruyorum, hiçbir şey benim değil, herhangi bir beceriden, maharetten yoksunum, henüz öğrendiğim hiçbir şey yok. Ne şaşılacak şey! Artık genç sayılmayacağım, saçlarımın artık yarısı ağarmış durumda olduğu, yavaş yavaş elden ayaktan düştüğüm şu sıra yine başa dönüyor, çocukluktan başlıyorum! Bir kez daha gülümsemeden duramadı. Evet, tuhaf bir yazgısı vardı! Tepetaklak gidiyordu ve şu an yine eli boş, çırılçıplak ve aptal aptal dikiliyordu dünyada. Ama bundan dolayı bir üzüntü duymuyordu, hayır, içinden işte öylesine gülmek geliyordu, kendi kendine gülmek, bu acayip, bu sersem dünyaya gülmek.

“Tepetaklak gidiyorsun!” diye söylendi kendi kendine ve güldü. Bunu söyler söylemez ırmağa ilişti gözü, ırmağın da tepetaklak yuvarlanıp gittiğini gördü, boyuna tepe üstü akıp gittiğini ve bu arada şarkılar söylediğini, neşesini elden bırakmadığını. Bu hoşuna gitti, dostça gülümsedi ırmağa. Sularında boğulmak isteği ırmak değil miydi bu, bir zamanlar, yüzyıl önce? Yoksa düşünde mi görmüştü bunu?

Gerçekten tuhaf bir yaşam sürdüm, diye düşündü Siddhartha. Dolambaçlı tuhaf yollardan geçtim. Çocukken tanrılar ve onlara sunulan sungularla uğraştım yalnızca. Delikanlılık çağımda yalnız riyazetle, düşünme ve meditasyonla ilgilendim, Brahman’ı arayıp durdum, Atman’da ölümsüzlüğe taptım. Gençliğimde çilekeş keşişlerin peşine takıldım, ormanlarda yaşadım, soğuğa sıcağa katlandım, aç kalmayı, nefsimi öldürmeyi öğrendim. Derken yüce Buddha’nın öğretisi bir mucize gibi açtı gözlerimi, dünyanın birlik ve bütünlüğüne ilişkin bilginin kendi kanım gibi damarlarımda dolaştığını duydum. Ama Buddha’dan da, o büyük bilgiden de yine kendimi koparıp yola düştüm. Kamala’dan sevme sanatını öğrendim, Kamaswami’den de ticaret sanatını; paralar biriktirdim, paralar

harcadım, midemi sevmeyi, nefsime keyif vermeyi öğrendim. Yıllar yılı zekâmı yitirmeye, düşünme sanatı denen şeyi, birlik ve bütünlük denen şeyi unutmaya çalıştım. Yavaş yavaş, dolambaçlı yollar izleyerek bir büyük adamdan bir çocuğa, düşünen biriyken bir çocuk insana dönüşmüş değil miyim? Ama yine de bu yolu izlemem çok iyi oldu, yine de yüreğimde şakıyan kuş ölmedi, yaşıyor. Ama yol da yoldu doğrusu! Yine bir çocuk olup yeniden başlayabilmek için pek çok budalalıkta buldum, pek çok kötü huy edindim, pek çok hata işledim, pek çok iğrençlik, düş kırıklığı ve umarsızlık yaşadım. Ama iyi oldu böylesi, yüreğim yaptıklarımı onaylıyor, gözlerim gülümseyerek onaylıyor. Esenliğe kavuşabilmek, Om'un sesini yeniden işitebilmek, yine doğru dürüst uyuyup doğru dürüst uyanabilmek için umutsuzluğa kapılmam, düşüncelerin en aptalcasına, intihar düşüncesine kafamda yer verecek kadar alçalmam gerekiyordu. Atman'ı benliğimde yeniden bulabilmek için budala birine dönüşmem, yeniden yaşayabilmem için günah işlemem gerekiyordu. Yolum daha nereye götürecek beni? Acayip bir yol, dönemeçler çizerek ilerliyor, belki de bir çember çiziyor. Nasıl ilerlerse ilerlesin, izleyeceğim bu yolu.

Yüreğinin sevinçle kaynayıp coştuğunu hissetti Siddhartha, olağanüstü bir duyguydu.

Nereden, diye sordu yüreğine, nereden alıyorsun bu sevinci, neşeyi? Beni işte öylesine rahatlatan o uzun, o güzel uykudan mı? Ağzımdan çıkan Om sözcüğünden mi yoksa? Kaçmamdan, kaçışımın tamamlanmasından, sonunda yine özgürlüğe kavuşmamdan ve gök kubbesinin altında bir çocuk gibi duruyor olmamdan mı? Oh, kaçıp kurtulmak, özgürlüğe kavuşmuş olmak ne hoş! Ne kadar temiz, ne kadar güzel buradaki hava! Ne rahat solunabiliyor! Kaçıp geldiğim yerde her şey merhem kokuyordu, baharat, şarap kokuyor, bolluk, fazlalık kokuyor, miskinlik kokuyordu. Zenginlerin, boğazına, zevkine düşkün insanların, kumarbazların bu dünyasından ne kadar nefret etmiştim! Bu korkunç dünyada o kadar uzun zaman kaldığım için kendime ne kadar kin beslemiştim! Nasıl kendimden nefret etmiş, kendimi yağmalamış, zehirlemiş, kendime işkence etmiş, kendimi yaşlı ve kötü yürekli biri haline getirmiştim! Hayır, bir zamanki gibi Siddhartha'nın bilge biri olduğu kuruntusuna asla kapılmayacağım artık! Ama kendi kendime duyduğum nefret ve hınca son vermekle, o saçma ve kof yaşama sırt çevirmekle iyi ettim, beğendim bu yaptığımı, gurur duymalıyım

bundan! Bravo sana. Siddhartha, budalalıkla geçirdiğin bunca yıldan sonra yine parlak bir düşünce geldi aklına, iyi bir iş başardın, yüreğindeki kuşun şakıdığını işitip peşinden gittin!

Böylece övgüler döşendi kendine Siddhartha. kendi kendinden memnunluk duydu, açlıktan guruldayan karnına merakla kulak kabarttı. İçinde öyle bir his vardı ki, bu son zamanlar ve günlerde bir hayli çileyi, bir hayli sefaleti bir güzel tatmış, sonra yine kusup çıkarmış içinden, umutsuzluk ve ölümün sınırına gelip dayamncaya kadar bu çile ve sefaleti kaşıklamıştı. Ve iyi de olmuştu böylesi. Çünkü daha uzun zaman Kamaswaki'nin yanında kalabilir, paralar kazanır, paraları saçıp savurur, midesini şişirir, ruhunu suya hasret bırakır, yumuşacık ve rahat minderlerle döşenmiş bu cehennemde daha uzun süre kalabilirdi bu an çıkıp gelmeseydi: Katıksız umutsuzlukla ve karamsarlıkla dolu bu an, altında akıp giden suda kendini yok etmeye hazır hissettiği an. Bu umutsuzluğu, bu alabildiğine derin tiksintiyi hissedip ona yenik düşmediği, o kuş neşeyle çağıldayan o pınar gönlünde hâlâ canlılığını koruduğu içindir ki, şimdi bu sevinci yaşıyor, gülüyor, ağarmış saçlarının altındaki yüzü ışıl ışıl parıldıyordu.

"Bilinmesi gereken şeyleri insanın kendisinin tatması iyidir," diye geçirdi içinden. "Dünya zevklerinin ve dünya malının insana hayır getirmeyeceğini daha çocukken öğrendim. Hanidir biliyordum bunu, ama ancak şimdi yaşadım. Ve şimdi biliyorum, belleğimle değil, gözlerimle, yüreğimle, midemle biliyordum böyle olduğunu. Ne mutlu bana ki, biliyorum artık!"

Siddhartha geçirdiği değişiklik üzerinde uzun uzun düşündü, içinde sevincinden şakıyıp duran kuşun sesine kulak kabarttı. Oysa bu kuş ölmüş değil miydi? Öldüğünü hissetmemiş miydi daha önce? Hayır, bir başka şeydi ölen, ölmeyi hanidir özleyip durmuş bir şeydi. Bir zamanlar o yakıp kavurucu çilecilik yıllarında öldürmek istediği şey değil miydi bu? Kendi Ben'i değil miydi, küçük, ürkek ve mağrur Ben'i, bunca yıl savaşıp durduğu, onu dönüp dolaşıp yenilgiye uğratan, her öldürülüşünden sonra dirilip kalkan, sevinci yasaklayan, korkulara kapılan Ben'i? Hele şükür bugün ölümü boylayan, buradaki bu orman içinde, bu şirin ırmak kıyısında can veren bu değil miydi? Ben'in bu ölümü değil miydi onu âdeta bir

çocuğa, içi böyle güvenle, böyle neşeyle dolup taşan, böylesine korkusuz bir çocuğa dönüştüren?

Neden bir Brahman olarak, neden bir çileci olarak Ben'le savaşından sonuç alamadığını şimdi seziyordu Siddhartha. Pek çok bilgi, pek çok kutsal dize, pek çok sungu kuralı, pek çok oruç, pek çok eylem ve çaba başarıya ulaşmasını önlemişti. Kibirden hiçbir şey görmemişti gözü, her zaman herkesten akıllı, herkesten gayretli biri, her zaman herkesten bir adım ilerde, her zaman bilen, her zaman ruhani biri, her zaman bir rahip ya da bir bilge olmuştu. Ben'i işte bu rahipliğin, bu kibrin, bu ruhaniliğin içine girip sinmiş, burada bir güzel yuvalanmış, burada palazlanıp büyümüş, oysa kendisi oruç tutarak, çile çekerek bu Ben'i öldürdüğünü sanmıştı. Şimdi bunu görüyor, hiçbir öğretmenin kendisini esenliğe kavuşturamayacağını söyleyen gizli sesin haklı olduğunu görüyordu. İçindeki rahibin, içindeki Samananın ölmesi için dünyaya açılması gerekmişti, zevk ve güç, kadın ve para peşinde koşarak kendini yitirmesi, bir tacir, bir kumarbaz, bir ayyaş ve açgözlü biri olması gerekmişti. Derken bu zevkperest Siddhartha'nın, bu açgözlü Siddhartha'nın da ölebilmesi için daha sonra bu berbat yılları göğüslemesi, bu iğrençliğe, kof ve yitik bir yaşamın bu boşluk ve anlamsızlığına sonuna kadar, acı bir umarsızlığa gelip dayanmcaya kadar katlanması gerekmişti. Ve zevkperest, açgözlü Siddhartha ölmüş, uykudan yeni bir Siddhartha uyanıp gözlerini açmıştı. Bu Siddhartha da günün birinde yaşlanacak, o da günün birinde ölüp gidecekti, ölümlüydü Siddhartha, tüm nesneler ölümlüydü. Ama bugün gençti henüz, bir çocuktu bu yeni Siddhartha ve yüreği sevinçle dolup taşıyordu.

İşte bunları düşündü Siddhartha, midesinden gelen seslere gülümseyerek kulak verdi, içinde bir şükran duygusuyla bir arının vızıldamasını dinledi. Gözlerinin içi gülerek, önünde akıp duran ırmağa baktı; şimdiye dek hiçbir su bunun kadar hoşuna gitmemişti, akıp giden bir suyun sesini ve sudaki yansıyı hiç bu kadar güçlü ve böylesine güzle bir şekilde algılamamıştı. Sanki ırmağın ona söyleyeceği önemli bir şey vardı, onun henüz bilmediği bir şey, onun ilerde karşılaşacağı bir şey. Siddhartha boğulmak istemişti bu suda, ama bugün suda boğulan, yorgun düşmüş ve umarsız eski Siddhartha olmuştu. Yeni Siddhartha bu akarsuya karşı derin bir sevgi duyuyordu içinde. Karar verdi, bu sudan bir daha kolay kolay ayrılmayacaktı.

Kayıkçı

Bu ırmağın yanında kalacağım, diye geçirdi içinden Siddhartha, bir zamanlar çocuk insanlara giderken geçtiğim ırmak bu; dost bir kayıkçı beni karşıya geçirmişti, bu kayıkçıya gideceğim, o zaman yolum beni onun kulübesinden almış, yeni bir yaşamın içine götürüp bırakmıştı; bu yaşam artık ihtiyarlayıp öldü. Benim şimdiki yolumun, benim şimdiki yeni yaşamımın başında da isterim yine o kayıkçının kulübesi bulunsun!

Siddhartha sevecen bakışlarla akan suya baktı, berrak yeşiline baktı suyun, gizemli deseninin billursu çizgilerine baktı. Derinlerden ışıl ışıl inci tanelerinin suyun yüzüne çıktığını, sessiz hava kabarcıklarının suyun aynasında yüzdüğünü gördü; göğün maviliğinin yansısı vurmuştu suya. Binlerce gözden kendisine bakıyordu ırmak, yeşil, beyaz, billursu, gök mavisi gözlerden. Ne çok seviyordu bu suyu, su nasıl da büyülüyordu onu, nasıl da içi şükran duygusuyla dolup taşıyordu bu suya karşı! Yüreğindeki sesin konuştuğunu işitti, yeni uyanmış sesin. Ve ses şöyle diyordu: Bu suyu sev, ayrılma yanından, onu öğretmen yap kendine! Oh, evet, onu öğretmen yapacaktı kendine, onun söylediklerine kulak verecekti. Öyle sanıyordu ki, bu suyu ve onun gizlerini anlayan biri daha başka pek çok şeyi de anlayacaktı, pek çok gizi, tüm gizleri.

Ama bugün Siddhartha ırmağın simgelerinden bir tanesini gördü ancak, bu da ruhunda bir çalkantıya yol açtı. Gördü ki bu su akıyordu hep, sürekli akıyor, ama hep yerinde duruyordu, aynı suydu hep, ama yine de her an yeniydi! Oh, kim kavrayabilir, kim anlayabilirdi bunu! O anlayamıyor, kavrayamıyordu, yalnızca bir sezginin kımıldadığını duyumsuyordu içinde, uzak bir anımsamanın, tanrısal seslerin varlığını duyumsuyordu.

Siddhartha doğrulup kalktı, açlığı dayanılmaz ölçüye varmıştı. Bitkin bir halde yürümeye koyudu, ırmağı karşısına aldı, kıyıdaki patikadan yukarı tırmandı, suyun sesine, karnındaki gurultuya kulak verdi.

Kayığın yanına geldi derken, kayık hazır bekliyordu ve genç Samanayı bir zamanlar ırmaktan karşıya geçirmiş aynı kayıkçı kayığın içinde durmaktaydı. Siddhartha adamı tanıdı, adam da hayli yaşlanmıştı.

“Beni karşıya geçirir misin?” diye sordu Siddhartha.

Siddhartha gibi soylu bir kişinin tek başına ve yaya olarak yürüyüp geldiğini gören kayıkçı şaşırmıştı, Siddhartha’yı kayığa aldı ve yola koyuldu.

“Kendine güzel bir yaşam seçmişsin,” dedi Siddhartha. “Her gün bu ırmak kenarında yaşamak ve suyun üzerinde bir kıyıdan öbürüne gidip gelmek hoş bir şey.”

Kayıkçı, vücuduyla öne arkaya sallanarak gülümsedi: “Güzel, beyim, senin söylediğin gibi. Ama her yaşam, her iş güzel değil midir?”

“Olabilir. Ama ben seninkine imreniyorum.”

“Ah ah, çok sürmez, bu işten bıkarsınız. Şık giyimli beylere göre değildir benim iş.”

Siddhartha güldü. “Üzerimdeki bu giysiler daha önce de bir başkasının dikkatini çekmişti. Peki, beni rahatsız eden bu giysileri sana versem, alır mısın? Çünkü söylemedi deme, yanımda para yok, senin ücretini ödeyemeyeceğim.”

“Bey şaka ediyor,” dedi kayıkçı gülerek.

“Şaka etmiyorum, dostum. Dinle: Daha önce de bir kez beni kayığınla bu sudan geçirmiş, karşılığında para almamıştın. Bugün de öyle yap, ücret yerine şu giysilerimi kabul et.”

“Peki, bey üzerinde giysi olmadan mı yoluna devam edecek?”

“Ah, yola devam etmesem çok daha iyi olacak. En güzeli eski bir önlük ver sen bana, yanında kalıp sana yardım edeyim, daha doğrusu beni yanına çırak al, çünkü kayığı nasıl kullanacağımı öğrenmeden yardım edemem.”

Kayıkçı, araştıran gözlerle uzun uzun yabancı adama baktı.

“Şimdi tanıdım seni,” dedi sonunda. “Eskiden bir gün benim kulübede gecelemiştin, çok oldu, sanırım yirmi yıldan fazla. Sonra seni kayığıma alıp karşıya geçirmiştim, dostça veda edip ayrılmıştık birbirimizden. Bir Samana değil miydin sen? Adın neydi, çıktı aklımdan.”

“Siddhartha. Evet, bir Samanaydım beni son gördüğünde.”

“Hoş geldin, Siddhartha. Benim adım da Vasudeva. Umarım, bugün yine konuğum olursun, kulübemde yatar, nereden geldiğini, güzel giysilerinin seni niye rahatsız ettiğini bana anlatırsın.”

Irmağın ortasına varmışlardı; Vasudeva, akıntıyla sürüklenmemek için küreklere daha sıkı asıldı. Gözleri kayığın burnunda, güçlü kollarıyla sakin sakin çekiyordu kürekleri. Siddhartha kayıkta oturmuş adama bakıyordu; nasıl o zamanlar Samanalığının o son gününde bu adama karşı yüreğinde bir sevgi uyandığını anımsadı. Vasudeva’nın davetini teşekkürle kabul etti. Kıyıya yanaştıklarında, kayığı kızaklara bağlamaya yardım etti. Ardından kayıkçı Vasudeva kulübeye onu davet etti, ekmek ve su verdi ona. Siddhartha iştahla yedi bunları, Vasudeva’nın ikram ettiği mango meyvelerini de yedi iştahla. Yemekten sonra birlikte bir ağaç kökünün üzerine oturdular, güneş batmak üzereydi. Siddhartha kayıkçıya soyundan sopundan bahsetti; bugün, yaşadığı o umutsuzluk dolu saatte gözlerinin önünde canlandığı şekliyle hayatını anlattı. Gece geç vakitlere kadar sürdü anlatısı.

Vasudeva, can kulağıyla Siddhartha’yı dinledi. Onun bütün anlattıklarını, soyu sopuna, çocukluğuna, öğrenmelerine, arayışlarına, sevinçlerine ve sıkıntılarına ilişkin bütün sözlerini kendi içine aktardı. Bu, kayıkçının en büyük erdemlerinden biriydi: Dinlenmesini onun kadar iyi bilen az kişi çıkardı. Hiçbir şey söylemese bile, konuşan kişi, ağzından çıkan sözlere Vasudeva’nın nasıl suskun, açıkyürekli, bekleyerek ruhunun kapılarını açtığını, konuşulan sözlerden nasıl hiçbirini kaçırmadığını, hiç sabırsızlık

göstermediğini, ne övgü, ne yergiye başvurduğunu, yalnızca dinlediğini hissederdi hemen. Siddhartha böyle bir dinleyiciye açılmanın, böyle bir dinleyicinin yüreğine kendi yaşamını, kendi arayışlarını ve çilelerini gömmenin nasıl bir mutluluk olduğunu seziyordu.

Ne var ki, Siddhartha anlatının sonuna doğru ırmak kıyısındaki ağaçtan, ahlakındaki o büyük çöküşten, kutsal Om'dan, uyuduğu uykudan ve uyandıktan sonra ırmağa karşı duyduğu sevgiden söz açar açmaz, kayıkçının dikkati bir kat daha arttı, gözlerini yumdu, tamamen kendini vererek dinlemeye başladı.

Derken Siddhartha sustu, uzun bir sessizliğin ardından şöyle dedi Vasudeva: "Benim kafamdan geçirdiğim gibi tıpkı. Irmak seninle konuşmuş. Anlaşılan seni de dost görüyor kendine, seninle de konuşuyor. Bu dâ iyi, çok iyi bir şey. Yanımda kal, Siddhartha, dostum. Bir zamanlar bir karım vardı, yatağı yanı başımdaydı, ama öleli çok oluyor, hanidir yalnız yaşıyorum. Artık sen benimle kal, yaşa burada; kulübede ikimiz için de yer var, ikimize de yetecek kadar yiyecek."

"Teşekkür ederim," diye yanıtladı Siddhartha, "teşekkür ederim, davetini geri çevirmeyeceğim. Beni can kulağıyla dinlediğin için de teşekkür ederim! Dinlemesini bilen insanlar o kadar az ki! Senin gibi iyi dinleyen birine şimdiye kadar rastlamadım hiç. Bu bakımdan da senden öğreneceğim çok şey var."

"Öğreneceksin," dedi Vasudeva, "ama benden değil. Dinlemeyi ırmak öğretti bana, sen de ondan öğreneceksin. Her şeyi bilir ırmak, ondan her şeyi öğrenebilirsin. Dinle, aşağılara yönelmenin, aşağılara inmenin, derinlikleri aramanın iyi olduğunu da yine ırmaktan öğrendin. Zengin ve soylu Siddhartha kayıkta kürek çeken biri olacak, bilgin Brahman Siddhartha bir kayıkçı olacak: Bunu da sana söyleyen ırmaktır. Öbür şeyi de yine ırmaktan öğreneceksin."

Uzun bir sessizlikten sonra sordu Siddhartha: "Nedir bu öbür şey, Vasudeva?"

Vasudeva doğrulup kalktı. "Geç oldu," dedi, "gidip yatalım artık. Öbür şeyin ne olduğunu sana söyleyemem, sevgili dostum. Sen öğreneceksin

bunu, ama belki de biliyorsun. Bak, ben bilgin biri değilim, nasıl konuşulacağını bilmem, nasıl düşünüleceğini de. Yalnızca dinlemesini beceririm, bir de hak yolundan ayrılmamayı, bütün bildiklerim bu kadardır. Öbür şeyin ne olduğunu sana söyleyebilsem, bunu öğretebilsem sana, belki bir bilgin olurdum, ama bu halimle bir kayıkçıyım sadece, işim arzu edenleri ırmaktan karşıya geçirmektir. Pek çok kişiyi bir kıyıdan öbür kıyıya geçirdim, binlerce kişiyi; hepsi için de ırmak, yolculuk sırasında karşılaşılan bir engelden başka şey değildi. Para pul, iş güç peşine düşmüşlerdi, düğün derneklere seğirtiyor, hac yerlerini ziyarete gidiyorlardı ve ırmak bir engeldi yollarının üzerinde, kayıkçı da onları bir an önce bu engelin üzerinden aşırmak için vardı. Binlerce kişinin arasında pek azı, topu topu dört ya da beşi için ırmak bir engel olmaktan çıktı, bu insanlar ırmağın sesini işittiler, ırmağın sesine kulak verdiler ve ırmak benim için nasıl kutsalsa, onların gözünde de kutsallık kazandı. Haydi gidip yatalım artık. Siddhartha!”

Siddhartha kayıkçının yanında kaldı, kayığı kullanmasını öğrendi. Kayıkta yapılacak iş olmadığı zaman Vasudeva’yla pirinç tarlasında çalıştı, çalı çırpı topladı, piseng ağaçlarından* meyveleri topladı. Bir küreğin nasıl yontulacağım öğrendi, kayığın nasıl onarılacağını, nasıl sepet örüleceğim ayrıca. Öğrendiği her şey onu sevindiriyor, günler ve aylar göz açıp kapayıncaya kadar geçiyordu. Ama Vasudeva’dan çok ırmak öğretmenlik yapıyordu Siddhartha’ya. Irmaktan sürekli bir şeyler öğreniyordu. Dinlemeyi öğreniyordu en başta, sessiz bir yürekle, bekleyen, dışa açık bir ruhla, içinde tutkulara, isteklere kulak vermeyi öğreniyordu, yargılara, görüş ve düşüncelere yer vermeden.

** Malezya dilinde piseng, muz demektir. (çev.)*

Vasudeva’nın yanında bir dostluk havası içinde yaşıyordu Siddhartha, bazen birkaç kelime konuştukları oluyordu, üzerinde uzun uzun düşünülmüş birkaç söz. Vasudeva fazla laf etmekten hoşlanan biri değildi, onu konuşturmayı nadiren başarıyordu Siddhartha.

“O gizi de,” diye sordu bir defasında dostu Vasudeva’ya, “sen de ırmaktan öğrendin mi o gizi, zaman diye bir şey olmadığını?”

Vasudeva’nın yüzünü ışıl ışıl bir gülümseme kapladı.

“Evet, Siddhartha,” diye cevapladı Vasudeva. “Senin demek isteğin şu olacak sanırım: Irmak aynı zamanda her yerdedir, kaynadığı yerde, döküldüğü yerde, çağlayanda, kayıkta, akıntı yerinde, denizde, dağda, aynı zamanda her yerde ve onun için yalnızca şu an vardır, geçmişin gölgesi diye bir şey bilmez ırmak, geleceğin gölgesi diye de bir şey bilmez.”

“Evet, benim de kastettiğim bu,” dedi Siddhartha. “Ve bunu öğrenir öğrenmez, hayatımı şöyle bir gözden geçirdim, o da bir ırmaktı, çocuk Siddhartha’yı genç Siddhartha’dan ve yaşlı Siddhartha’dan ayıran bir gölgeydi yalnızca, gerçek bir şey değildi. Ayrıca, Siddhartha’nın dünyaya daha önceki gelişlerinde de bir geçmiş söz konusu değildi, ölümünde ve Brahma’ya dönüşünde de bir gelecek söz konusu olmayacak. Geçmişte olan, gelecekte olan hiçbir şey yoktur; her şey vardır sadece, şu an içinde varlık sahibidir.”

Siddhartha coşmuştu, içinde doğan esin, mutluluğa boğmuştu onu. Oh, tüm çile ve kahırlar zaman değil miydi, tüm uğraşıp didinmeler, tüm korkular zaman değil miydi? Zaman aşılır aşılmaz, zaman düşüncesi kafadan çıkarılır çıkarılmaz dünyadaki bütün güçlükler, bütün düşmanlıklar silinip gitmiyor mu, yenilgiye uğratılmıyor muydu? Coşkuyla konuşmuştu Siddhartha. Vasudeva ise gülümseyerek, gözlerinin içi ışıl ışıl parıldayarak ona bakıp durmuş, başını sallayarak söylediklerini onaylamış, hiç konuşmadan başını sallamış, eliyle Siddhartha’nın omuzunu sıvazlayıp işinin başına dönmüştü.

Yine bir başka sefer, yağmur mevsimi çıkagelip ırmak kabardığında ve gümbürdeyip uğuldadığında, şöyle demişti Siddhartha: “Doğru değil mi, dostum, birden çok sesi var ırmağın, pek çok sesle konuşuyor? Bir kralın sesiyle örneğin, bir savaşçının sesiyle, bir boğanın, bir gece kuşunun sesiyle, doğuran bir kadının, iç geçiren bir insanın sesiyle ve daha binlerce değişik sesle?”

“Öyledir,” diyerek başını salladı Vasudeva, “tüm varlıkların sesi onun sesinde saklıdır.”

“Peki,” diye sürdürdü konuşmasını Siddhartha, “onun binlerce sesini aynı anda işitebiliyorsun madem ki, bu seslerle hangi sözcüğü söylediğini de biliyor musun?”

Vasudeva'nın yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı, Siddhartha'ya doğru eğilip kulağına kutsal Om sözcüğünü fısıldadı. Siddhartha'nın da işittiği, bu sözcükten başkası değildi.

Ve Siddhartha'nın gülümsemesi her defasında kayıkçının gülümsemesine biraz daha benzedi, neredeyse onun gülümsemesi gibi aydınlık, neredeyse onun gülümsemesi gibi mutluluktan ışıl ışıl, onunkisi gibi binlerce küçük kırışıklıkla parıldayarak, onunkisi gibi çocuksu, onunkisi gibi yaşlı bir görünüm kazandı. Her iki kayıkçıyı gören yolculardan pek çoğu onlara kardeş gözüyle bakıyordu. Akşamları çokluk ırmak kıyısındaki kütüğün üzerine oturuyor, susup suyun sesini dinliyorlardı; onlar için suyun değil, yaşamın sesiydi bu, var olanın sesi, dünya kuruldu kurulalı oluşum içinde olanın sesi. Bazen ırmağın sesini işittiklerinde her ikisi de aynı şeyleri kafalarından geçiriyor, önceki gün yapılan bir söyleşiye gidiyor akılları, yolculardan yüzü ve yazgısı zihinlerini kurcalayan birini anımsıyorlar, ölümü düşünüyor, çocukluklarını düşünüyorlar, ırmak kendilerini iyi bir şeyler söyledi mi birbirlerine bakıyorlardı aynı şeyi düşünerek, aynı soruya aynı yanıtı almaktan mutlu.

Kayıktan ve iki kayıkçıdan çevreye yayılan bir şey vardı, yolculardan kimisi seziyordu bunu. Kimi zaman öyle oluyordu ki, her iki kayıkçıdan birinin yüzüne bakan bir yolcu hemen yaşamını anlatmaya koyuluyor, derdini açıyor, yaptığı kötülükleri itiraf ediyor, onlardan bir teselli bekleyip bir akıl rica ediyordu. Bazen de ırmağın sesini dinlemek isteyen bir yolcu, yanlarında bir gece kalmak için izin istiyordu. Bazen de öyle oluyordu ki, söz konusu yerde iki bilge, iki büyücü ya da ermişin yaşadığını işitmiş meraklı kimseler çıkıp geliyordu. Meraklılar bir sürü soru yöneltiyor, ama hiçbirine cevap alamıyorlardı; karşılarında ne bilge, ne büyücü buluyor, yalnızca iki yaşlı dost adamcağız görüyorlardı, dilsize benzeyen, biraz acayip, biraz bunamış görünen iki adamcağız. Ve gelen meraklı kişiler gülüyor, şu insanların böyle nasıl da aptalca ve safça inanarak boş dedikoduları etrafa yaydıkları üzerinde konuşup duruyorlardı.

Yıllar geçiyor, ama bunları sayan olmuyordu. Günlerden bir gün Gotama'ya, yüce Buddha'ya bağlı keşişler çıkıp gelerek ırmaktan karşıya geçmek istedi. İki kayıkçının öğrendiğine göre, keşişler apar topar yolu tutmuş, büyük öğretmenlerine gidiyorlardı, ortalığa bir haber yayılmıştı

çünkü, ulu Buddha ölümcül hastaydı, çok geçmeden insan ölümüyle ölerek esenliğe kavuşacaktı. Bundan kısa süre sonra yeni bir grup keşiş daha çıkageldi, derken başka gruplar izledi bunu, gerek keşişlerin, gerek öbür yolculardan pek çoğunun konuştuğu tek şey, Gotama ve onun yakında ölecek oluşuydu. Ve nasıl bir savaşa ya da bir kralın taç giyme törenine dört bir yandan akın eden insanlar karıncalar -gibi biraraya toplanarak yığınlar oluşturursa, keşişlerle yolcular da sanki bir büyünün cazibesine kapılmış gibi ulu Buddha'nın ölümünü beklediği, bu olağanüstü olayın gerçekleşip bir çağın kusursuz kişisinin sonsuzluğa göçeceği yere doğru akın ediyordu.

Siddhartha bu dönemde çok düşündü ölüm döşeğinde yatan bilgeyi, sesi uluslara doğru yolu gösteren ve yüz binlerce kişiyi uykudan uyandıran sesini bir zamanlar kendisinin de işittiği, yüzüne bir zamanlar kendisinin de saygıyla baktığı bu yüce öğretmeni. İçtenlikle düşündü onu, izlediği mükemmellik yolunu gözlerinin önünde canlandırdı, delikanlılık döneminde ona, bu ulu kişiye söylediği sözleri anımsadı. Ona öyle geliyordu ki, hepsi de mağrur ve çok bilmişlik taşan sözlerdi bunların, gülümseyerek anımsadı hepsini. Hanidir kendisi Gotama'dan ayrı bilmiyordu artık, oysa bir zaman öğretisini benimseyememişti. Hayır, gerçekten arayan biri, gerçekten bulmak isteyen biri hiçbir öğretiyi benimseyemezdi. Ama aradığını bulan da hangi öğreti olursa olsun, hangi yol, hangi amaç olursa olsun hiçbirinden onayını esirgeyemezdi. Artık onu sonsuzlukta yaşayan, Tanrısal'ı soluyan binlerce başka kişiden ayıran hiçbir şey yoktu.

Pek çok kişinin yollara düşüp, ölüm döşeğindeki Buddha'ya gittiği bugünlerin birinde Kamala da, bir zamanın bu en güzel yosması da çıkageldi. Önceki yaşamından elini eteğini çekeli hayli zaman olmuştu; koruluğunu Gotama'nın keşişlerine bağışlamış, Gotama'nın öğretisine sığınmış, hacıların dostları arasına, onları kollayıp gözetenlerin arasına karışmıştı. Gotama'nın yakında öleceği haberini alır almaz, oğlu Siddhartha'yı yanına alıp üzerinde sade bir giysi, yaya olarak yola koyulmuştu. Irmağa doğru yürümüşlerdi sürekli; ama çok geçmeden yorulan oğlan ikide bir eve dönelim, yemek yiyelim diye tutturmuş, bir türlü laf dinlememiş, mızmızlanıp durmuş, Kamala da çaresiz yolda sık sık mola vermişti. Annesine her dediğini yaptırmaya alışmıştı oğlan; annesi ona yemek yedirmiş, onu avutmuş, bazen de paylayıp azarlamıştı. Neden

annesiyle bu zahmetli ve sıkıntılı yolculuğa çıktıklarını, bilinmeyen bir yere, ölüm döşeğindeki kutsal, yabancı bir adamı görmeye gittiklerini oğlanın kafası bir türlü almamıştı. Adam ölürse ölsündü, bundan ona neydi?

Oğlanla annesi Vasudeva'nın kayığından pek uzak sayılmayacak bir yere gelmişlerdi ki, küçük Siddhartha yeniden mola vermek zorunda bıraktı annesini. Ama annesi de, Kamala'nın kendisi de yorgun düşmüştü; oğlan muz yerken, annesi yere oturup gözlerini yumdu, dinlenmek istedi biraz. Ama ansızın acı bir çığlık attı, korkuyla annesine baktı oğlan, benzinin sapsarı kesildiğini gördü; küçük kara bir yılan sokmuştu annesini, yılan sonra giysisinin altından çıkıp uzaklaştı.

Belki ilerde birilerine rastlarız düşüncesiyle anneyle oğlu hemen kalkıp yola koyuldu, koşar adım yürümeye başladılar. Tam kayığın yakınına gelmişlerdi ki, Kamala olduğu yere yığıldı kaldı, daha fazla ileriye gidemedi. Oğlan acı acı bağırdı, arada boynuna sarılıp öptü annesini, öte yandan annesi de oğlan gibi sesi çıktığı kadar bağırıp yardım istedi. Derken kayığın yanı başında duran Vasudeva sesi işiterek koştu, kadını kucaklayıp kayığa taşıdı, oğlan da yanlarından geldi. Çok geçmeden kulübeye vardı, o anda Siddhartha ocağın başında durmuş, ateş yakıyordu. Başını kaldırınca ilkin oğlanın yüzüne ilişti gözü; ne tuhafsa oğlanın yüzü kendisine bir şey anımsatıyor, unutulmuş bir şeyi aklına getiriyor gibiydi. Daha sonra Kamala'ya kaydı Siddhartha'nın gözü; Kamala, kayıkçının kollarında baygın yatıyordu, öyleyken Siddhartha hemen tanıdı Kamala'yı. Yüzü kendisine bir şeyleri anımsatır gibi olan çocuğun kendi oğlu olduğunu anladı, hızlı hızlı çarpmaya başladı kalbi.

Kamala'nın yarası yıkanıp temizlendi, ama yılanın soktuğu yer şimdiden siyahlaşmış, Kamala'nın vücudu şişmişti. Bir ilaçtan kaşık kaşık içirilince, kendine geldi. Kulübede Siddhartha'nın yatağında yatıyor, bir zamanlar kendisini çok seven Siddhartha onun üzerine eğilmiş başucunda dikiliyordu. Kamala, âdeta bir düş görür gibiydi, gülümseyerek sevgilisinin yüzüne bakıyordu, ancak yavaş yavaş kavradı durumu, daha önce bir yılan tarafından sokulduğunu anımsadı, telaşla oğluna seslendi.

"Oğlun yanında, merak etme," dedi Siddhartha.

Kamala, gözlerinin içine baktı Siddhartha'nın. Yılanın zehrinden dili diline dolaşarak, "İhtiyarlamışsın, sevgilim," dedi. "Saçın sakalın ağarmış. Ama o genç Samanaya benziyorsun yine, bir zaman âdeta çırılçıplak, ayakları toz toprak içinde benim koruluğuma gelen Samanaya. Beni ve Kamaswami'yi terk edip gittiğin zamankinden daha çok benziyorsun ona. Gözlerin sanki onun gözleri, Siddhartha. Ah, ben de yaşlandım, kocadım ben de, bunca zaman sonra beni tanıyabildin mi?"

Siddhartha gülümsedi: "Görür görmez tanıdım seni, Kamala, sevgilim."

Kamala oğlunu göstererek; "Onu da tanıdın mı peki?" dedi. "Senin oğlun!"

Birden bakışları tuhaflaşıp gözleri kapandı. Siddhartha, ağlamaya başlayan oğlanı kaldırıp dizlerine oturttu, ses çıkarmadı ağlamasına, saçlarını okşadı. Çocuk yüzüne bakınca, vaktiyle de el kadar bir çocukken öğrendiği bir Brahman duası geldi aklına. Yavaş yavaş, bir şarkı okur gibi duayı söylemeye başladı, geçmişten ve çocukluktan kopup gelen sözler belleğine üşüşüyordu. Şarkılı duanın etkisiyle sakinleşti oğlan, arada bir hıçkırıktan sonra uyuyakaldı. Siddhartha, onu götürüp Vasudeva'nın yatağına yatırdı. Vasudeva ocağın başında dikiliyor, pirinç pişiriyordu. Siddhartha şöyle bir baktı Vasudeva'ya, o da gülümseyerek karşılık verdi.

Usulcacık; "Kamala ölecek," dedi Siddhartha. Vasudeva evet anlamında başını salladı, dost yüzünde ocakta yanan ateşin parıltısı gezindi.

Kamala bir kez daha uyanıp kendisine geldi, acıyla büzüldü yüzü. Siddhartha'nın gözleri Kamala'nın ağzında, solmuş yanaklarında okudu acıyı, sessizce okudu, dikkatle, bekleyerek, bütün yüreğinde duyarak. Kamala sezdi bunu, gözleri Siddhartha'nın gözlerini aradı.

Siddhartha'ya bakarak şöyle dedi: "Görüyorum ki, gözlerin de değişmiş. Eski gözlerine hiç benzemiyor. Senin Siddhartha olduğunu bana anlatacak ne kalmış geride? Hem Siddhartha'sın, hem değilsin."

Siddhartha konuşmuyor, gözleri sessizce Kamala'nın gözlerinin içine bakıyordu.

“Ulaştın mı varmak istediğin amaca?” diye sordu Kamala. “Huzura kavuştun mu?”

Siddhartha gülümsedi ve elini Kamala’nın elinin üzerine koydu.

“Görüyorum, huzura kavuşmuşsun,” dedi Kamala. “Görüyorum. Ben de kavuşacağım huzura.”

“Sen buldun huzuru,” dedi Siddhartha fısıldayarak.

Kamala, Siddhartha’nın gözlerinin içine bakmaktan bir türlü kendini alamıyordu. Gotama’ya gitmek, kusursuz bir kişinin yüzünü görmek, ondan çevreye yayılan huzuru solumak istemiş, Gotama yerine Siddhartha’yı bulmuştu ve iyi de olmuştu böylesi, o kusursuz kişiyi görmüş kadar iyi olmuştu. Kamala, aklından geçenleri Siddhartha’ya söylemek istiyor, ama dili dönmüyordu bir türlü. Konuşmadan Siddhartha’ya bakıyor, Siddhartha ise Kamala’nın gözlerindeki yaşam kıvılcımının yavaş yavaş söndüğünü görüyordu. Son bir acı dalgası Kamala’nın gözlerinin içine dolup onları ışıksız bıraktıktan, son bir ürperti Kamala’nın elleri ve kolları üzerinde gezindikten sonra, Siddhartha’nın parmakları Kamala’nın gözkapaklarını kapadı.

Uzun süre Kamala’nın yanında oturdu Siddhartha, onun uykuya dalmış yüzüne baktı. Uzun süre Kamala’nın ağzından ayırmadı gözlerini, incelmiş dudaklarıyla yaşlı, yorgun ağzından. Ve bir zaman, yaşamının baharında bu ağzı yeni patlamış bir incire benzettiğini anımsadı. Uzun süre oturdu, solgun yüzdeki, yorgun kırışıklardaki ifadeyi okudu, yüzün manzarasıyla doldurdu içini, kendi yüzünü aynı şekilde orada yatarken gördü, aynı şekilde beyaz, aynı şekilde canı çekilmiş, kendi yüzünü ve Kamala’nın yüzünü aynı zamanda kırmızı dudaklar ve ateşli gözlerle gencecik gördü, şimdiki zaman ve eşzamanlılık duygusu, sonsuzluk duygusu iliklerine kadar işledi. Derinden duydu, her yaşamdaki yok edilmezliği, her andaki sonsuzluğu her zamankinden daha derin şekilde hissetti.

Siddhartha doğrulup kalktığında, Vasudeva pirinç yemeğini hazırlamıştı. Ama Siddhartha bir şey yemek istemedi. Keçilerinin bulunduğu ahırda iki ihtiyar, samanlardan bir yatak yaptılar kendilerine. Vasudeva uzanıp yattı, Siddhartha ise dışarı çıktı, bütün gece kulubenin önünde oturdu, ırmağın

sesine kulak verdi geçmişe dalarak, yaşamının bütün dönemleri hep birden belleğine üşüştü, kuşattı çevresini. Arada bir doğrulup kalkıyor, kulübenin kapısına giderek içerisini dinliyor, oğlanın uyuyup uyumadığına bakıyordu.

Seher vakti henüz şafak sökmeden ahırdan çıkan Vasudeva, dostunun yanına geldi.

“Gece uyumadın mı?” diye sordu.

“Hayır, Vasudeva. Oturdum burada, ırmağı dinledim. Irmak pek çok şey söyledi bana, o esenliğe kavuşturucu düşünceyle, o birlik ve bütünlük düşüncesiyle doldurdu içimi.”

“Üzücü bir olay yaşadın, Siddhartha. Ama görüyorum ki, yüreğin kararmadı.”

“Hayır, dostum, nasıl kararabilirdi yüreğim? Zengin ve mutluydum daha önce, şimdi zenginliğim ve mutluluğum daha da arttı. Oğluma kavuştum.”
“Ben de çok sevindim oğlunun geldiğine. Ama artık çalışmaya başlasan, Siddhartha; yapılacak bir sürü iş var. Bir zaman benim karımın öldüğü yatakta Kamala hayata yumdu gözlerini. Bir zaman odunları yığıp karımı yaktığım tepede Kamala için de bir odun yığını hazırlayalım.”

Oğlan henüz uyurken, Kamala’nın cesedini yakacakları odun yığınını hazırladılar.

Oğul

Oğlan, ürkmüş ve ağlayarak, annesinin yakılmasında hazır bulundu, kendisine oğlum diyerek kucak açan ve Vasudeva'nın kulübesinde ona hoş geldin diyerek bağrına basan Siddhartha'nın sözlerini somurtarak, ürkek ürkek dinledi. Annesinin yakıldığı tepenin eteğinde günlerce oturdu, ağzına yemek koymadı, hiçbir şey görmek istemedi, dış dünyaya kapadı gönül kapısını, kafa tuttu, benimsemeye yanaşmadı yazgıyı.

Siddhartha dokunmadı, kendi haline bıraktı onu, üzüntüsüne saygı gösterdi. Oğlunun kendisini tanımayışını, bir baba gibi onu sevemeyişini anlayışla karşılıyordu. Şunu da görüyordu ki, on bir yaşındaki oğlu şımarıktı, ana kuzusu çocuklardan biriydi, varlıklı kişilerin alışkanlıklarıyla büyümüştü, lezzetli yemeklere, yumuşak yataklara alışmış, uşak ve hizmetçilere emretmeye alışmıştı. Siddhartha, annesinin yasını tutan şımarık oğlunun yabancı bir yerde ve sefalet içinde yaşamaya böyle bir anda, hiç mırın kırın etmeden rıza gösteremeyişini anlıyordu. Onu zorlamak istemiyor, oğlunun yapacağı bazı işleri onun yerine kendisi yapıyor, her zaman yiyeceklerin en iyisini oğluna ayırıyordu. Sabır gösterip tatlı dille onun gönlünü yavaş yavaş kazanmayı umuyordu.

Oğluna kavuşmayı kendisi için bir zenginlik ve mutluluk bilmişti Siddhartha. Ne var ki, zaman geçip oğlandaki yabancılığın ve asık suratlılığın sürmesi, yüreğindeki gurur ve inatçılığın kaybolmaması, hiçbir işe el sürmek istememesi, yaşlılara saygıda kusur etmesi, Vasudeva'nın meyve ağaçlarını yağmalaması üzerine, oğlunun kendisine mutluluk ve huzur değil, tasa ve üzüntü getirdiğini anlamaya başladı. Ama seviyordu onu, oğlunun yanında bulunup üzüntü çekmesini, oğlu yanında olmadan duyacağı mutluluk ve sevince yeğliyordu.

Küçük Siddhartha’nın kulübeye gelmesinden sonra iki yaşlı dost yapılacak işleri aralarında bölüşmüştü. Vasudeva yine tek başına kayıkta çalışmaya başlamıştı, oğlunun yanından ayrılmak istemeyen Siddhartha da kulübeyle tarladaki işlere bakıyordu.

Günlerce, aylarca bekledi Siddhartha, oğlunun kendisini anlayacağını, gösterdiği sevgiyi kabullenip belki de buna karşılık vereceğini bekleyip durdu. Aylarca bekledi Vasudeva durumu izleyerek, bekledi ve sustu. Günlerden bir gün küçük Siddhartha’ nın dikbaşlılığı ve kaprisleriyle yine babasını üzüp üstelik iki pirinç kasesini kırdığını görünce, akşamleyin dostunu bir kenara çekti ve ona şöyle dedi:

“Bağışla söyleyeceklerimi, ama bir dost gibi yürekten konuşuyorum seninle. Bakıyorum, kendini yiyip duruyorsun, bakıyorum üzülüp tasalanıyorsun. Oğlun, sevgili dostum, tasalandırıyor seni, beni de öyle. Yavru kuş başka türlü yaşamaya, başka bir yuvaya alışık. Senin gibi tiksinti ve bezginlik duyarak zenginlikten ve kent yaşamından kaçmadı o, kendisi istemeden bütün bunlardan ayrılmak zorunda kaldı. Irmağa sordum, ah dostum, pek çok kez sordum ırmağa. Ama ırmak güldü her seferinde, benimle eğlendi, benimle ve seninle eğlendi, bizim aptallığımıza kahkahayla güldü. Her şey dengi dengine; senin oğlunun gelişip serpilebileceği bir yer değil burası. İstersen sen de bir sor ırmağa, sen de kulak ver söyleyeceklerine.”

Siddhartha, neşenin hiçbir zaman eksik olmadığı, pek çok kırışıklıkla dolu içtenlikli yüze tasayla baktı. “İyi ama, nasıl ayrılabilirim ondan?” diye sordu usulcacık ve mahcup. “Bana biraz daha zaman tanı, sevgili dostum! Dinle, onun uğrunda savaşıp duruyorum, kalbini kazanmak istiyorum onun, sevgiyle ve samimi bir sabırla gönlünü fethetmek istiyorum. Bir gün onunla da konuşacak ırmak, o da seçilmiş kişilerden biri olacak ilerde.”

Bunun üzerine daha da sıcak gülümsedi Vasudeva. “Kuşkusuz, o da seçilmişlerden biri, o da sonsuzluk içinde yaşayacak biri. Peki ama biliyor muyuz, sen de ben de biliyor muyuz onun ne için seçildiğini, hangi yolları izlemek, hangi işleri yapmak, hangi acıları çekmek için seçildiğini? Katlanacağı acılar az buz olmayacak, yüreğinde bir gurur ve soğukluk var, pek çok acı çekmekten yakayı kurtaramaz böyleleri, pek çok yanılır, pek çok uygunsuz iş yapar, pek çok günahın yükünü yüklenir. Söyler misin

bana, sevgili dostum, oğlunu terbiye ediyor musun? Zorla bir şey yaptırıyor musun ona? Onu dövüyor, onu cezalandırıyor musun?"

"Hayır, Vasudeva, hiçbirini yaptığım yok bunların."

"Farkındayım, yapmıyorsun. Onu zorlamıyor, onu dövmüyor, ona emirle bir şey yaptırmıyorsun. Biliyorsun çünkü, yumuşak sertten güçlüdür, su kayadan güçlü, sevgi zorbalıktan güçlüdür. Çok iyi bir insan, övgüye layık birisin. Peki, onu zorlayıp cezalandırmadığını sanmakla yanılmıyor musun acaba? Sevgi bağınla onu bağlamıyor musun? Onu her gün utandırmıyor, iyi yürekli ve sabırla davranarak onun işini daha da güçleştirmiyor musun? Onu, bu kendini beğenmiş ve şımarık çocuğu, bir kulübede muzla karınlarını doyuran, pirinç bile kendileri için lüks bir yiyecek sayılan, düşünceleri onunkine hiç benzemeyen, kocayıp sessizliğe gömülmüş yürekleri onunkinde başka türlü çarpan iki ihtiyarın yanında yaşamaya zorlamıyor musun? Bütün bunlarla oğlan zorlanmış ve cezalandırılmış olmuyor mu?"

Siddhartha, ne diyeceğini bilemeyerek gözlerini yere indirdi. Usulcacık sordu: Peki, ne yapmalıyım sence?"

Vasudeva şöyle dedi: "Kente al götür onu, annesinin evine götür, uşaklar, hizmetçiler evdedir henüz, onlara götür. Baktın ki evde kimseleri bulamadın, bir öğretmene götür onu, bir şeyler öğrenmesi için değil, başka oğlanların, kızların arasına karışması, kendi dünyasının içinde yaşaması için. Hiç düşünmedin mi bunu yapmayı?"

"Benim içimi okuyorsun," dedi Siddhartha üzgün. "Sık sık düşündüm. Ama söyle, zaten katı kalpli böyle bir çocuğu nasıl bu dünyanın içine salabilirim? Şehvet düşkünü biri olup çıkmayacak mı bu dünyada? Haz ve güç uğrunda kendini harcamayacak mı? Babasının tüm hatalarını kendisi de tekrarlamayacak, belki büsbütün Sansara'ya dalıp mahvolmayacak mı?"

Kayıkçı Vasudeva'nın gülümsemesi ışıl ışıl parıldadı; Siddhartha'nın kolunu hafifçe tutarak şöyle dedi: "Irmağa sor bunu, dostum! Onun nasıl buna güldüğünü dinle! Vaktiyle işlediğin budalalıkları, oğlunu bunlardan sakınmak için mi işlediğine inanıyorsun? Hem, oğlunu Sansara'ya karşı koruyabilir misin? Nasıl yapabilirsin bunu? Öğreterek mi, duayla,

tapınmayla mı, uyararak mı? Sevgili dostum, o öyküyü tümüyle unuttun mu, Brahman oğlu Siddhartha'nın öğretici öyküsünü? Bir zaman burada bana anlattığın yaşamöyküsünü? Kim Samana Siddhartha'yı Sansara'dan korudu, günahtan, açgözlülükten, budalalıktan korudu onu? Babasının dindarlığı, öğretmenlerin uyarıları, kendi bilgisi, kendi arayışları koruyabildi mi? Hangi baba, hangi öğretmen yaşamını yaşamaktan, yaşamla kendini pisletmekten, bizzat günahlara girmekten, bizzat o acı içkiyi içmekten, kendi yolunu kendisi bulmaktan alıkoyabildi Siddhartha'yı? Sanıyor musun ki, sevgili dostum, bu yolu yürümekten belki esirgenen biri olabilir? Sevgili oğlun bundan esirgenir sanıyorsun belki, çünkü onu seviyorsun, acı ve üzüntüden, düş kırıklıklarından esirgemek istiyorsun onu. Ne var ki, onun için tekrar tekrar ölüp dirilsen bile, yine de yazgısının en küçük bir paçasını koparıp alamazsın ondan."

Vasudeva'nın o güne dek bu kadar söz çıkmamıştı ağzından. Siddhartha yürekten teşekkür etti ona, üzgün üzgün yürüyüp kulübeden içeri girdi, uzun süre uyuyamadı. Vasudeva, kendisinin önceden düşünmediği, bilmediği hiçbir şey söylememişti. Ama bildiği şeyler yapabileceği şeyler değildi, oğluna sevgisi daha güçlüydü bilgisinden, ona karşı şefkati de daha güçlü, onu kaybetme korkusu daha güçlüydü. Şimdiye kadar böylesine gönül verdiği bir başka şey olmuş muydu? Böylesine derinden sevmiş miydi bir başkasını, böylesine kör bir sevgiyle, böylesine acı çekerek, boşu boşuna sevmiş, ama yine de mutlu hissetmiş miydi kendini?

Siddhartha dostunun öğüdünü tutamadı, gönderemedi oğlunu. Oğlunun hükmetmesine izin verdi, hor görmesini sineye çekti. Sustu ve bekledi, tatlı dil ve güler yüzlülüğün suskun savaşma, sessiz sabır mücadelesine her gün yeniden koyuldu. Vasudeva da susuyor ve bekliyordu dostlukla, bilerek, katlanarak. Sabır konusunda ikisinin de üzerine yoktu.

Bir gün oğlunun yüzünde annesi Kamala'yı çok anımsatan bir ifadeyle karşılaşan Siddhartha'nın aklına bir söz geldi. Kamala'nın çok zaman önce, gençlik günlerinde bir ara kendisine söylediği bir söz. "Sen sevemezsin," demişti Kamala ve Siddhartha da ona hak vermişti; kendini bir yıldıza, çocuk insanları ise düşen yapraklara benzetmiş, ama yine de Kamala'nın o sözünde bir suçlama sezmişti. Gerçekten de bir başka insana gönlünü tümüyle kaptıramamış, kendini o insana tümüyle verememiş, kendini

unutamamış, bir başkası için duyacağı sevgiden çılgınca davranışlara kalkışmamıştı. Asla üstesinden gelememişti bunun; bu da, bir zamanki görüşüne göre kendisiyle çocuk insanlar arasındaki büyük ayrımdı. Ama şimdi, oğlu yanında bulunduğundan beri Siddhartha'nın kendisi düpedüz çocuk insanlardan biri olup çıkmıştı, bir insan için acı çeken, bir insanı seven, bir sevgiden kendisini yitiren, sevgi yüzünden aptalın biri kesilen bir çocuk insan. Kendisi de şimdi, hayli geç olarak ve hayatında ilk kez, bu alabildiğine güçlü ve garip tutkuyu hissediyor, bu tutkudan dolayı acı çekiyor, fena halde acı çekiyordu; ama yine de mutluydu, yeni bir şey gelip katılmıştı yaşamına, yeni bir şeyle yaşamı zenginleşmişti.

Bu sevginin, oğluna karşı körü körüne duyduğu bu sevginin bir tutku, hayli insanca bir şey sayılacağını, Sansara olduğunu, bulanık bir pınar, karanlık bir su olduğunu seziyordu kuşkusuz. Ama yinede öyle hissediyordu ki, değersiz denemezdi bunun için, zorunlu bir şeydi. Bu hazzın da kefaretinin ödenmesi, bu acıların da yaşanması, bu deliliklerin de yapılması gerekiyordu.

Öte yandan oğlu babasının kendisi uğruna delice davranmasına engel olmuyor, sevgisini kazanmak için babasının uğraşıp didinmesine göz yumuyor, kaprisleri karşısında babasının küçülmesine aldırmıyordu. Bu babada hayranlığını uyandıran ya da onu korkutan hiçbir şey yoktu. İyi bir insandı bu baba, bulunmaz bir insan, iyi yürekli ve yumuşak kalpli bir kişi. Belki çok dindar bir adamdı, belki de bir ermiş - bütün bunlar oğlanın gönlünü kazanmaya yetmeyen özelliklerdi. Sıkıcı bir babaydı bu, sefil kulübesine hapsetmişti onu, bırakmıyordu. Sıkıcı bir babaydı bu; bütün huysuzluklarını gülümsemeyle, bütün aşağılamalarını güler yüzle, bütün kötülüklerini iyilikle karşılaması, bu kocamış sinsi herifin iğrenç mi iğrenç bir hilesiydi. Babası bağırıp çağırsa, kötü davransa, daha çok hoşuna gidecekti.

Derken bir gün geldi, küçük Siddhartha babasının yüzüne karşı söyledi düşündüklerini, açıktan açığa ona cephe aldı. Babası ona bir iş buyurmuş, çalı çırpı toplamasını istemişti. Ama oğlan kulübeden dışarı adımını atmamış, inat edip ateş püskürerek olduğu yerde kalmış, ayaklarıyla yeri dövmüş, yumruklarını sıkmış, kin ve nefretini olanca gücüyle babasının yüzüne haykırmıştı.

Ağzından köpükler saçarak, “Kendin git topla çalı çırpını!” diye bağırmıştı. “Ben senin uşağın değilim. Biliyorum, beni dövmüyorsun, göze alamıyorsun çünkü; biliyorum, dindarlığınla ve hoşgörünle beni sürekli cezalandırmak, beni aşağılamak istiyorsun. Ben de senin gibi olayım istiyorsun, senin gibi dindar, senin gibi yumuşak kalpli, ayrıca senin kadar bilge! Ama işte söylüyorum, senin gibi olmaktansa bir soyguncu, bir katil olup cehenneme giderim daha iyi, yeter ki acı çektireyim sana. Senden nefret ediyorum, sen benim babam değilsin, istersen yüz bin defa annemin âşığı ol!”

Öfke ve hırs taşıyordu oğlandan; kaba ve ağza alınmayacak yüzlerce sözle babasına veriştirdi. Sonra koşup gitti kulübeden, ancak akşama doğru dönüp geldi.

Ertesi sabah da ortalardan kayboldu. Ayrıca, iki renkli kamıştan örülmüş, müşterilerin verdiği bakır ve gümüş paraların saklandığı küçük bir sepet de kayıplara karışmıştı. Kayık da yerinde yoktu, Siddhartha onu ırmağın karşı kıyısında gördü. Oğlan kaçıp gitmişti.

Oğlandan dünkü aşağılayıcı sözleri işitmesinden bu yana perişan durumda titreyip duran Siddhartha, “Peşinden gitmem gerekiyor,” dedi. “Yalnız başına ormandan geçemez. Ölür kalır yolda. Bir sal yapmalıyız, Vasudeva, sal yapıp ırmaktan karşıya geçmeliyiz.”

“Bir sal yapacağız,” dedi Vasudeva, “oğlanın karşıya götürdüğü sandalı alıp yerine getireceğiz buraya. Ama oğlanı koyver gitsin en iyisi, çocuk sayılmaz artık; başının çaresine bakabilir, kentin yolunu arayıp bulur. Sonra, haklı oğlan, unutma bunu! Senin yapman gerekip de yapmadığını yapıyor. Kendi işini kendi görüyor, kendi yoluna gidiyor. Ah, Siddhartha, acı çektiğini biliyorum senin, ama insanın gülmeden duramayacağı, senin de çok geçmeden gülüp geçeceğin acılar bunlar.” Siddhartha cevap vermedi. Baltayı çoktan almıştı eline, bambu kamışlarından bir sal çatmaya koyuldu; Vasudeva da yardım etti ona, ottan iplerle kamışları birbirine tutturdu. Sonra sala atlayıp yola koyuldular, akıntı bir hayli uzaklara sürükledi salı, karşı sahile varınca ırmaktan salı çektiler dışarı.

“Ne diye baltayı aldın yanına?” diye sordu Siddhartha.

Vasudeva şöyle dedi: “Kayığımızın küreği bakarsın kaybolmuştur.”

Ama Siddhartha dostunun kafasından geçenleri biliyordu. Oğlan onlardan intikam almak ya da peşine düşmelerini önlemek için küreği kaldırıp atmış ya da kırıp parçalamıştır diye düşünmüştü dostu. Ve gerçekten kayıkta kürek falan göremediler. Vasudeva kayığın tabanını göstererek gülümsedi dostuna, âdeta şöyle der gibiydi: “Oğlun sana ne söylemek istiyor, anlamıyor musun? Peşine düşmemizi istemediğini görmüyor musun?” Ama Vasudeva sözle söylemedi bunları. Hemen yeni bir kürek yapmaya koyuldu. Siddhartha ise dostuna veda etti, kaçıp giden oğlunu aramaya çıktı. Vasudeva alıkoymadı onu.

Ormanda uzun süre yol alan Siddhartha aramalarının boşuna olduğunu düşündü derken. Ya oğlan çoktan ormanı geçip kente varmıştır, ya da henüz yoldaysa, kendisinden saklanıp gizleniyordur, diye geçirdi kafasından. Biraz daha düşününce, aslında oğlu için tasalanmadığı sonucuna vardı; içten içe biliyordu ki, ne oğlunun başına bir hal gelmişti ne de ormanda onun için bir tehlike söz konusuydu. Öyleyken durmadan devam ediyor, ama onu kurtarmak için değil, yalnızca onu bir kez daha görmek için yapıyordu bunu. Ve koşa koşa kentin önüne kadar geldi.

Kente yakın bir yerde geniş caddeye varınca durdu; bir zaman Kamala’nın olan, bir zaman Kamala’yı tahtırevanda ilk kez gördüğü güzelim koruluğun girişiydi durduğu yer. Bir zamanki yaşantı yeniden canlandı içinde, kendini bir zaman orada dikilirken gördü, genç, sakallı, neredeyse çıplak bir Samana olarak, saçı toz toprağa bulanmış. Uzun zaman koruluğun girişinde durdu, açık kapıdan koruluktan içeri baktı, sarı cüppeli keşişlerin güzelim ağaçlar altında gezinip dolaştığını gördü.

Uzun zaman bekledi oracıkta, düşüncelere dalarak, hayalinde canlanan görüntüleri seyrederek, yaşamının öyküsüne kulak vererek. Uzun zaman durdu oracıkta, keşişlere baktı, onların yerinde genç Siddhartha’yı, onların yerinde Kamala’yı ulu ağaçların altında dolaşırken gördü. Kamala’nın nasıl kendisini ağırladığı, onu ilk kez nasıl öptüğü, gözlerini geriye çevirip Brahmanlığına nasıl gururla, aynı zamanda küçümseyerek baktığı, gurur ve özlemle dünyevi yaşamını yaşamaya nasıl koyulduğu açık seçik canlandı gözlerinin önünde. Kamaswami’yi, uşakları, şölen sofralarını, zar atıp kumar oynayanları, çalgıcıları gördü, Kamala’nın kafeste beslediği kuşu

gördü ayrıca, bütün bunları bir kez daha yaşadı, bir kez daha kocayıp yorgun düştü, bir kez daha yaşadı aynı tiksintiyi, bir kez daha duydu kendini yok etmek isteğini, bir kez daha kutsal Om sayesinde esenliğe kavuştu.

Koruluğun kapısında uzun zaman durduktan sonra kendisini buraya kadar çekip getiren isteğin budalaca bir şey olduğunu, oğluna yardım elini uzatamayacağım, ona bağlanıp kalmasının doğru sayılamayacağını anladı Siddhartha. Kaçıp giden oğluna karşı beslediği sevgiyi derinden derine hissetti yüreğinde, bir yara gibi hissetti, aynı zamanda içinde debelensin diye bu yaranın kendisine bağışlanmadığını, onun çiçek açıp ışıldaması gerektiğini sezdi.

Yaranın henüz çiçeklenmeyişi, henüz ışıldamayışı üzdü onu. Kaçıp giden oğlunun ardından çıkıp buralara getiren hedefin yerini boşluk almıştı. Mahzun mahzun yere oturdu, yüreğinde bir şeyin ölüp gittiğini duydu, bir boşluk hissetti, önünde bir haz, bir amaç göremez oldu. Düşüncelere dalmış, oturup bekledi. Bunu, bu tek şeyi ırmaktan öğrenmişti: Beklemek, sabretmek, kulak verip dinlemek. Şimdi de oturuyor ve kulak veriyordu, yolun tozu toprağı içinde oturuyor, kendi kalbine kulak veriyor, onun nasıl yorgun ve üzgün çalıştığını duyuyor, bir ses işitmeyi bekliyordu. Pek çok saat kulak vererek oturdu, gözlerinin önündeki görüntüler silinip gitti, bir boşluktan içeri düşmeye başladı, karşı koymadan düştü sürekli, düştü önünde bir yol görmeksizin. İçindeki yaranın sızladığını işittikçe, sessiz sedasız Om çekti, Om'la doldurdu içini. Koruluktaki keşişler onu gördü, Siddhartha'nın saatlerce yerde çömelmiş oturduğunu ve saçlarında tozla toprak biriktiğini görerek çıkıp geldi içlerinden biri, önüne iki tane piseng meyvesi bıraktı. İhtiyar Siddhartha, keşişi fark etmedi.

Derken bir el uyandırdı onu, omzuna dokunan bir el. Ve Siddhartha hemen tanıdı eli, elin narin ve mahcup dokunuşunu tanıdı ve kendine geldi. Doğrulup kalktı ayağa, peşinden gelmiş Vasudeva'yı selamladı. Vasudeva'nın dost yüzüne, yüzdeki gülümsemelerden geçilmeyen kırışıklara, neşe dolu gözlerin içine bakar bakmaz, kendisi de gülümsemeden duramadı. Derken önündeki piseng meyvelerini gördü ve eğilip aldı yerden, birini dostu Vasudeva'ya uzattı, ötekisini kendisi yedi. Hiç konuşmaksızın Vasudeva'yla ormana döndü, kulübeye, kayığa döndü.

O gün olup bitenlerden hiçbiri söz etmedi, hiçbiri oğlanın adını ağzına almadı, hiçbiri onun kaçıp gidişine değinmedi, hiçbiri yaradan konuşmadı. Siddhartha kulübede yatağına uzandı; bir süre sonra bir çanak hindistancevizi sütüyle yanına yaklaştı Vasudeva, ama dostunu çoktan uyumuş buldu.

Om

Daha uzun bir süre sızlayıp durdu yara. Siddhartha, yanında bir oğlu ya da bir kızıyla pek çok yolcuyu ırmaktan geçirdi, her birine imrenerek baktı, her seferinde şöyle düşündü: "Bu kadar çok kişi, böyle binlerce insan bu canım mutluluğu tadıyor, ben neden yoksun kalıyorum bundan? Kötü insanların, hırsızların, haydutların da çocukları var ve çocuklarını seviyorlar, çocukları da onları seviyor, yalnız ben bunun dışındaydım." Artık böylesine basit düşünceler, böylesine mantıksız düşünceler geçiriyordu kafasından, çocuk insanlara işte öylesine benzer biri olup çıkmıştı.

Artık insanlara eskisinden değişik bir gözle bakıyordu, eskisinden daha az zeki, daha az mağrur, buna karşılık daha bir sıcaklıkla, daha bir yakınlık ve ilgiyle. Irmaktan geçirdiği sıradan yolcular, çocuk insanlar, işadamları, savaşçılar, kadınlar, eskisi kadar yabancı gelmiyordu ona; onları anlıyordu, onları anlıyor, onların düşünce ve mantıkla değil, içgüdü ve isteklerce yöneltilen yaşamlarını paylaşıyor, kendisini onlardan biri gibi hissediyordu. Kusursuzluk aşamasının eşiğinde bulunmasına, şu an çektiği çile, çilelerin sonuncusu olmasına karşın, bu çocuk insanlara kendi kardeşleriymiş gibi bakıyor, onların kendini beğenmişlikleri, hırs ve tamahları, onların gülünçlükleri kendisi için gülünç olmaktan çıkıyor, anlayışla karşılanabilir ve sevilmeye layık bir niteliğe bürünüyor, hatta baş tacı edilmeye değer görünüyordu. Bir annenin çocuğuna karşı duyduğu kör sevgi, kendini beğenmiş bir babanın biricik oğulcuğuyla körü körüne ve aptalca gururlanışı, burnu havada genç bir kadının ziynet eşyalarına tutkunluğu ve kendisine hayranlıkla bakacak erkek gözlerine körü körüne, çılgınca düşkünlüğü, bütün bu duygular, bütün bu çocukluklar, bütün bu basit, aptalca, ama alabildiğine zorlu, güçlü bir dirimsellik içeren, kolay kolay pes

etmeyen duygular ve açgözlü istekler Siddhartha için çocukluk olmaktan çıkmıştı artık; insanların bu duygular ve istekler için yaşadığını, onların uğrunda sonsuz işler başardığını, gezilere çıktığını, savaşlar yaptığını, sonsuz acılar çektiğini, sonsuz çilelere katlandığını görüyordu; bunlar için sevebilirdi onları, tutkularının her birinde, eylemlerinin her birinde yaşamı görüyordu, dirimselliği, yok edilmezliği, Brahma'yı görüyordu. Kör sadakatleri, o kör güçleri ve diretkenlikleri içinde sevilmeye ve hayran kalınmaya layıktı bu insanlar. Hiç eksikleri bulunmuyordu, bilgin ve düşünürlerde bir tek küçük şey vardı ki, ondan yoksundular yalnızca, bu da bilinçti, tüm yaşamın birliği ve bütünlüğüne ilişkin bilinçli düşünceydi. Ve Siddhartha bazı anlar bu bilgiye, bu düşünceye fazla değer vermenin doğruluğundan kuşku duyuyor, belki de bunun düşünce insanlarının, düşünce - çocuk insanlarının bir çocuksuluğu sayılacağını geçiriyordu aklından. Dünyevi yaşam süren insanların başka bakımdan bilgelerden geri kalır yanı yoktu; nasıl ki zorunlu olan şeyi inatla, şaşmadan yapan hayvanlar kimi anlarda insanlardan üstün görünebilirse, onlar da bilgelerden hayli üstündü.

Gerçekte bilgeliğin ne olduğu, uzun arayışlarıyla neyi amaçladığı konusunda bir sezgi Siddhartha'nın içinde yavaş yavaş tomurcuklanıyor, yavaş yavaş olgunluk kazanıyordu. Bu, her an, yaşamın ortasında birlik düşüncesini düşünebilme, onu hissedebilme ve nefesle içine çekebilme konusunda ruhta her an varolan eğilimden başka bir şey, bir yetenekten, gizli bir hünerden başka bir şey değildi. Yavaş yavaş bu sezgi Siddhartha'nın içinde tomurcuklanıyor, Vasudeva'nın yaşlı çocuk yüzünde ışıl ışıl yansıyordu: Uyum, dünyanın ezeli ve ebedi mükemmelliğinin bilinci, gülümseme, birlik.

Ama yüreğindeki yara hâlâ sızlıyor, özlemle ve acıyla oğlunu düşünüyordu Siddhartha; oğluna karşı yüreğinde sevgi ve şefkat beslemekten geri kalmıyor, oğlunun kaybından duyduğu acının içini oyup kemirmesini sineye çekiyor; sevgi uğruna akla gelmedik çılgınlıklara kalkışıyordu. Alev kendiliğinden sönmüyordu bir türlü.

Ve yaranın yine şiddetle sızladığı günlerin birinde, içindeki özleme karşı duramayan Siddhartha ırmaktan geçti, karşıda kayıktan indi, oğlunu aramak üzere kentin yolunu tutacaktı. Irmak yumuşak ve usulcacık akıyordu,

havaların kurak gittiği bir mevsimdi, ama ırmağın sesi bir tuhaf yankılanmaktaydı: Gülüyordu bu ses! Açıkça gülüyordu. Irmak gülüyor, tiz ve duru bir sesle gülüyordu yaşlı kayıkçıya. Siddhartha durdu, sesi daha iyi işitebilmek için suyun üzerine eğildi, sessizce akıp giden suda yansıyan yüzünü gördü ve bu yüzde bir şey vardı, unutulmuş bir şeyi anımsatıyordu kendisine, düşündü ve buldu ne olduğunu: Bu yüz, bir zaman tanıdığı, sevdiği ve öte yandan korktuğu bir başka yüze, Brahman babasının yüzüne benziyordu. Ve anımsadı Siddhartha: Uzun zaman önce, henüz bir delikanlıyken çilecilerin arasına karışmasına izin vermeye zorlamıştı babasını, ona veda edip ayrılmış ve bir daha da eve dönmemişti. Şimdi onun kendi oğlu için katlandığı acıya babası da o zaman kendisi için katlanmamış mıydı? Çoktan ölmemiş miydi babası, tek başına, oğlunu bir daha göremeden? Aynı yazgı kendisini de beklemiyor muydu? Bu yineleniş, uğursuz bir çember içinde bu dönüp durma, bir komedi, tuhaf ve aptalca bir şey değil miydi?

Irmak gülüyordu. Evet öyleydi, sonuna kadar çekilmemiş ve çözüme kavuşturulmamış çileler dönüp geliyor, boyuna aynı çileler çekiliyordu. Siddhartha yeniden kayığa binip döndü kulübeye, babasını düşünerek, oğlunu düşünerek, ırmağın alayına konu olmuş, kendi kendisiyle kavgalı, umutsuzluğa kapılmanın eşiğinde, kendisine ve bütün dünyaya ırmakla birlikte gülmeye dünden hazır. Ah, yaranın henüz çiçeklendiği yoktu, kalbi yazgıya karşı direniyordu henüz, çektiği çileden henüz neşe ve zafer parıltısının yüz gösterdiği yoktu. Ama umudunu yitirmemişti; kulübeye döner dönmez Vasudeva’ya açılmak, her şeyi onun gözleri önüne sermek, her şeyi ona, bu dinleme üstadına anlatmak için önüne geçilmez bir istek duydu.

Vasudeva kulübede oturmuş, sepet örüyordu. Kayık işinde çalışamıyordu artık, gözleri zayıflamıştı, yalnız gözleri değil, elleri ve kolları da eski gücünü yitirmişti. Değişmeden ve dipdiri kalan tek şey, yüzündeki hoşnutluk ve neşeyle dolup taşan iyilikseverlikti.

Siddhartha yaşlı Vasudeva’nın karşısına oturup acele etmeden konuşmaya başladı. O zamana kadar hiç değinmedikleri bir konuda söz açtı; bir zaman kalkıp kente gidişinden, içinde sızlayıp duran yaradan, mutlu babaları gördükçe kapıldığı kıskançlık duygusundan, bu gibi isteklerin

saçmalığını bildiğinden, onlara karşı boşuna sürdürdüğü savaştan bahsetti. Her şeyi açıkladı, her şeye, en tatsız konulara bile değindi rahatlıkla; dile getiremediği, açığa vuramadığı hiçbir şey olmadı, her şeyi anlattı çekinmeden. İçindeki yarayı Vasudeva'nın gözleri önüne serdi, bugünkü kaçma girişimini da saklamadı, evden kaçan bir çocuk gibi ırmaktan geçip kente gitmek isteğini, ırmağın kendisine güldüğünü söyledi.

Konuştu, uzun uzun konuştu Siddhartha, yüzünde bir dinginlikle kendisine kulak veren Vasudeva'nın onu dinleyişindeki ustalığı her zamankinden güçlü şekilde duyumsadı. Dostuna doğru akıp giden acılarının, korkularının, dostuna doğru akıp giden umutlarının nasıl yine ondan kendisine dönüp geldiğini hissetti. Bu dinleyiciye yarasını göstermek, acısı dininceye ve ırmakla tek vücut oluncaya kadar onu sularda yıkamakla aynı şeydi. Hâlâ konuşan, içini döken, itiraflarda bulunan Siddhartha, kendisini dinleyenin artık Vasudeva olmadığını, bir insan olmadığını, kendisine hiç kıpırdamadan kulak veren bu varlığın tıpkı yağmuru emip içine çeken bir ağaç gibi onun itiraflarını çekip içine aldığını, bu kıpırdamadan kendisini dinleyenin ırmağın kendisi, Tanrı'nın kendisi, sonsuzluğun kendisi sayılacağını giderek anladı. Sonunda kendisini ve yarasını artık düşünmez olan Siddhartha'nın bütün dikkati dostundaki değişiklik üzerinde toplandı; ne çok hisseder, ne çok kavrarsa değişiklik o ölçüde daha az şaşırtıcı geldi kendisine, her şeyin düzen içinde doğal akışını izlediğini, Vasudeva'nın hanidir, neredeyse baştan beri böyle olduğunu, bunu yalnızca kendisinin göremediğini, hatta kendisinin de dostundan pek farklı biri sayılmayacağını o kadar daha iyi anladı. İçinde öyle bir his vardı ki, halk tanrıları nasıl görüyorsa, kendisi de Vasudeva'yı öyle görmekteydi ve bu da geçici bir durumdu yalnızca. İçinden Vasudeva'ya veda etmeye koyuldu. Bu arada durmadan konuşmaktaydı.

Konuşması bitince, Vasudeva eskisi kadar iyi görmeyen gözlerini ona çevirdi, bir şey söylemedi ağzını açıp, bakışları sevgi, neşe, anlayış ve, bilgiyle parıldayarak suskunluk içinde ona baktı. Siddhartha'yı elinden tutup ırmak kıyısına götürdü, onunla birlikte oturdu yere, ırmağa bakıp gülümsedi.

"Onun sana güldüğünü işittin," dedi. "Ama her şeyi işitmedin henüz. Şimdi seninle kulak verelim ırmağa, işittiğinden daha çok şey işiteceksin."

Kulak verip dinlediler. Irmağın çok sesli şarkısı yumuşacık yankılanıyordu. Gözlerini dikmiş suya bakıyordu Siddhartha, akıp giden suda hayaller görüyordu: Babasının hayalini gördü bir ara, tek başınaydı, oğlunun yasını tutuyordu; derken kendi hayali belirdi suda, tek başınaydı, kendisi de özlem bağıyla uzaklardaki oğluna bağlanmıştı; oğlu göründü suda, o da yalnızdı, körpe isteklerinin alev alev yanan yolunda, açgözlülükle ileriye atılıyordu; her biri kendi varmak istediği hedefe yönelikti, her birini kendi hedefi büyülemişti, her biri acılar içindeydi. Irmağın şarkısından çilelerin sesi yankılanıyordu, özlemle dolup taşarak şarkısını söylüyordu ırmak, özlemle hedefine doğru akıp gidiyordu, sesinde bir sızlanıp yakınma vardı.

Vasudeva'nın suskun bakışı, "Duyuyor musun?" diye sordu. Siddhartha başını sallayarak doğruladı soruyu.

"Daha iyi kulak ver!" diye fısıldadı Vasudeva.

Siddhartha daha iyi kulak vermeye çalıştı. Sudaki babasının hayali, kendi hayali, oğlunun hayali birbiriyle kavuşup kaynaştı; bir ara Kamala'nın da hayali belirip silindi suda; daha sonra Govinda'nın hayali ve daha başka hayaller belirdi, iç içe geçti hepsi, hepsi ırmak oldu, hepsi ırmak olarak bir hedefe doğru akıp gitti özlemle, istekle, acıyla; ve ırmağın sesi özlemle dolup taşıyor, yakıp kavurucu bir ıstırapla, dindirilmez bir arzuyla dolup taşıyordu. Hedefine varmaya çalışıyordu ırmak; Siddhartha aceleyle seğirttiğini görüyordu onun, kendisinden, kendi yakınlarından ve o zamana kadar gördüğü insanlardan oluşan ırmağın. Tüm dalgalar ve sular seğirtiyor, acılara göğüs gererek, kendi hedeflerine koşuyordu, pek çok hedefe, çağlayana, göle, akıntının hızlandığı yerlere, denize; ve tüm hedeflere ulaşıyor, her hedefi bir yenisi izliyordu; sudan buhar olup gökyüzüne çıkıyor, yağmur olup gökyüzünden aşağı iniyor, pınar oluyor derken, çay oluyor, ırmak olup yeniden atılıyordu ileriye, yeniden akıp gidiyordu. Ama özlem dolu ses değişmişti. Hâlâ işitiliyordu acılı, arayışlar içinde; ama sese şimdi başka sesler gelip katılmıştı, sevinç ve acıyla dolu sesler, iyi ve kötü sesler, gülen ve yas tutan sesler, yüzlerce, binlerce ses.

Siddhartha kulak verip dinledi. Bütünüyle kulak verip dinleyen biri kesilmişti şimdi, kendini tümüyle dinlemeye vermiş, tümüyle boşalmış, tümüyle soğurup içine alan biri olmuştu. Dinleme sanatında öğrenilecek her

şeyi öğrendiğini hissediyordu. O zamana kadar bütün bu sesleri sık sık işitmişti, ırmağın çıkardığı bu pek çok sesi; ama sesler bugün bir başka türlü yankılanıyordu. Pek çok sesi birbirinden ayırt edemiyordu artık, neşelileri gözü yaşlılardan, çocuksuları erkeksilerden ayıramıyordu, bir bütün oluşturuyordu hepsi, özlemin yakınması ve bilen kişinin gülüşü, öfkenin haykırışı ve ölen kişilerin iniltisi, hepsi birdi şimdi, hepsi iç içe geçmişti, birbirine bağlanmış, binlerce kez birbirine sarılıp dolanmıştı. Ve tümü, bütün sesler, bütün amaçlar, bütün özlemler, bütün çileler, büzün hazlar, bütün iyi, bütün kötü şeyler, tümü birden dünyayı oluşturmaktaydı. Tümü birden oluşumların ırmağı, tümü birden yaşamın müziğiydi. Ve Siddhartha dikkatle bu ırmağa, bu binlerce sesli şarkıya kulak verdi mi, salt acılara, salt gülmelere kulaklarını tıkayıp ruhuyla tek bir sese bağlanmadı da Ben'iyle bu ses içinde yitip gitmeyerek bütün sesleri işitti mi, bütünü, birliği duymaya çalıştı mı, binlerce sesin bütün şarkısının bir tek sözcükten oluştuğunu görüyordu, bu sözcük de Om'du, mükemmellikti.

Vasudeva'nın bakışı, "Duyuyor musun?" diye sordu yeniden.

Işıl ışıl parıldıyordu gülümsemesi Vasudeva'nın, yaşlı yüzünün kırışıkları üzerinde parıldayarak süzülüyordu, ırmaktan gelen tüm seslerin üzerinde. Om'un süzülüşü gibi tıpkı. Işıl ışıl parıldıyordu Vasudeva'nın gülümsemesi dostuna bakarken. Derken Siddhartha'nın yüzünde de aynı gülümseme ışıl ışıl parıldadı. Yarası meyveye durmuş, acısı ışımaya başlamış, Ben'i akıp giderek birlik içine karışmıştı.

Siddhartha bu andan sonra yazgıyla savaşı bıraktı, çektiği acılar son buldu. Yüzünde bilmenin neşesi çiçeklendi, hiçbir istemin karşı duramadığı, mükemmelliği tanıyan, oluşumların ırmağına, yaşamın seline evet diyen bir bilmenin neşesi. Acıları ve sevinçleri paylaşmaya hazır, kendini tümüyle ırmağın akışına bırakmış, birlik ve bütünlüğün bir parçası olmuştu Siddhartha.

Irmak kıyısında oturduğu yerden kalkan, dostunun gözlerinin içine bakan ve bu gözlerden bilmenin neşesini parıldar gören Vasudeva, usulcacık Siddhartha'nın omuzuna dokundu eliyle, her zamanki gibi ihtiyatlı ve yumuşak. "Ben de bu ânı beklemiştim, sevgili dostum!" dedi. "Beklediğim an geldi, ben gideyim artık. Hanidir bu ânı bekleyip durdum, hanidir kayıkçı Vasudeva olarak yaşadım burada. Daha fazlasına gerek kalmadı.

Hoşça kal kulübe, hoşça kal ırmak, hoşça kal Siddhartha!” Siddhartha, kendisine veda eden dostunun önünde yerlere kadar eğildi.

“Biliyordum,” dedi alçak sesle. “Ormanların içinde yaşacaksın.”

“Ormanların içinde yaşayacağım,” diye cevapladı Vasudeva, gözlerinin içi parıldayarak. “Birlik ve bütünlüğe katılacağım.”

Vasudeva, gözlerinin içi gülerek yürüyüp gitti. Siddhartha arkasından baktı dostunun, derin bir kıvanç, derin bir ciddilikle arkasından baktı, huzur dolu adımlarını izledi dostunun, ışıl ışıl parıldayan başını, aydınlıklar içindeki vücudunu gördü.

Govinda

Govinda bir mola sırasında başka keşişlerle, yosma Kamala’nın Gotama’nın öğrencilerine bağışladığı korulukta bulunuyordu ki, yaşlı kayıkçıdan söz edildiğini işitti, koruluğa bir günlük uzaklıkta bir ırmak kıyısında yaşayan kayıkçıya pek çok kişi bir bilge gözüyle bakmaktaydı. Daha sonra koruluktan ayrılan Govinda kayıkçının bulunduğu yere doğru yola koyuldu, kayıkçıyı görmeyi çok istiyordu. Çünkü yaşam boyu her ne kadar tarikat kurallarının dışına çıkmamış, ayrıca genç keşişlerden yaşı ve alçakgönüllülüğü dolayısıyla büyük bir saygı görmüşse de, yüreğindeki tedirginlik sürüp gitmiş, arayışları bir türlü sona ermemişti.

Irmağa varan Govinda, kendisini karşıya geçirmesini istedi yaşlı kayıkçıdan, karşı kıyıda kayıktan indiklerinde ona şöyle söyledi: “Biz keşiş ve hacılara pek çok iyiliğin dokunuyor, bizlerden pek çoğunu bir kıyıdan öbür kıyıya taşıdın. Yoksa sen de, kayıkçı, doğru yolu arayan biri misin?”

Siddhartha, yaşlı gözleriyle gülümseyerek cevap verdi: “Bu yaşında bile ve Gotama keşişlerinin giysisi varken üzerinde, kendine hâlâ arayan biri mi diyorsun, ey saygıdeğer kişi!”

“Yaşlı olmaya yaşlıyım,” dedi Govinda, “ama arayışlarım sona ermedi. Hiçbir zaman da sona ermeyecek, anlaşılan benim yazgım bu. Sen de, bana öyle geliyor ki, aramışsın. Bana hiçbir şey söylemeyecek misin, dostum?”

“Sana ne söyleyebilirim ki, saygıdeğer kişi?” diye cevap verdi Siddhartha. “Olsa olsa kendini aramaya fazla verdiğini mi? Aramaktan bulma fırsatını bir türlü yakalayamayacağını mı?”

“Nasıl yani?” diye sordu Govinda.

“Bir kimse arıyorsa, gözü aradığı şeyden başkasını görmez çokluk, bir türlü bulmasını beceremez, dışardan hiçbir şeyi alıp kendi içine aktaramaz, çünkü aklı fikri aradığı şeydedir hep, çünkü bir amacı vardır, çünkü bu amacın büyüsüne kapılmıştır. Aramak, bir amacı olmak demektir. Bulmaksa özgür olmak, dışa açık bulunmak, hiçbir amacı olmamak. Sen, ey saygıdeğer kişi, belki gerçekten arayan birisin, çünkü amacının peşinde koştuğundan hemen gözünün önündeki bazı şeyleri görmüyorsun.”

“Hâlâ pek anlamadım söylediğini,” dedi Govinda rica edercesine, “Ne demek istiyorsun bu sözlerle?”

Siddhartha şöyle cevap verdi: “Bir zaman, ey saygıdeğer kişi, pek çok yıl önce bir ara yine buraya gelmiş, ırmak kıyısında yatan birini görerek yanı başına oturmuş, uykusuna göz kulak olmuştum. Ama, dostum Govinda, o uyuyan kişiyi görünce tanıyayadın.”

Keşiş Govinda, hayretle, âdeta büyülenmiş gibi kayıkçının gözlerinin içine baktı.

“Yoksa sen Siddhartha mısın?” diye sordu çekingen bir sesle. “Seni bu kez de tanıyamadım demek! Seni yürekten selamlarım, Siddhartha, seni tekrar karşımda görmek beni ne kadar sevindirdi bilsen! Çok değişmişsin, dostum. - Demek kayıkçılık yapıyorsun şimdi?”

Siddhartha içtenlikle güldü. “Kayıkçılık, evet. Bazı kişilerin, Govinda, pek çok değişmesi, çok değişik kılıklara girmesi gerekiyor. Bu kişilerden biri de benim. Hoş geldin, Govinda, artık benim kulübemde geçirirsin geceyi.”

Govinda geceyi kulübede geçirdi, bir zaman Vasudeva’nın yattığı yatakta yattı. Gençlik dostuna pek çok sorular yöneltti, Siddhartha da ona kendi yaşamından pek çok şey anlattı.

Ertesi sabah yola koyulma vakti geldiğinde, Govinda biraz duraksayarak şöyle dedi: “Senden ayrılmadan, Siddhartha, izin verirsen bir şey daha

soracağım. Bir öğretiye bağlı mısın? Peşinden gittiğin, yaşamana ve davranmana kılavuzluk eden bir inancın, bilgin var mıdır?”

Siddhartha buna şöyle cevap verdi: “Biliyorsun sevgili dostum, henüz bir delikanlıyken, seninle ormanda çilecilerin yanında yaşarken, öğretilere ve öğretmenlere güvensizlik duymaya, onlara sırt çevirmeye başlamıştım. O zamandan bu yana değişen bir şey yok. Ama yine de o günden sonra pek çok öğretmenim oldu. Güzel bir yosma uzun süre bana öğretmenlik yaptı, zengin bir tüccardan, ayrıca zar atıp kumar oynayan bazı kimselerden ders gördüm. Bir ara Buddha’nın gezgin bir öğrencisi bana öğretmenlik yaptı; ormanda uyuyakaldığım sırada başımda bekledi. Ondan da bazı şeyler öğrendim, ona da çok minnettarım. Ama öğrendiklerimin büyük çoğunluğunu şu gördüğün ırmaktan öğrendim ve benden önce burada kayıkçılık yapan Vasudeva’dan. Pek sade bir insandı Vasudeva, bir düşünür değildi, ama gerekli olanı biliyordu, Gotama gibi tıpkı; kusursuz biriydi, bir ermişti.”

“Öyle görülüyor ki, hâlâ alay etmeyi seviyorsun biraz. Sana inanıyorum ve biliyorum ki, hiçbir öğretmenin peşinden gitmedin. Peki ama sen kendin, bir öğreti değilse bile, sana özgü olup yaşamana yardım eden bazı düşünceler geliştiremedin mi kafanda, bazı bilgilere ulaşamadın mı? Bunlardan bana biraz söz açarsan çok sevindirirsin beni.”

“Evet,” diye cevapladı Siddhartha, “bazı düşünceler gelişti kafamda, bazı bilgilere ulaştım zaman zaman. Kimi vakit bir saat ya da bir gün gibi bir süre bazı bilgilere ulaştığımı hissettim, insan nasıl yaşamı yüreğinde hissederse, onun gibi tıpkı. Bazı düşünceler belirdi kafamda, ama bunları sana söylemem kolay değil. Bak, dostum Govinda, kafamda beliren düşüncelerden biri şöyleydi: Bilgelik bir başkasına anlatılamaz; bir bilgenin başkalarına anlatmaya çalıştığı bilgelik aptalca bir şey gibi gelir kulağa.”

“Şaka mı ediyorsun?” diye sordu Govinda.

“Şaka etmiyorum. Keşfettiğim bir şeyi söylüyorum sana. Bilgi bir başkasına aktarılabilir, bilgelikse hayır. Bilgelik keşfedilebilir, bilgelik yaşanabilir, bilgelik el üstünde taşıyabilir insanı, bilgelikle mucizeler yaratılabilir, ama bilgelik anlatılamaz ve öğretilemez. Henüz bir delikanlıyken sezdiğim bir şeydi bu, beni öğretmenlerden uzaklaştıran

şeydi. Bir düşünce gelişti kafamda, Govinda, senin yine şaka diye ya da aptalca bir şey gözüyle bakacağın bir düşünce, ama düşüncelerimin en iyisi. Dinle: Hiçbir gerçek yoktur ki, karşıtı da gerçek olmasın! Yani şöyle: Bir gerçek ancak tek taraflıysa, dile getirilip sözcüklere dökülebilir. Düşüncelerle düşünülüp sözcüklerle söylenebilen ne varsa tek taraflıdır, hepsi tek taraflı, hepsi yarım, hepsi bütünlükten, mükemmellikten ve birlikten yoksun. Ulu Gotama öğrencilerine dünyadan söz açarken, çile ve esenlik diye ikiye ayırdı. Başka türlüsü olanaksızdır, öğretmek isteyen birinin izleyeceği başka yol yoktur. Ancak dünyanın kendisi, gerek çevremizdeki, gerek içimizdeki varlık asla tek taraflı değildir. Asla bir insan ya da bir eylem tümüyle Sansara, tümüyle Nirvana değildir, asla bir insan tümüyle kutsal ya da tümüyle günahkâr olamaz. Böyle gibi görünmesi yanılmamızdan, zamana gerçek bir nesne gibi bakmamızdandır. Zaman gerçek değildir, Govinda, ben sık sık yaşadım bunu. Zaman da gerçek değilse, dünya ile sonsuzluk, acı ile mutluluk, kötü ile iyi arasında var gibi görünen çizgi de bir yanılgıdan başka şey değildir.”

“Nasıl yani?” diye sordu Govinda telaşla.

“Beni iyi dinle, dostum, iyi dinle! Benim gibi, senin gibi bir günahkâr, günahkârdır; ama bir gün yine Brahman olacak, Nirvana’ya ulaşacaktır, bir gün yine Buddha olacaktır. İşte bu ‘bir gün’ yanılgıdır, bir benzetmedir yalnızca! Günahkâr dediğimiz kimse, Buddha yolunda ilerleyen biri değildir: her ne kadar biz düşüncelerimizde nesneleri başka türlü tasarlayamazsak da, günahkâr bir kimse bir gelişim sürecini yaşamaz. Hayır, gelecekteki Buddha günahkâr kişinin içinde şimdiden, bugünden vardır, geleceği içindedir onun, onda, sende, herkeste oluşan, olası, gizli Buddha’ya tapmak gerekir. Dünya, dostum Govinda, mükemmellikten yoksun ya da mükemmellik yolunda ağır ağır ilerliyor değildir; hayır, her an mükemmeldir o, tüm günahlar bağışlanmayı, tüm küçük çocuklar yaşlıyı, tüm bebekler ölümü, tüm ölenler sonsuz yaşamı kendi içinde taşır. Hiç kimse bir başkasının yürüdüğü yolda ne kadar ilerlemiş olduğunu göremez, haydutların ve zar atıp kumar oynayanların içinde bekleyen bir Buddha, Brahmanların içinde bekleyen bir haydut vardır. Yoğun bir meditasyonla zamanı yok etme, var olmuş olan, var olan, var olacak olan tüm yaşamı bir eşzamanlılık içinde görme olanağı ele geçirilir, böyle bir durumda her şey iyidir, her şey mükemmel, her şey Brahman’dır. Bu yüzden, var olan her yel

iyi görünüyor bana, ölüm yaşam gibi, günah kutsallık gibi, akıllılık aptallık gibi görünüyor, her şeyin öyle olması gerekir, her şey benim onayımı, benim istekliliğimi, benim sevecen rızamı beklemektedir, benim için iyidir o zaman, bana zararı dokunamaz. Günaha pek çok gereksinim olduğunu kendi bedeninde ve kendi ruhunda yaşadım, diretmekten vazgeçip dünyayı sevmesini öğrenmek, onu kendi arzuladığım, kendi hayalimde yaşattığım bir dünyayla, kendi uydurduğum bir mükemmellikle karşılaştırmayıp nasılsa öyle bırakmak ve onu sevmek gönülden onun içinde yer almak için şehvete, mal ve mülke, kendini beğenmişliğe gereksinim duydum, en rezilce umarsızlıklara kapılmayı gereksindim. - İşte, sevgili Govinda, kafamda beliren düşüncelerden şu an aklıma gelen birkaçı.”

Siddhartha eğilip yerden bir taş aldı, ağırlığını tartar gibi yaptı elinde.

“Şu gördüğün,” dedi taşla oynayarak, “bir taştır, belli bir zaman sonra toprak olacak belki, topraktan da bitki olarak boy verecek ya da bir havyana, bir insana dönüşecek. Eskiden olsa derdim ki: ‘Bu taş yalnızca bir taştır, değersizdir, Maya dünyasındaki nesnelerden biridir; ama yaşam çevriminde insana ve ruha da dönüşebileceği için bu taşa da önem veriyorum.’ Eskiden olsa böyle düşünürdüm belki. Ama bugün şöyle düşünüyorum: Bu taş taştır, aynı zamanda hayvandır, aynı zamanda tanrıdır, aynı zamanda Buddha’dır, ilerde şu ya da bu nesneye dönüşeceği için ona saygı duyuyor, onu sayıyor değilim, çoktan ve her zaman şu ya da bu nesne olduğu için sevip sayıyorum onu. Özellikle taş olması, bana şimdi ve bugün taş olarak görünmesi, özellikle bu sevdiriyor onu bana, damarlarının ve oyuklarının her birinde bir değer buluyorum, sarı renginde, gri renginde, sertliğinde, üzerine vurduğum zaman çıkardığı seste, yüzeyindeki kurulukta ya da nemlilikte bir değer görüyorum. Taşlar vardır, ele alındıklarında yağ ya da sabun hissini uyandırır; taşlar vardır yaprak, taşlar vardır kum hissini verir, her biri de bir ayrıcalık içerir ve her biri kendince Om çeker, her biri Brahman’dır, ama aynı zamanda ve özellikle Brahman olduğu için taştır, yağlı ya da sabunsudur, işte bu da benim hoşlandığım şeydir, harikulâde bulduğum, tapınmaya değer gördüğüm şeydir. -Ama yeter, daha fazla konuşmayayım. Sözcükler gizli saklı anlamı zedeliyor, dile getirilen her şey o an değişiyor biraz, biraz çirkin, biraz aptalca niteliğe bürünüyor - evet, bu da çok iyi bir şey bu da çok hoşuma gidiyor, bir insanın hâzinesini ve

bilgeliğini oluşturan şeyin bir başkasının kulağına her zaman aptalca gelmesine de hiç diyeceğim yok.”

Govinda, sesini çıkarmadan kulak vermiş dinliyordu.

Bir aradan sonra duraksayarak; “Ne diye taşı örnek aldın?” diye sordu.

“Belli bir nedeni yoktu, Govinda. Ama belki de taşı, ırmağı, bizim gözlemlediğimiz ve kendilerinden bir şeyler öğrenebildiğimiz tüm nesneleri sevdiğimi göstermek istedim. Bir taşı sevebilirim, Govinda, bir ağacı da, bir kabuk parçasını da sevebilirim. Bunlar çeşitli nesnelerdir, nesneler de sevilebilir. Ne var ki, sözcüklerin renkleri yok, kenarları köşeleri yoktur, bir korkudan, bir tattan yoksunlar. Senin huzura kavuşmanı engelleyen de budur belki, o pek çok sözdür belki. Çünkü kurtuluş ve erdem de, Sansara ve Nirvana da sözcüklerden başka bir şey değildir, Govinda. Hiçbir nesne yoktur ki, Nirvana olsun; yalnız sözcük olarak vardır Nirvana.”

Govinda: “Nirvana yalnız bir sözcük değildir dostum. Bir düşüncedir,” diye cevap verdi.

Siddhartha sürdürdü konuşmasını: “Bir düşünce; öyledir belki. Şunu itiraf edeyim ki, dostum, düşüncelerle sözcükler arasında pek ayrım yapmıyorum. Açıkçası, düşüncelere de pek değer verdiğim yok. Nesneler daha değerlidir benim için. Bu gördüğün kayıkta benden önce çalışan biri vardı, benim öğretmenlerimden biri, kutsal bir adam; yıllar yılı inandığı tek şey ırmak oldu. Irmağın kendisiyle konuştuğunu fark etmişti, ırmağın sesini öğretmen bildi kendine, ses eğitti, hocalık etti ona; ırmağa bir Tanrı gözüyle baktı, pek çok yıl bir rüzgârın, bir bulutun, bir kuşun, bir böceğin de yüceltiği bu ırmak kadar Tanrısal nitelik taşıyacağını, onun kadar çok şey bilip onun kadar iyi hocalık yapacağını fark etmeksizin yaşamıştı. Ama derken ormanların içine çekildi bu ermiş, orada her şeyi öğrendi, senden de, benden de çok şey biliyordu, öğretmensiz, kitapsız edinmişti bütün bildiklerini, yalnızca ırmağa inandığı için edinebilmişti.”

Bunun üzerine Govinda: “Ama senin ‘nesneler’ dediğin şey gerçeklik taşıyor mu, bir varlık sahibi mi?” diye sordu. “Acaba yalnızca Maya’nın bir göz boyaması, yalnızca bir hayal, bir görünüş değil mi? Senin taşın, senin ağacın, senin ırmağın - bunlar gerçek şeyler mi peki?”

“Bunu da 'çok önemsemiyorum artık,” diye cevapladı Siddhartha. Nesneler bir hayal olsun ya da olmasın fark etmez, ben de nihayet bir hayal sayılırım ve böyle bir durumda ben nasılsam nesneler de öyle demektir. Nesneleri sevimli ve el üstünde tutulmaya değer gösteren de işte budur: Onların da benim gibi olmaları. Bu yüzden sevebiliyorum onları. Ve güleceğin bir şey daha söyleyeyim sana: Sevgi, dostum Govinda, her şeyin başı gibi görünüyor bana. Dünyanın içyüzünü görmek, onu açıklamak, onu aşağılamak büyük düşünürlerin işidir belki. Ama benim için tek önemli şey, dünyayı sevebilmektir; onu aşağılamamak, ona ve kendime hınç ve nefret beslememek, ona, kendime ve bütün varlıklara sevgiyle, hayranlıkla ve huşuyla bakabilmektir.” “Anlıyorum,” dedi Govinda. “Ama işte senin bu dediğin şey ulu Gotama’ya göre bir hayaldir. Gotama iyilikseverliği, kollayıp gözetmeyi, acımayı, katlanmayı buyurur, ama sevgiyi dışında tutar bunun; dünyevi nesnelerin sevgisine yüreğimizde yer vermeyi bize yasaklamıştır.”

“Biliyorum,” diye cevapladı Siddhartha, altın gibi ışıl ışıl bir gülümsemeyle. “Biliyorum, Govinda. İşte burada değişik görüş ve düşüncelerden oluşan bir cangılın göbeğinde, sözcükler çevresinde sürdürülen bir kavganın orta yerinde buluruz kendimizi. Çünkü benim sevgiye ilişkin sözlerimin, Gotama’nın sözleriyle görünürde çeliştiğini yadsıyamam. Zaten bu yüzden değil mi, sözcüklere pek fazla güven duymayışım; çünkü biliyorum ki, Gotama’yla aramdaki çelişki bir kuruntudur sadece. Gotama’yla aynı görüşü paylaştığımızı biliyorum, nasıl olur da Gotama sevgi denen şeyi benim kadar bilip tanımaz. O Gotama ki insan olmanın her yönünü, kalıcılıktan uzaklığı ve hiçliği içinde görüp tanıdı; ama yine de insanları öylesine büyük bir sevgiyle kucakladı ki, uzun ve zahmetli bir yaşamı yalnızca ve yalnızca onlara yardım etmeye, onlara öğretmenlik yapmaya adadı. Onda da, senin bu büyük öğretmeninde de nesneyi sözcüklere değişmem, öğretmeninin eylemleri ve yaşamı konuşmalarından daha yeğdir benim için, elinin jestleri düşüncelerinden daha üstündür. Ben konuşmalarında değil, düşüncelerinde değil, yalnızca eylemlerinde ve yaşamında görürüm onun büyüklüğünü.”

İki yaşlı adam uzun süre sustular. Derken veda için Siddhartha’nın önünde eğilen Govinda konuşmaya başlayarak şöyle dedi: “Teşekkür ederim, Siddhartha, düşüncelerinden bazılarını bana açıkladın. Bir

bölümünü tuhaf buldum, hepsini bir anda kavrayamadım. Her neyse, teşekkür ederim sana ve günlerini huzur içinde geçirmeni dilerim.”

(Ama içinden şöyle geçirdi Govinda: Bu Siddhartha antikanın biri, acayip düşünceleri var, öğretisi soytarıca geliyor insana. Ulu Gotama’nın saf öğretisinde ise bir başkalık bulunuyor, daha berrak, daha duru, daha anlaşılabilir bir öğreti; bir acayiplik, soytarılık ya da maskaralık içermiyor. Ama Siddartha’nın elleri ve ayakları, gözleri, alnı, nefes alışı, gülümsemesi, selam verişi, duruşu yürüyüşü düşüncelerine benzemiyor gibi. Bizim Gotama’nın Nirvana’ya erişmesinden sonra hiçbir insana rastlamadım ki, ‘İşte sana bir ermiş,’ diye düşündürtsün. Bir tek Siddhartha bu duyguyu uyandırdı bende, yalnızca Siddhartha! Öğretisi istediği kadar tuhaf olsun, sözleri istediği kadar kulağa soytarıca gelsin, bakışından ve elinden, teninden ve saçından, kısaca ondaki her şeyden bir saflık, bir huzur saçılıyor çevreye, bir neşe, bir yumuşaklık ve kutsallık saçılıyor, bizim ulu öğretmenimizin ölümünden sonra hiçbir insanda görmedim bunu.)

İçinden böyle geçiren, yüreğinde böyle bir çatışma yaşayan Govinda, Siddhartha’nın önünde bir kez daha eğildi sevgiyle. Sakin sakin oracıkta oturan Siddhartha’nın önünde yerlere kadar eğildi.

“Siddhartha,” dedi, “ihtiyarladık artık. Birbirimizi bu kılıkta bir daha zor görürüz. Bakıyorum sen huzura kavuşmuşsun. Ben, itiraf edeyim ki, huzuru bulamadım henüz. Bana, saygıdeğer dostum, bir söz daha söyle, aklımın alacağı, anlayabileceğim bir öğüt ver! Bana yürüdüğüm yolda yardımı dokunacak bir şey bağışla. Çokluk eziyetli, çokluk karanlık bir yol benimkisi, Siddhartha.”

Siddhartha sesini çıkarmadı ve hep aynı suskun gülümsemeyle Govinda’ya baktı. Govinda gözlerini Siddhartha’nın yüzüne dikmiş bekliyordu korkuyla, özlemle. Bakışlarında acı okunuyor, sonu gelmeyen bir arayış, sonu gelmeyen bir bulamayış okunuyordu.

Siddhartha’nın gözünden kaçmadı bu ve gülümsedi.

“Eğil bana doğru!” diye fısıldadı Govinda’nın kulağına. “Eğil bana doğru! Tamam öyle, daha yakına gel şimdi! Çok daha yakma! Alnımdan Öp beni, Govinda!”

Govinda afallamıştı, ama yine de büyük bir sevgi ve sezgiyle söylenileni yapıp Siddhartha'ya doğru eğildi, dudaklarını onun alnına dokundurdu, Olağanüstü bir şeyler oldu birdenbire. Bir yandan düşünceleri hâlâ Siddhartha'yı tek bir şey olarak tasarlayabilmek için zaman kavramını kafasından silip atmaya boşuna ve gönülsüz çaba harcar, hatta dostunun sözlerine karşı duyduğu küçümseme ona karşı beslediği alabildiğine büyük sevgi ve saygıyla boğuşurken, bir yandan da aşağıdaki olayı yaşadı:

Siddhartha'nın yüzünü göremez oldu birden, onun yerini başka yüzler aldı, pek çok yüz, uzun bir dizi halinde yüzler, bir ırmak olmuş akıp giden yüzler, yüzlerce, binlerce yüz, bir belirip bir kaybolan, ama yine de hepsi aynı zamanda var olur görünen, sürekli değişen ve yenilenen, ama yine de hepsi Siddhartha olan yüzler. Bir balığın yüzünü gördü Govinda, bir sazanın yüzünü gördü bir balığın sonsuz acıyla açılmış ağzıyla, can çekişen bir balığın, gözlerinin feri sönen bir balığın - yeni doğmuş bir çocuğun yüzünü gördü, buruşuklar içeren pembe yüzünü, büzülmüş ağlamaya hazırlanan yüzünü -bir katilin yüzünü gördü Govinda, katilin elindeki bıçağı bir başkasının karnına sapladığını gördü -aynı anda aynı katili zincire vurulmuş yerde diz çökerken ve başı bir celladın kılıç darbesiyle uçurulurken gördü - sevişme pozisyonunda vücutlar, çılgınca sevişip boğuşan çıplak erkek ve kadın vücutları gördü - cesetler gördü yerde uzatılmış, sessiz, soğuk, hoş hayvan başları gördü, domuzların, timsahların, fillerin, boğaların, kuşların başlarını - tanrılar gördü, Krişna'yı gördü, Agni'yi gördü - bütün bu varlıkları ve yüzlerini birbirleriyle binlerce değişik ilişki içinde gördü, her biri başkalarına yardım elini uzatıyor, başkalarını seviyor, başkalarından nefret ediyor, başkalarını yok ediyor, onları yeniden doğuruyordu; her biri ölümü istiyordu, her biri geçici olmanın tutkuyla karışık acılı bir itirafıydı, ama yine de hiçbiri ölmüyor, hepsi yalnızca değişiyor, sürekli yeniden doğuruluyor, sürekli yeni bir yüzle donanıyor, ama bir yüzle ötekisi arasında zaman denilen şey yer almıyordu - ve bütün bu varlıklar ve yüzler bir dinginlik içindeydi, sürekli akıyor, birbirlerini üretiyor, yüzüp gidiyor, iç içe giriyordu ve hepsinin üzerinde ince bir şey vardı, varlıktan yoksun, gene de var olan bir şey, ince camdan ya da buzdan bir örtü, saydam bir zar, bir kabuk ya da sudan bir maske ve bu maske gülümsüyordu ve bu maske Siddhartha'nın gülümseyen yüzüydü; onun, Govinda'nın tam o anda dudaklarıyla dokunduğu yüzü. Ve Govinda'nın gördüğüne göre maskenin bu gülümsemesi, birlik ve bütünlüğün binlerce varlık üzerindeki bu

gülümsemesi, binlerce doğum ve ölüm üzerinde eşzamanlılığın bu gülümsemesi, Siddhartha'nın bu gülümsemesi tıpatıp Gotama'nın gülümsemesiydi, aynı sessiz, ince, içyüzü kestirilemeyen, belki iyi yürekli, belki alaylı, bilge, bin bir yüzlü gülümsemesiydi, bizzat Govinda'nın yüzlerce kez huşuyla izlediği gülümsemesiydi Gotama'nın, Buddha'nın. Govinda, mükemmelliğe kavuşmuş kimselerin böyle gülümsediğini biliyordu.

Zaman var mı yok mu, bu seyir bir saniye mi, yoksa yüz yıl mı sürdü bilemez olan, bir Siddhartha, bir Gotama, bir ben ve bir sen var mı yok mu, bundan böyle bilemeyen Govinda, can evinden âdeta Tanrısal bir okla yaralanmış, tatlı bir okla, can evinden büyülenmiş ve dağılıp çözülmüş bir halde Siddhartha'nın yüzüne, az önce öptüğü, az önce bütün o varlıkların, bütün oluşumların, bütün varoluşun sahnelendiği bu yüze bir süre daha eğilmiş durdu öylece. Binlerce çeşitliliğin üzerinde yansıyıp kaybolduğu yüz değişmemişti, Siddhartha gülümsüyordu sessizce, yavaşçacık ve yumuşacık gülümsüyordu, belki pek iyi yürekli, belki pek alaylı, tıpkı onun gülümsediği, o ulu kişinin gülümsediği gibi.

Yerlere kadar eğildi Govinda, kocamış yüzüne yaşlar süzülüyordu farkında olmadan, alabildiğine içten duyduğu bir sevgi, alabildiğine alçakgönüllü bir saygı kor gibi yanıyordu yüreğinde. Govinda, kımıldamadan oracıkta oturan Siddhartha'nın önünde yerlere kadar eğildi, dostunun gülümsemesi her şeyi anımsatıyordu ona, yaşamında o zamana kadar sevdiği, o zamana kadar kutsal gözüyle baktığı her şeyi.